

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΦΥΛΟ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Απόλυτα αθώες, φρικτά ένοχοι: Ανάλυση λόγου σε αποφάσεις ασύλου Αφρικανών
γυναικών με λόγο αιτήματος την έμφυλη βία

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Καμαράτου Ειρήνη

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Χαλκιά Αλεξάνδρα, Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Λυδακη Άννα, Ομότιμη Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Καραγιαννοπούλου Χαρά, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Copyright © Καμαράτου Ειρήνη, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στο Νίκο και την Ίριδα,
Με αγάπη και ευγνωμοσύνη*

Ευχαριστίες

Η διπλωματική εργασία θεωρείται συνήθως ένα ατομικό και κοπιώδες επίτευγμα του/της κάθε φοιτητή/φοιτήτριας. Στη διπλωματική μου εργασία προσέφεραν πολλά άτομα χωρίς τη συμβολή των οποίων το εγχείρημα αυτό σίγουρα δεν θα είχε την υπάρχουσα μορφή. Συγκεκριμένα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα Αλεξάνδρα Χαλκιά η οποία με πλαισίωσε με το γνήσιο ενδιαφέρον της και με πίστη στην πορεία της έρευνας. Η διακριτική αλλά στοχευμένη ανατροφοδότησή της και οι οξυδερκείς παρατηρήσεις της βάθυναν τη σκέψη μου και υπήρξαν φάρος καθ'όλη τη διάρκεια της διαδρομής.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω θερμά, τις γυναίκες που δέχτηκαν να συμμετέχουν και να παραχωρήσουν στις περισσότερες περιπτώσεις σε μία άγνωστη τόσο προσωπικά για εκείνες στοιχεία. Ένα ακόμα ευχαριστώ για τις γυναίκες από την Αφρική, ιδιαίτερα τις γυναίκες από τη Δομή της Ριτσώνας που μου αφηγήθηκαν τις ιστορίες τους και μου επέτρεψαν ίσως, να βαδίσω για λίγο πλάι τους στο δύσκολο ταξίδι τις προσφυγιάς. Τις θυμάμαι όλες, ελπίζω να είναι καλά και να έχουν βρει κάτι από αυτό που έψαχναν στην Ελλάδα.

Ευχαριστώ πολύ τους ανθρώπους που στάθηκαν δίπλα μου στις καλές και στις δύσκολες μέρες της πορείας προς την ολοκλήρωση της εργασίας. Ευχαριστώ το Νίκο χωρίς την ψυχική μα κυρίως πολύ πρακτική στήριξη του οποίου, δεν θα ήταν υπερβολικό να πω, ότι η εργασία αυτή θα παρέμενε μάλλον μία ιδέα. Ευχαριστώ την Ίριδα που ήταν πάντα υπομονετική όσες ώρες ήμουν απασχολημένη και που ήταν ταυτόχρονα το πιο απαιτητικό και πιο ευχάριστο διάλειμμα. Ευχαριστώ τη Μαλαματή για τη βοήθειά της στην εύρεση γυναικών πρόθυμων να συμμετέχουν, τη Νίνα για τα σχόλιά της επί του κειμένου και την ενθάρρυνσή της, καθώς και την Ελένη, την Αλεξία και το Μιχάλη για τις συζητήσεις μας και το κουράγιο που μου έδωσαν.

Τέλος, ευχαριστώ τα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής κ. Άννα Λυδάκη και κ. Χαρά Καραγιαννοπούλου για τα σχόλια τους επί της εργασίας καθώς και για όσα αποκόμισα από τη συμμετοχή στο μάθημα της κ. Καραγιαννοπούλου κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη και Λέξεις Κλειδιά.....	7
Εισαγωγή	11
Περιήγηση στη διαδικασία εξέτασης του ασύλου	14
Το αληθές είναι επαληθεύσιμο	17
«Βάσιμος Φόβος»	19
«Φόβος δίωξης»	20
Θεωρητικό πλαίσιο	23
Σώζοντας την Αφρικανή Γυναίκα	23
Ο Δυτικός κόσμος και οι πολιτικές της φροντίδας	25
Κατασκευάζοντας την κακοποιημένη γυναίκα	28
Κόμβος έθνους, φύλου, φυλής σεξουαλικότητας	29
Μεθοδολογία.....	32
Κριτική Ανάλυση Λόγου	32
Συλλογή δεδομένων - Συμμετέχουσες.....	33
Ερευνητική Διαδικασία.....	40
Η εντοπισμένη θέση της ερευνήτριας.....	41
Ανάλυση.....	43
Αφηγούμενες τον πόνο	43
Αποδεικνύοντας το άσυλο	43
Η επιτέλεση του πόνου	46
Το άμεσο εθνικό πλαίσιο του δημοσίου λόγου.....	49
Το διεθνές πλαίσιο	51
Η λογοθέτηση του πόνου	53
Απόλυτα αθώες, φρικτά ένοχοι.....	56

Οι γυναίκες που αγκάλιασαν τη Δύση	62
Επίλογος.....	73
Βιβλιογραφία	78
Παράρτημα Α.....	83
Παράρτημα Β.....	85
Παράρτημα Γ	86

Περίληψη και Λέξεις Κλειδιά

Η εργασία αυτή εξετάζει τον κόμβο φύλου, έθνους και σεξουαλικότητας όπως αυτός συναρθρώνεται στις Αποφάσεις της Υπηρεσίας Ασύλου σχετικά με τα αιτήματα διεθνούς προστασίας Αφρικανών γυναικών που έχουν υποβάλλει σχετικό αίτημα στην Ελλάδα από το 2015 έως σήμερα. Κατά τη διάρκεια της «προσφυγικής κρίσης» και συγκεκριμένα μετά το κλείσιμο των συνόρων περίπου 58.000 αιτούντες άσυλο έμειναν εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα, αναγκασμένοι να αναζητήσουν άσυλο εδώ. Οι Αφρικανές γυναίκες, αποτελούν μια μικρότερη ομάδα –σε σχέση με τις Σύριες και τις Αφγανές– που έχει ερευνηθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Taliani, 2012) αλλά ελάχιστα στην Ελλάδα. Το 2019 μόνο από τη χώρα του Κονγκό κατατέθηκαν 3.603 αιτήματα ασύλου στην Ελλάδα (Υπηρεσία Ασύλου, 2019) ενώ η Σομαλία, η Ερυθραία και το Σουδάν συγκαταλέγονται στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά αναγνώρισης ασύλου (Υπηρεσία Ασύλου, 2020). Οι αποφάσεις για το εκάστοτε αίτημα εκδίδονται από τις/τους χειριστές/στριες και παραδίδονται στις αιτούσες από την Υπηρεσία Ασύλου. Σ' αυτές αιτιολογείται το σκεπτικό της χορήγησης ή όχι διεθνούς προστασίας από τον/την χειριστή/στρια. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των Αφρικανών αιτουσών άσυλο είναι ότι συχνά ο λόγος αναζήτησης προστασίας σχετίζεται με περιστατικά έμφυλης βίας που έχουν δεχτεί στην χώρα καταγωγής τους (Kamaratou, 2020). Σύμφωνα με την Ticktin (2011) οι γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία αποτελούν το ηθικά επιτρεπτό πάσχον σώμα για τη Δύση και γι αυτό τους επιτρέπεται η παραμονή τους στη Γαλλία κατ'εξάίρεση. Ο Lawrance (2017) ο οποίος μελέτησε Αφρικανές γυναίκες θύματα trafficking στο Ηνωμένο Βασίλειο, υποστήριξε ότι οι αιτούσες άσυλο οφείλουν να προσκομίσουν βεβαιώσεις από ειδικούς -αποδεικτικά έγγραφα τα οποία να υποστηρίζουν ότι έχουν υπάρξει και συνεχίζουν να είναι θύματα, ανίκανες να απελευθερώσουν τους εαυτούς τους– προκειμένου να πείσουν τις αρχές για την ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας. Η παρούσα εργασία χρησιμοποιώντας την Κριτική Ανάλυση Λόγου μελετά τρεις αιτιολογήσεις αποφάσεων ασύλου που εκδόθηκαν στην Ελλάδα από το 2015 μέχρι και σήμερα, μία ημι-δομημένη συνέντευξη μίας επιπλέον αιτούσας, καθώς και τους δημόσιους λόγους κυρίως για προσφύγισες που έχουν κακοποιηθεί με έμφαση στις περιπτώσεις της Νάντια Μουράντ και της Μαλάλα Γιουσάφζαι. Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι οι λόγοι που κατασκευάζουν την έμφυλη βία στις Αφρικανές γυναίκες κατά τη διαδικασία του ασύλου, καθώς και το πώς συναρθρώνεται ο κόμβος φύλου, έθνους και σεξουαλικότητας στα κείμενα των αποφάσεων.

Λέξεις κλειδιά: Αφρικανές γυναίκες, απόφαση ασύλου, ανάλυση λόγου, έμφυλη βία, έθνος

Abstract and Keywords

Absolutely innocent, terribly guilty: Discourse Analysis in asylum interviews of African women who applied for asylum because of the gender based they suffered in their country of origin

Kamaratou Eirini

This thesis examines the intersection of gender, nation and sexuality as it is articulated at the site of Asylum Service Decisions regarding international protection of African women applying in Greece from 2015 until currently. During the refugee crisis and more particularly after the borders' closure, approximately 58000 asylum seekers were constrained in Greece, forced to request asylum there. African women are a smaller subpopulation – compared to Syrian and Afghan women – who have been the subject of research in other European countries (Taliani, 2012) but have been minimally studied in Greece. In 2019, 3603 asylum requests were submitted from Congo alone in Greece (Greek Asylum Service, 2019), while Somalia, Eritrea and Sudan are countries with the highest positive answer rate (Greek Asylum Service, 2020). Decisions for every particular asylum request are issued by asylum service interview case workers and are handed to the applicants by the asylum service. In these decisions, the justifications for granting or refusing international protection are provided from the respective case worker. Incidents of gender abuse in their countries of origin constitute a particular reason for African women seeking asylum (Kamaratou, 2020). According to Ticktin (2011), women who have been victims of gender abuse are the “morally legitimate suffering bodies” for western world whose residence in France is, thus, allowed on exceptional grounds. Lawrance (2017) who studied African women victims of trafficking in the United Kingdom, argued that asylum seekers should provide professional documentation to the authorities – showcasing their continuing victimization and inability to liberate themselves – as a justification for their request for international protection. This thesis uses discourse analysis to study three asylum request decisions issued in Greece since 2015, one semi-structured interview of another asylum applicant and public discourse regarding abused refugee women – with emphasis on the cases of Nadia Murad and Malala Yousafzai. The focus of the research is the construction of gender abuse reported by African women in the context of their

asylum procedures, and how the intersection of gender, nation and sexuality seems to play a part in asylum request decisions.

Keywords: African women, asylum request decision, discourse analysis, gender-based violence, nation

Εισαγωγή

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1989, πολλοί/ες από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη ήρθαν στη Δυτική και τη Βόρεια Ευρώπη αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον (Jordan & Duvell, 2002). Αυτή η μαζική άφιξη πληθυσμών είχε ως αποτέλεσμα πολλές ευρωπαϊκές χώρες να αλλάξουν τις πολιτικές τους παρέχοντας ευκαιρίες για νόμιμη, προσωρινή ή μόνιμη μετανάστευση. Ειδικά οι χώρες της Νότιας Ευρώπης συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, οι οποίες είχαν προσελκύσει περισσότερους μετανάστες καθώς δεν έλεγχαν τόσο τα σύνορά τους, δημιούργησαν προγράμματα νομιμοποίησης των μεταναστών χωρίς έγγραφα και λίγο αργότερα προγράμματα οικονομικής και πολιτιστικής ένταξης. Η εικόνα της μετανάστευσης και της προσφυγιάς στην Ελλάδα από τότε είναι δυναμική και μεταβαλλόμενη. Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους και λίγο αργότερα η οικονομική κρίση που ακολούθησε, αποτέλεσε καταλύτη για τις αντιλήψεις και τις πρακτικές γύρω από τη μετανάστευση καθώς κάθε μουσουλμάνος μετανάστης θεωρούνταν και αντιμετωπιζόταν ως πιθανός τρομοκράτης (Τριανταφυλλίδου & Μαρούκης, 2010 σελ.19).

Μετά την έναρξη του πολέμου στη Συρία το 2011, παρατηρήθηκε μία σταδιακή αύξηση των προσφυγικών¹ «ροών» που έφταναν από ανατολικές κυρίως χώρες στην Ελλάδα με αποκορύφωμα τη χρονιά του 2015 οπότε υπολογίζεται ότι πάνω από 1.000.000 άνθρωποι πέρασαν από την Ελλάδα (Υπατη Αρμοστεία, 2016). Εφόσον σε ορισμένα σημεία τα ελληνικά νησιά απέχουν λιγότερο από 5 μίλια από τις τουρκικές ακτές, αποτελούν ένα εύκολο πέρασμα από την Τουρκία στην Ευρώπη. Λόγω της αυξημένης πίεσης που δέχονταν χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, άτυπα επέτρεπαν στον μετακινούμενο πληθυσμό να περνάει από τα βορειότερα σύνορά τους και να κατευθύνεται κυρίως προς βόρειες ευρωπαϊκές χώρες. Μετά την Κοινή Δήλωση Τουρκίας – Ελλάδας και το κλείσιμο των συνόρων των Μάρτιο του 2016 περίπου 58.000 αιτούντες άσυλο αναγκάστηκαν να διακόψουν το ταξίδι τους και να ζητήσουν άσυλο στην πρώτη ευρωπαϊκή χώρα υποδοχής – δηλαδή την Ελλάδα.

¹ Στην εργασία χρησιμοποιούνται κυρίως οι όροι προσφύγισες/αιτούσες άσυλο καθώς η εργασία ασχολείται με γυναίκες που κατέθεσαν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα, υποστηρίζοντας ότι η φυγή από τις χώρες καταγωγής τους ήταν αναγκαστική. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Γενεύης, ως πρόσφυγας ορίζεται όποιος/α παρουσιάζει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων στη χώρα καταγωγής του.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου (2020) το 2015 όταν και η Ελλάδα ήταν για τους/τις περισσότερους/ρες που κατέφθαναν ένα πέρασμα, παρά το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων που έχει καταγραφεί, μόλις 13.187 αιτήματα ασύλου κατατέθηκαν (1.099 κατά μέσο όρο ανά μήνα). Από τότε τα αιτήματα ασύλου κατέγραψαν μία συνεχώς αύξουσα πορεία με τη χρονιά του 2019 να σημειώνονται 77.285 αιτήσεις (6.440 κατά μέσο όρο ανά μήνα). Αναφορικά με το ποσοστό αυτών που γίνονται δεκτά, από την ίδρυση της Υπηρεσίας Ασύλου το 2013 μέχρι το Γενάρη του 2020, 53% των συνολικών αιτημάτων αυτών των χρόνων είχαν αρνητική απάντηση, το 38,9% είχαν θετική και στο 7,9% δόθηκε επικουρική προστασία. Στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά αναγνώρισης ασύλου συμπεριλαμβάνονται και τρεις αφρικανικές και συγκεκριμένα η Σομαλία, η Ερυθραία και το Σουδάν (Υπηρεσία Ασύλου, 2020).

Ένας σημαντικός αριθμός όσων κατέθεσαν αίτηση ασύλου ήταν γυναίκες, παρά τις στερεοτυπικές κατασκευές τους ως αμόρφωτων που παραμένουν στο σπίτι μεγαλώνοντας πολλά παιδιά - παθητικοί δέκτες των ενεργειών των ανδρών που μεταναστεύουν (Cavounidis, 2003 σ.221). Αυτός ο ολοένα και αυξανόμενος αριθμός γυναικών που εγκαταλείπουν την πατρίδα τους είτε μόνες τους είτε με την οικογένειά τους, ονομάστηκε «θηλυκοποίηση της μετανάστευσης» (Gabbaccia, 2016).

Σύμφωνα με την Freedman (2015) το φύλο αποτελεί μία αναλυτική κατηγορία, μέσα από το πρίσμα της οποίας μπορεί να ειδωθεί και η εμπειρία της προσφυγιάς, η οποία είναι διαφορετική για άνδρες και γυναίκες. Σύμφωνα με την Ticktin (2011) τη δεκαετία του 1980 αναδύθηκε ο όρος «βία κατά των γυναικών» ο οποίος στη συνέχεια μετατράπηκε σε «έμφυλη βία» κατά τη δεκαετία του 1990 (σ. 251). Γεγονότα στη διεθνή πολιτική όπως ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία και στη συνέχεια στη Ρουάντα ώθησαν τη διεθνή κοινότητα να σταθεί ιδιαίτερα στο ζήτημα του βιασμού ως όπλο πολέμου και να τροποποιήσει τις πολιτικές της. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης² ορίζει την έμφυλη βία κατά των γυναικών ως τη «βία που καταφέρεται εναντίον μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή που επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες». Ως μορφές έμφυλης βίας με βάση τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης θα μπορούσαν ενδεικτικά να αναφερθούν οι κάτωθι: η άσκηση ενδοοικογενειακής βίας, η σεξουαλική παρενόχληση και κακοποίηση, ο ακρωτηριασμός

² Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2011, τέθηκε σε ισχύ το 2014 και υπογράφηκε από την ΕΕ το 2017 και είναι ένα νομικά δεσμευτικό κείμενο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών στην Ευρώπη.

γυναικείων γεννητικών οργάνων, ο αναγκαστικός γάμος, και η εμπορία ανθρώπων. Ορισμένες από τις προαναφερθείσες μορφές έμφυλης βίας όπως για παράδειγμα ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων και η εμπορία ανθρώπων είναι σε σημαντικό βαθμό συνδεδεμένες με τον προσφυγικό πληθυσμό. Οι Tastsoglou, Petrinioti και Karagiannopoulou (2021) εντοπίζουν πέντε τρόπους όπου η επισφάλεια και η έμφυλη βία αλληλοπλέκονται, ενισχύοντας εν τέλη η μία την άλλη. Οι τύποι αυτοί δεν είναι άλλοι από το πέρασμα των συνόρων, τη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου, τις κακές συνθήκες διαβίωσης, την ανεπάρκεια των παρεχόμενων υπηρεσιών η οποία συχνά εμπεριείχε μορφές διακρίσεων και τέλος, τις κακοποιητικές προσωπικές σχέσεις. Οι Αφρικανές γυναίκες κυρίως της υποσαχάριας Αφρικής, οι οποίες αποτελούν μια μικρότερη πληθυσμιακή ομάδα σε σχέση με τις Σύριες και τις Αφγανές, έχουν συνδεθεί αρραγώς στο λόγο των εργαζόμενων στον ανθρωπιστικό τομέα με την έμφυλη βία, η οποία πολύ συχνά αποτελεί και την αιτία αναζήτησης ασύλου (Kamaratou, 2020),

Παρά το ότι η κατάστασή που διαβιούν οι Αφρικανές γυναίκες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες καθώς και οι διαδικασίες για το άσυλο τους έχουν ερευνηθεί (Βλ. για παράδειγμα Taliani, 2012), στην Ελλάδα οι συνθήκες ζωής όσων έφτασαν στην Ελλάδα σε αυτό το πιο πρόσφατο «κύμα» έχουν μελετηθεί ελάχιστα. Κατά την εξέταση του αιτήματος ασύλου τους φαίνεται να μην γίνονται πιστευτές από τις αρμόδιες αρχές και αντιμετωπίζονται κυρίως σαν μετανάστριες και λιγότερο σαν πρόσφυγες (Goodman, Sirreyeh & McMahon, 2017). Εν γένει, η μελέτη του ποιά και γιατί κατηγοριοποιείται ως προσφύγισσα ή μετανάστρια είναι σημαντική καθώς υποδηλώνει και «ποιά παίρνει τι» (McMahon & Sigona, 2018). Στην περίπτωση της Ελλάδας είναι ιδιαίτερη η σημασία μιας τέτοιας μελέτης για την περίοδο από το 2015 μέχρι και σήμερα καθώς η Ελλάδα είναι μία από τις κεντρικές «πύλες» εισόδου προς την ΕΕ για τους ανθρώπους που έφευγαν από τον τόπο διαμονής τους σε χώρες της Αφρικής και γιατί λόγω της γεωγραφικής της θέσης αποτελεί ένα σύνορο για την Ευρώπη. Σύμφωνα με τον κανονισμό Δουβλίνο II η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα υποδοχής στην Ευρώπη και αυτή στην οποία οι αιτούσες οφείλουν να ζητήσουν άσυλο εφόσον πατήσουν στο έδαφός της. Στη συνέχεια, άτομα που θα λάβουν διεθνή προστασία στο έδαφος της Ελλάδας ενδέχεται να μεταβούν είτε μόνιμα είτε περιστασιακά για εργασία σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το ποιος θα κριθούν από το ελληνικό κράτος ως «άξιες» προστασίας παρουσιάζει ενδιαφέρον όχι μόνο για την ίδια την Ελλάδα η οποία το 2015 συνέχιζε να βρίσκεται κάτω απ' τον μνημονιακό ζυγό και την επιτήρηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, αλλά και για τα υπόλοιπα κράτη μέλη και την Ευρώπη ως σύνολο.

Σύμφωνα με τον Lawrance (2017) ο οποίος μελέτησε Αφρικανές γυναίκες θύματα trafficking στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι αιτούσες άσυλο οφείλουν να προσκομίσουν βεβαιώσεις από ειδικούς -αποδεικτικά έγγραφα τα οποία να υποστηρίζουν ότι έχουν υπάρξει και συνεχίζουν να είναι θύματα, ανίκανες να απελευθερώσουν τους εαυτούς τους— προκειμένου να πείσουν τις αρχές για την ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας. Η Mariam Ticktin (2011) υποστηρίζει ότι αυτή ακριβώς η ταυτότητα του θύματος και τα χαρακτηριστικά που συνεπάγεται (έλλειψη βούλησης, υπακοή κτλ), είναι που αυξάνει τις πιθανότητες να λάβει μία αιτούσα άσυλο προστασία σε σχέση με αιτούσες που εμφανίζουν κάποια μορφής βούληση και θέλησαν να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους. Ακόμα, μελετώντας μετανάστριες χωρίς χαρτιά στη Γαλλία (Ticktin, 2011), υποστήριξε ότι σε ορισμένες γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία, πραγματοποιείται μία εξαίρεση στις αυστηρές μεταναστευτικές πολιτικές που εφαρμόζονται στη Γαλλία και τους επιτρέπεται να αποκτήσουν άδεια παραμονής καθώς αποτελούν το ηθικά αποδεκτό πάσχον σώμα το οποίο η Δύση πρέπει να διασώσει. Με τη συχνή εξίσωση της έμφυλης βίας με τις σοβαρές ιατρικές παθήσεις στη διαδικασία του ασύλου και στην ανθρωπιστική βοήθεια, η έμφυλη βία αποπολιτικοποιείται και οι αιτίες της αποκρύπτονται. Με την κατασκευή των γυναικών ως πασχόντων - θυμάτων που χρήζουν παρέμβασης και την προστασία τους από τη Δύση, αναπαράγεται και ταυτόχρονα ενημερώνεται ο αποικιοκρατικός λόγος για την βαρβαρότητα των μη δυτικών. Παράλληλα, με την κατασκευή των Άλλων ως «βάρβαρων», των γυναικών ως δικαιούχων προστασίας και την φαινομενική μη ανοχή στη βία κατά των γυναικών επιτείνεται η κατασκευή του Δυτικού κόσμου ως εγγυητή των δικαιωμάτων και η συνεπαγόμενη ανωτερότητά του σε σχέση με τον μη Δυτικό κόσμο. Η διαδρομή ωστόσο την οποία καλείται κάθε αιτούσα να πραγματοποιήσει, με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικά έθνη, είναι δαιδαλώδης.

Περιήγηση στη διαδικασία εξέτασης του ασύλου

Η Υπηρεσία Ασύλου στην Ελλάδα ιδρύθηκε μόλις το 2013 και αφού η Ελλάδα είχε καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ανάμεσα σε άλλα και για την έλλειψη πρόσβασης των προσφύγων σε διαδικασίες που θα μπορούσαν να τους παρέχουν προστασία³. Μέχρι το 2013 τις διαδικασίες καταγραφής των νεο-αφιχθέντων πληθυσμών αναλάμβανε η ελληνική αστυνομία. Τη σύγχρονη διαδικασία εξέτασης του ασύλου γνώρισα μέσα

³ Υπόθεση M.S.S. κατά Βελγίου και Ελλάδας[GC], 30696/09, ΕΔΔΑ 2011

από την εργασία μου με τον προσφυγικό πληθυσμό ως ψυχολόγος από το 2016 μέχρι σήμερα. Στα πλαίσια της δουλειάς μου, υποστήριζα συμβουλευτικά αιτούντες και αιτούσες άσυλο και συνεργαζόμουν στενά με νομικούς. Έτσι μπόρεσα να παρακολουθήσω από κοντά ένα σημαντικό αριθμό υποθέσεων. Σ' αυτή μου την εμπειρία και τις γνώσεις που αποκόμισα εδράζονται και οι πληροφορίες που παρατίθενται παρακάτω καθώς και κατά σημεία στις υπόλοιπες ενότητες της διπλωματικής. Τα στάδια από τα οποία περνάει μία αίτηση είναι τέσσερα: την προκαταγραφή, την καταγραφή, την εξέταση του ασύλου και την προσφυγή αν χρειάζεται.

Η διαδικασία της προ-καταγραφής πραγματοποιείται είτε την ίδια μέρα της άφιξης των αιτούντων/σών άσυλο κυρίως όταν αυτοί καταφθάνουν στα νησιά, είτε και αρκετά αργότερα αν για κάποιο λόγο οι νεοαφικθέντες δεν γίνουν αντιληπτοί από τις αρχές ή δεν απευθυνθούν οι ίδιοι σε αυτές. Κατά τη διάρκεια της προ-καταγραφής οι αιτούντες περνάνε από μία σύντομη συνέντευξη, οι ερωτήσεις της οποίας αφορούν κυρίως τα δημογραφικά τους στοιχεία. Πέρα όμως από τα στοιχεία αυτά, ερωτώνται σχετικά σύντομα για τους λόγους που επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο. Ενδεχόμενα λάθη ή ανακρίβειες που μπορεί να προκύψουν είτε λόγω του φόβου ή της ταραχής του ταξιδιού θα συνεχίσουν να συνοδεύουν την αίτηση ασύλου μέχρι το τέλος της (Good, 2011 σ.69). Στο στάδιο αυτό δεν προσφέρεται επαρκής νομική βοήθεια στην Ελλάδα, διαθέσιμη είτε ιδιωτικά είτε από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, και άρα οι αιτούσες περνάνε τη διαδικασία χωρίς να έχουν προετοιμαστεί/ενημερωθεί επαρκώς για τις συνέπειες των ισχυρισμών τους, για τη σημασία αυτής της συνέντευξης σε σχέση με την τελική εξέταση του ασύλου κα. Κατά την προκαταγραφή, δίνονται στις αιτούσες προσωρινά έγγραφα και κλείνεται ένα ραντεβού στην Υπηρεσία Ασύλου που είναι υπεύθυνη για την πλήρη καταγραφή τους και τη χορήγηση του λεγόμενου «τρίπτυχου», του νομιμοποιητικού εγγράφου δηλαδή για τις αιτούσες άσυλο.

Κάποιο καιρό αργότερα – από μερικούς μήνες έως και κάποια χρόνια - η αίτησή τους θα εξετάστεί από τον/την εκάστοτε χειριστή/στρια. Κατά τη διάρκεια της εξέτασης οι αιτούσες άσυλο ωφείλουν να τεκμηριώσουν ότι έχουν σύμφωνα με τη Συνθήκη της Γενεύης «βάσιμο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής του σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει τον εαυτό του υπό την προστασία της χώρας αυτής». Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για την εξέταση του αιτήματος είναι η συνέντευξη κατά την οποία οι αιτούσες διηγούνται στον/στην χειριστή/στρια την προσωπική τους ιστορία και

κυρίως του λόγους που τις έκαναν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους. Η ιστορία αυτή «ειπώνεται» στο χειριστή/ χειρίστρια και στον/στην διερμηνέα. Οι τελευταίοι/ες δεν λαμβάνονται υπόψιν κατά τη διαδικασία εξέτασης του ασύλου καθώς θεωρείται ότι «απλώς» διερμηνεύουν αυτολεξεί όσα αναφέρει η αιτούσα χωρίς να «παρεμβαίνουν» στη διαδικασία της αφήγησης αυτή καθ' αυτή.

Κατά την εξέταση του ασύλου τους, οι αιτούσες μπορούν να έχουν έναν δικηγόρο παρόντα ως εκπρόσωπο. Επειδή αυτό συχνά δεν είναι εφικτό –κυρίως λόγω της αμοιβής των δικηγόρων και του μικρού αριθμού οργανώσεων που αναλαμβάνουν νομική εκπροσώπηση– συνήθως δέχονται υπηρεσίες νομικής συμβουλευτικής πριν τη συνέντευξη ή καταθέτουν δικηγόροι ένα υπόμνημα στην Υπηρεσία Ασύλου χωρίς να παρίστανται στη διαδικασία. Στο υπόμνημα τεκμηριώνεται για ποιο λόγο η αιτούσα πρέπει να πάρει άσυλο. Επιπρόσθετα, οι αιτούσες συχνά καταθέτουν έγγραφα από ειδικούς που να τεκμηριώνουν την αίτησή τους. Για παράδειγμα αναφορές από ψυχολόγους που να υποστηρίζουν ότι οι αιτούσες υποφέρουν από Διαταραχή Μετατραυματικού Στρές ή κάποια άλλη ψυχική δυσκολία που έχει προκληθεί από τα όσα τους συνέβησαν. Γιατροί μπορούν να τεκμηριώσουν την ύπαρξη κάποιας νόσου ενώ εξειδικευμένα προγράμματα παρέχουν πιστοποίηση θύματος βασανιστηρίων, το οποίο μπορεί επίσης να προσκομιστεί στη συνέντευξη. Λίγους μήνες μετά τη συνέντευξη, χωρίς να ορίζεται κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα επίσημα, ο/η χειριστής/στρια οφείλει να συντάξει την απόφαση για τη χορήγηση ή όχι του ασύλου καθώς και το σκεπτικό που την τεκμηριώνει.

Αν η αίτηση του ασύλου απορριφθεί, υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής εντός 30 ημερών από την επίδοση της απόφασης. Κατά την προσφυγή η αίτηση του ασύλου εξετάζεται από τριμελή επιτροπή της υπηρεσίας ασύλου χωρίς να επαναλαμβάνεται η διαδικασία της συνέντευξης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η επανειλημμένη αφήγηση της ιστορίας στους διάφορους ειδικούς προκειμένου να αποκτηθούν τα όποια πιστοποιητικά καθώς και στις διαφορετικές φάσεις της διαδικασίας καταγραφής και εξέτασης του αιτήματος ασύλου, σίγουρα αυξάνει την πιθανότητα ύπαρξης αντιφάσεων και ασυνεχειών μεταξύ των ιστοριών (Good, 2011 σ. 80) με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι πιθανότητες η αιτούσα να κριθεί ως αναξιόπιστη.

Το αληθές είναι επαληθεύσιμο

Προκειμένου μία αφήγηση να κριθεί αξιόπιστη θα πρέπει να έχει συνέχεια, συνέπεια, αληθοφάνεια, να είναι λεπτομερής ως προς την περιγραφή και σύμφωνη με τις διαθέσιμες πληροφορίες για το κράτος καταγωγής της αιτούσας (EASO, 2018). Οι πληροφορίες αυτές προέρχονται από Εκθέσεις διαφόρων οργανώσεων οι οποίες αφορούν τα κράτη καταγωγής και στις οποίες οι χειριστές/χειρίστριες έχουν πρόσβαση μέσω μίας βάσης πληροφοριών της υπηρεσίας τους. Η αξιολόγηση του χειριστή/στριας θα πρέπει να είναι αντικειμενική, να υπακούει στην *κοινή λογική* και να μην επηρεάζεται από τις υποκειμενικές κρίσεις του εκάστοτε χειριστή (UNHCR, 2013 σ. 27-28, 37-41). Η σημασία της αξιολόγησης της αξιοπιστίας είναι εμφανής και στην οδηγία του ν. 4636/2019 όπου συγκεκριμένα αναφέρεται:

Όταν στοιχεία των δηλώσεων του αιτούντος δεν τεκμηριώνονται με έγγραφα ή άλλες αποδείξεις, τα στοιχεία αυτά δεν χρειάζονται επιβεβαίωση, όταν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι: α) ο αιτών έχει καταβάλει πραγματική προσπάθεια να τεκμηριώσει την αίτησή του, β) ο αιτών έχει υποβάλει όλα τα συναφή στοιχεία, τα οποία διαθέτει και έχει δώσει ικανοποιητική εξήγηση για την τυχόν έλλειψη άλλων λυσιτελών στοιχείων, γ) οι δηλώσεις του θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με διαθέσιμα ειδικά και γενικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του, δ) αιτήθηκε την παροχή διεθνούς προστασίας το ταχύτερο δυνατόν, εκτός αν προβάλει βάσιμο λόγο που τον εμπόδισε να το πράξει, ε) η γενική αξιοπιστία του αιτούντος είναι θεμελιωμένη.

Η αξιολόγηση της αξιοπιστίας μίας συνέντευξης είναι τόσο εσωτερική όσο και εξωτερική. Η Εξωτερική αξιοπιστία των λεγομένων της αιτούσας αξιολογείται με την έρευνα που πραγματοποιεί ο/η χειριστής/στρια τόσο αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία της αιτούσας όσο και με αυτά της προσωπικής της ιστορίας. Προκειμένου να διαπιστωθεί ότι η ταυτότητα της αιτούσας είναι πράγματι αυτή που ισχυρίζεται μπορεί να της ζητηθεί να αναφέρει για παράδειγμα έναν μεγάλο δρόμο κοντά στο σπίτι της, τα δέντρα που φυτρώνουν στην περιοχή που έμενε, δύο μικρές γειτονικές πόλεις κ.α. Για την αξιολόγηση παραδείγματος χάριν μίας ιστορίας δίωξης μίας ομοφυλόφιλης από το Καμερούν ο χειριστής θα ανατρέχει σε αναφορές διεθνών οργανώσεων αναφορικά με τις διώξεις ομοφυλόφιλων στο Καμερούν.

Η εσωτερική αξιοπιστία των λεγομένων της αξιολογείται μέσω των ερωτήσεων του χειριστή ο οποίος σε ρόλο ανακριτή θα προσπαθήσει να εντοπίσει τα λογικά κενά και τις αντιφάσεις στις αφηγήσεις της αιτούσας. Αξιολογείται δηλαδή τρόπον τινά και η ικανότητα και ο τρόπος της αιτούσας να αφηγηθεί μια ιστορία.

Επιπρόσθετα, η ίδια η διαδικασία της εξέτασης του ασύλου φαίνεται από την αναζήτηση σχετικών πειστηρίων, βεβαιώσεων από ειδικούς κ.α., να αποδέχεται ότι υπάρχει μία αντικειμενική αλήθεια για το πώς συνέβησαν πράγματι τα γεγονότα στη ζωή της αιτούσας, η οποία για να γίνει δεκτή ως ισχυρισμός πρέπει να μπορεί να επαληθευτεί –έστω και από την απουσία κενών στην αφήγηση. Το αληθές είναι το επαληθεύσιμο. Αυτό που φαίνεται να μην λαμβάνει υπόψιν της η διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου είναι ότι η συνέντευξη διαμεσολαβείται από γλώσσα η οποία μάλιστα είναι του διερμηνέα και όχι της ίδιας της αιτούσας. Κατά τον Derrida (2019 σ.76), η αλήθεια για παρελθόντα γεγονότα, η οποία στηρίζεται στην εξιστόρησή τους, διαμεσολαβείται πάντα από τη γλώσσα (αφήγηση) και συνεπώς είναι μόνιμα υπό αίρεση καθώς οι διάφοροι αφηγηματικοί τρόποι παραλλάσσουν την αλήθεια.

Πέρα από την γλώσσα, η διαδικασία της εξέτασης του ασύλου διαμεσολαβείται και από πολιτισμικούς, κοινωνικούς και άλλους παράγοντες. Όπως αναφέρει η Anzaldúa (2006 σ.454) «αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα που μεταδίδει ο πολιτισμός μας». Η κατασκευή λοιπόν της αλήθειας ως οικουμενικής φαίνεται να συνεπάγεται ότι κρίνονται ως αναξιόπιστες αφηγήσεις που δεν ταιριάζουν με τον δυτικό τρόπο αναπαράστασης και βιώματος της πραγματικότητας όπως είναι η αντίληψη του χρόνου.

Ο Said (1978) εισήγαγε τον όρο «οριενταλισμός» προκειμένου να περιγράψει τον περιφρονητικό τρόπο με τον οποίο αναπαρίστανται στο δυτικό λόγο οι κοινωνίες και οι άνθρωποι της Ανατολής. Θεωρεί τον οριενταλισμό μία παράδοση σκέψης και λόγου που εδράζεται στην ιστορία της αποικιοκρατίας και παράγεται από τα ισχυρά κράτη του Δυτικού κόσμου για τις κοινωνίες της Ανατολής. Ο ίδιος θεωρούσε τον οριενταλισμό άρρηκτα συνδεδεμένο με τον ιμπεριαλισμό και ισχυρίζονταν ότι ο πρώτος είναι κατ' ουσίαν ένα ισχυρό μέσο κυριαρχίας για το δεύτερο. Όπως αναφέρει ο ίδιος στο έργο του:

Τόσο αυταρχική θέση είχε ο Οριενταλισμός που πιστεύω ότι κανένας δεν μπορεί να γράψει, να σκεφτεί ή να πράξει σε σχέση με την Ανατολή χωρίς να λάβει υπόψιν του τους περιορισμούς στη σκέψη και στη δράση που του επιβάλλει ο Οριενταλισμός (σ.28).

Αυτό το σύστημα σκέψης είναι πιθανό να εντοπίζεται και στις προσπάθειες των χειριστών όταν επιχειρούν να περιγράψουν τις αιτούσες, τα όσα τους έχουν συμβεί και το αν δικαιούνται ή όχι να προστατευθούν από τη Δύση. Τι είναι όμως αυτό που θα αξιολογηθεί ως αξιόπιστο σύμφωνα με το δυτικό υποκείμενο; Στις παρακάτω ενότητες επεξεργαζόμαστε ορισμένα κεντρικά σημεία των όσων αξιολογούνται κατά την εξέταση του ασύλου.

«Βάσιμος Φόβος»

Όπως παρατίθεται στη Συνθήκη της Γενεύης ως πρόσφυγας μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε άτομο λόγω:

[...] δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας ταύτης [...]

Μία από τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση ασύλου σύμφωνα με το παράθεμα, είναι ότι οι αιτούσες πρέπει να αισθάνονται *βάσιμο* φόβο Σύμφωνα με τον Anthony Good (2011) είναι προφανής η δυσκολία ορισμού του βάσιμου φόβου μία και αυτός εμπεριέχει έντονο το υποκειμενικό στοιχείο. Από την πλευρά των χειριστών δηλαδή, πρέπει να αξιολογηθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αν η αιτούσα αισθάνεται φόβο ή όχι. Η αιτούσα δηλαδή μπορεί να αισθάνεται αυθεντικό φόβο για λόγους που μπορεί να φαντάζουν λογικοί ή παράλογοι για τον/την χειριστή/στρια (σ. 52). Η ίδια η διαδικασία λοιπόν φαίνεται να ενδιαφέρεται για τον επαληθεύσιμο φόβο και όχι για τον πραγματικό. Η αφήγηση της ιστορίας της αιτούσας εμπεριέχει την επιτέλεση του πόνου. Πρέπει δηλαδή να εξιστορήσει τα βιώματά της με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι *αναγνωρίσιμο* από τον/την χειριστή/στρια ότι η αιτούσα φοβάται να επιστρέψει.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το ότι ο φόβος επιστροφής πρέπει να είναι έντονος παρά το ότι η αιτούσα έχει απομακρυνθεί από την χώρα καταγωγής της και θεωρητικά προστατεύεται. Δεν αρκεί η αιτούσα να αισθανόταν φόβο όσο βρισκόταν στη χώρα καταγωγής της, πρέπει να τον αισθάνεται και κατά βάση να τον επιτελεί κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Αν τον αισθάνεται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, ο φόβος είναι επαληθεύσιμος γιατί ο χειριστής *βλέπει* την αιτούσα να φοβάται.

Το αν πράγματι αισθάνεται έντονο φόβο η αιτούσα αποτελεί το ένα σκέλος της αξιολόγησης. Αυτό ωστόσο δεν επαρκεί για να της δοθεί άσυλο. Σύμφωνα με εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (2009), παρ.38:

Στο στοιχείο του φόβου – μια ενδιάθετη κατάσταση και υποκειμενική προϋπόθεση – προστίθεται ο χαρακτηρισμός «δικαιολογημένος». Τούτο σημαίνει ότι το καθεστώς του πρόσφυγα δεν αναγνωρίζεται με μόνο κριτήριο την ενδιάθετη κατάσταση του ενδιαφερομένου, αλλά αυτή η ενδιάθετη κατάσταση πρέπει να στηρίζεται και σε αντικειμενικά δεδομένα. Συνεπώς, ο όρος «δεδικαιολογημένος φόβος» περιλαμβάνει ένα υποκειμενικό και ένα αντικειμενικό στοιχείο και

προκειμένου να εξακριβωθεί η ύπαρξη του δικαιολογημένου φόβου, πρέπει και τα δύο στοιχεία να εκτιμηθούν.

Το δεύτερο σκέλος της αξιολόγησης αφορά στο αν πράγματι ο βιωμένος φόβος έχει στέρεη βάση στην πραγματικότητα, τέτοια που να αιτιολογεί την υπαγωγή της αιτούσας στους προστατευόμενους από τη Συνθήκη της Γενεύης.

«Φόβος δίωξης»

Ο βάσιμος φόβος πρέπει να αφορά τη δίωξη της αιτούσας. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση τίθεται το ζήτημα του ορισμού του τι συνιστά δίωξη. Σύμφωνα με τον Hathaway (1991 σ.101) η δίωξη αφορά «την παρατεταμένη ή συστηματική παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως αποτέλεσμα αδυναμίας του κράτους να παρέχει προστασία». Ο ορισμός αυτός ωστόσο δεν είναι γνωστό αν υιοθετείται στην πράξη ή αν η δίωξη ερμηνεύεται ως κίνδυνος για τη ζωή ή την ελευθερία του ατόμου (Scannell, 1999 σ. 76). Η Συνθήκη της Γενεύης σαν κείμενο προηγείται χρονικά των συνθηκών που υπερασπίζονται τα δικαιώματα (κάποιων εκ) των γυναικών. Συνεπώς στο ίδιο το κείμενο δεν γίνεται κάποια συγκεκριμένη αναφορά στις γυναίκες και στο κατά πόσο η έμφυλη βία θα μπορούσε να αποτελεί λόγο παροχής διεθνούς προστασίας (European Parliament, 2016). Παρόλα αυτά σε κείμενα μεταγενέστερα της Συνθήκης της Γενεύης, παρασχέθηκαν διευκρινιστικές οδηγίες που λαμβάνουν υπόψιν τους το φύλο. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας ως δίωξη μπορεί να θεωρηθεί η έμφυλη βία, οι συστηματικές διακρίσεις ή η δυσανάλογη τιμωρία (UNHCR, 2002). Τέλος, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης του Συμβουλίου της Ευρώπης ορίζει ότι οι γυναίκες πρέπει να προστατεύονται από τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία. Η προστασία παρέχεται στις γυναίκες χωρίς διακρίσεις για οποιονδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών ή των προσφύγων. Δύο άρθρα (60 και 61) αφορούν συγκεκριμένα το δικαιώματα των γυναικών που ζητούν άσυλο. Το άρθρο 60 ορίζει ότι: (1) τα μέρη που υπογράφουν τη Σύμβαση οφείλουν να παρέχουν το νομοθετικό πλαίσιο για την αναγνώριση της έμφυλης βίας ως λόγο δίωξης και (2) τα μέρη πρέπει να δώσουν μια ευαίσθητη στο φύλο ερμηνεία στο άρθρο 1 της Συνθήκης της Γενεύης. Τέλος, (3) τα μέρη πρέπει να παρέχουν υποδοχή ευαίσθητη ως προς το φύλο και αντίστοιχες υπηρεσίες υποστήριξης και διαδικασίες ασύλου. (Για τα άρθρα 60 και 61 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης βλ. Παράρτημα Β).

Τα παραπάνω συνηγορούν στο ότι η συνάντηση αυτή των δύο διαφορετικών κόσμων κατά τη διαδικασία της εξέτασης του αιτήματος ασύλου δεν είναι ισότιμη και δημοκρατική. Αντίθετα, πραγματοποιείται υπό τη σκιά του διακυβεύματος της παροχής διεθνούς προστασίας ή την άρνησή της που μπορεί να καταλήξει σε κράτηση για τους/τις αιτούντες/σες, επαναπροώθηση ή συνέχιση της ζωής υπό το καθεστώς του φόβου της ζωής «χωρίς χαρτιά». Αυτή η ανισομερής εξουσία είναι σημαντικό μέρος του κοινωνικού πλαισίου που κινεί την όλη διαδικασία της εξέτασης καθώς και την παραγωγή αναπαραστάσεων από την πλευρά των αιτούντων. Αυτή η εξέταση του ασύλου πραγματοποιείται σε ένα δι-εθνικό πλαίσιο. Η χώρα που αφορά άμεσα είναι η Ελλάδα εφόσον ουσιαστικά εξετάζεται αν οι αιτούσες μπορούν να αποκτήσουν νόμιμη διαμονή σ' αυτήν. Παράλληλα ωστόσο, η παροχή ασύλου και ταξιδιωτικών εγγράφων σε όσες και όσους η Ελλάδα κρίνει ως κατάλληλους, τους δίνει τη δυνατότητα να ταξιδέψουν, να μείνουν προσωρινά και υπό συνθήκες και μόνιμα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Προκειμένου να τεθεί σαφώς: από την απόφαση ασύλου της Ελλάδας εξαρτάται αν η πόρτα της Ευρώπης θα ανοίξει για αυτούς τους ανθρώπους. Συνεπώς η διαδικασία της εξέτασης του ασύλου δεν πρέπει να υπηρετεί τα συμφέροντα της Ελλάδας μόνο, ανεξάρτητα από αυτά της Ευρώπης, αλλά τα συμφέροντα της Ελλάδας και της Ευρώπης πρέπει να υπηρετούνται ταυτόχρονα, κάτι που αντικατοπτρίζεται και στη δημιουργία του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου⁴.

Ορισμένες λοιπόν περιπτώσεις έμφυλης βίας, αυτές που θα θεωρήσει ο χειριστής ότι πληρούν τις προϋποθέσεις, θα προστατευθούν από τις αρχές. Η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να αναλύσει τους ίδιους τους λόγους έξι αποφάσεων ασύλου, τέσσερις από τις περιπτώσεις αυτές θα αναλυθούν εκτενέστερα (τρεις αιτιολογήσεις αποφάσεων και μία συνέντευξη). Οι υπόλοιπες δύο, λόγω του εξαιρετικά σύντομου κειμένου της απόφασης που δεν περιείχε την αιτιολόγησή της, δεν προσφέρονταν για ανάλυση λόγου. Όλες οι αποφάσεις εκδόθηκαν στην Ελλάδα από το 2015 μέχρι σήμερα. Επιπρόσθετα η ανάλυση εξετάζει και συγκεκριμένα σημεία του ευρύτερου δημοσίου λόγου που αποτελούν μέρος του συγκεκριμένου των αποφάσεων. Περισσότερες λεπτομέρειες για το υλικό και τις μεθοδολογικές επιλογές παρατίθενται στο κεφάλαιο της

⁴ Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα για το Άσυλο αποτελείται από σειρά οδηγιών και κανονισμών, και αποσκοπεί στη θέσπιση των ελάχιστων προτύπων μεταξύ των κρατών μελών για τη μεταχείριση και την επεξεργασία των αιτήσεων διεθνούς προστασίας των αιτούντων/σών άσυλο. Περισσότερες πληροφορίες για το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα για το Άσυλο είναι διαθέσιμες εδώ: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/595920/EPRS_BRI%282017%29595920_EN.pdf

μεθοδολογίας. Μέσα από το λόγο των αποφάσεων θα ψηλαφίσουμε τους λόγους που κατασκευάζουν την έμφυλη βία, τις γυναίκες αυτές, καθώς και το πώς συναρθρώνεται ο κόμβος φύλου, έθνους και σεξουαλικότητας στον τόπο των κειμένων των αποφάσεων. Ειδικότερα, ποια συνάρθρωση των παραπάνω, και ποια εξιστόρηση έμφυλης βίας, αποτυπώνονται στις υπό μελέτη περιπτώσεις;

Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία ανασκόπηση των ερευνών αναφορικά με την ιστορία της επαφής των αποικιοκρατών με τις Αφρικανές γυναίκες και τους λόγους που προέκυψαν για αυτές, καθώς και πώς αυτοί οι λόγοι συνέβαλλαν στην εγκαθίδρυση μίας άνισης σχέσης «φροντίδας» ανάμεσα στο δυτικό και το μη δυτικό κόσμο κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης. Στη συνέχεια επιχειρείται μία σύνοψη ερευνών για τον τρόπο που κατασκευάζεται στον κυρίαρχο λόγο η έμφυλη βία και οι γυναίκες που την έχουν υποστεί, δίνοντας έμφαση στον παράγοντα της φυλής. Στην επόμενη ενότητα αναφέρεται συνοπτικά ο διάλογος για τον τρόπο που οι έμφυλες σχέσεις επιστρατεύονται για την ερμηνεία και κατανόηση φαινομένων που σχετίζονται με το έθνος και τον εθνικισμό. Μετά το θεωρητικό πλαίσιο, παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, λίγα λόγια για τη μέθοδο, τη διαδικασία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων καθώς και την εντοπισμένη γνώση της ερευνήτριας. Το κεφάλαιο της ανάλυσης χωρίζεται σε τρεις υποενότητες: η πρώτη αφορά στον τρόπο που κατασκευάζεται ο πόνος στις αποφάσεις ασύλου, η δεύτερη στον τρόπο που κατασκευάζονται οι ίδιες οι αιτούσες και οι θύτες στις ιστορίες τους στο λόγο των αποφάσεων και τέλος, στο πώς οι συμμετέχουσες που έγιναν δεκτές για διεθνή προστασία προσεγγίζουν τα δυτικά πρότυπα και αξίες.

Θεωρητικό πλαίσιο

Σώζοντας την Αφρικανή Γυναίκα

Σύμφωνα με την Carla Peterson (2000 ο.π.IX), το πρώτο πράγμα που μας έρχεται στο μυαλό όταν σκεφτόμαστε το σώμα είναι η υλικότητά του – «η σύνθεσή του από σάρκα και κόκκαλα, το περίγραμμα και η περιφέρειά του, η απόφυση των νυχιών και των μαλλιών. Ωστόσο το σώμα δεν είναι κυρίως η υλικότητά του αλλά η αδιαχώριστη σχέση του με την αντίληψή του και την ερμηνεία του». Ο τρόπος αντίληψης και ερμηνείας του σώματος δεν είναι οικουμενικός και παγιωμένος. Η αναπαράσταση του μαύρου γυναικείου σώματος από τους δυτικούς καθώς και των ζητημάτων που συνδέονται με το μαύρο σώμα όπως η σεξουαλικότητα, έχει τις ρίζες της στην πρώτη επαφή των Ευρωπαίων αποικιοκρατών με την Αφρική καθώς και στον θεσμό της σκλαβιάς.

Για τους Ευρωαμερικανούς, οι σκλάβοι δεν είχαν ψυχή, ήταν δηλαδή μόνο σώμα, σύμφωνα με την ίδια. Σ' αυτή την αναπαράσταση εδραιωνόταν η ίδια η ύπαρξη της σκλαβιάς και ο διαχωρισμός των σκλάβων από τους ανθρώπους (Peterson, 2000). Με την συνεπαγόμενη υποτίμηση της ψυχής μέσα από το θεσμό της σκλαβιάς, ξεκίνησε να δίνεται ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στο σώμα των Αφρικανών. Εφόσον το Αφρικανικό σώμα των σκλάβων δεν είχε ψυχή για να υποφέρει από τις κακουχίες και την εργασία, μετατράπηκε σε μία μηχανή παραγωγής. Ιδιαίτερα το γυναικείο σώμα, πέρα από την εργασία στις φυτείες ή στα οικοκυρικά, ήταν μία μηχανή σεξ για τον αφέντη αλλά και αναπαραγωγής με σκοπό την αύξηση του αριθμού των σκλάβων. Μέσα από την βαριά εργασία το Αφρικανικό γυναικείο σώμα αναπαρίσταται ως αρρενωπό ενώ μέσα από το σεξ, την γέννα και την ανατροφή των παιδιών αναπαρίσταται ως θηλυκό (Peterson, 2000 σ. 9-10). Η σκλαβιά ωστόσο δεν ήταν ο μόνος θεσμός που επηρέασε τις αναπαραστάσεις για το μαύρο σώμα. Οι τελευταίες διαμορφώθηκαν σε μεγάλο βαθμό μέσα από την επαφή του μαύρου σώματος με τους δυτικούς επιστήμονες.

Από τους επιστημονικούς κλάδους που ασχολήθηκαν περισσότερο με το μαύρο σώμα ήταν η βιολογία και η συγκριτική ανατομία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Μάρθα Μπάαρτμαν και πώς αυτή αντιμετωπίστηκε από τους Κυβιέ και ντε Μπλαινβίλ και αναλύεται από την Fausto-Sterling (2011). Σύμφωνα με όσα γράφει η Fausto-Sterling στο έργο της, η ίδια η Μπάαρτμαν αποτελεί μία κατασκευή καθώς οι πληροφορίες που υπάρχουν για εκείνη δεν

προέρχονται από την ίδια, είναι συγκεχυμένες, διαφέρουν από ερευνητή σε ερευνητή και εν τέλει αποτυπώθηκαν από την οπτική ενός κυρίαρχου πολιτισμού προς έναν «υποδεέστερο» (σ.9). Η Μπάαρτμαν φαίνεται να μεταφέρθηκε στο Λονδίνο από μία οικογένεια με σκοπό να την υπηρετεί και παράλληλα εκτέθηκε σε μουσείο. Εκεί, ένας φύλακας της έδινε εντολές «σήκω», «κάθισε» κτλ εν είδη παράστασης⁵ ενώ άλλες φορές εμφανιζόταν μέσα σε ένα κλουβί προκειμένου να καταδειχθεί η άγρια και πρωτόγονη φύση της (σ.12). Οι θεατές επίσης συχνά άγγιζαν τα οπίσθια της Μπάαρτμαν για να δουν αν είναι αληθινά. Η Μπάαρτμαν, σύμφωνα πάντα με όσα παραθέτει η Fausto-Sterling (2011), λίγο αργότερα μεταφέρθηκε στο Παρίσι, όπου συνέχισε να παρουσιάζεται σε παραστάσεις που γνώρισαν μεγάλη απήχηση στο ευρύ κοινό. Στο Παρίσι ήταν που εξετάστηκε από τους Κυβιέ και ντε Μπλαινβίλ. Παρά το ότι ο ίδιος ο Κυβιέ δεν ήταν υποστηρικτής της δουλείας, ενδεικτικό του τρόπου με τον οποίο οι Κυβιέ και ντε Μπλαινβίλ αντιμετώπισαν το μαύρο σώμα της Μπάαρτμαν είναι ότι η περίπτωση της είναι η μοναδική περίπτωση ανθρώπου που έχει δημοσιευθεί στο περιοδικό *Natural History of Mammals*. Εκεί γίνεται μία λεπτομερής περιγραφή του σώματος της Μπάαρτμαν δίνοντας έμφαση στο πρόσωπο, τα οπίσθια και το αιδού της από τον ντε Μπλαινβίλ. Παρά το ότι η ίδια η Μπάαρτμαν δεν τον άφησε να το εξετάσει λεπτομερώς ανέφερε ότι τα χείλη του αιδού ήταν υπερμεγέθη και κατέληγε στο ότι τα χαρακτηριστικά αυτά ήταν κοινά στους ιθαγενείς καθώς αρκετοί ταξιδιώτες τα είχαν παρατηρήσει. Με τον τρόπο αυτό, το μαύρο γυναικείο σώμα συμβολίζει τη φυλετική διαφορά με τους λευκούς. Η ανατομία των γεννητικών οργάνων αποτελούσε ένδειξη κατά τους επιστήμονες για την πρωτόγονη, ενστικτώδη και αχαλίνωτη σεξουαλικότητα των Αφρικανών γυναικών. Η σεξουαλικότητα των Αφρικανών γυναικών ορίστηκε σε πλήρη αντίθεση με αυτή των λευκών γυναικών που ήταν ψυχρή, ηθική, αγνή και υγιής (Hammonds, 2006). Ήταν αυτή ακριβώς η κατασκευή των Αφρικανικών σωμάτων και της σεξουαλικότητας που νομιμοποίησε τους βιασμούς και την κακοποίηση των μαύρων γυναικών, ενώ η παράλληλη μελέτη των ασθενειών του μαύρου σώματος από γιατρούς και ιεραπόστολους κατασκεύασε ολόκληρη την Αφρικανική ήπειρο σαν ένα πάσχον σώμα που χρήζει της παρέμβασης των Δυτικών (Comaroff, 2011).

⁵ Τέτοιου είδους «παραστάσεις» ήταν αρκετά συχνές στο Λονδίνο κατά τον 19^ο αιώνα μετατρέποντάς τις σε ένα από τα κυρίαρχα μέσα για την «γνωριμία» με τον Άλλο και ιδιαίτερα το μη λευκό Άλλο. Αλλά και αλλού, βλ. στην Ολλανδία το έκθεμα του ‘ Javanese Village’ εντός της Εθνικής Έκθεσης Γυναικείας Εργασίας το 1898 στην Χάγη (Grever, Waaldijk 2004).

Ο ίδιος αυτός λόγος της βιολογίας χρησιμοποιήθηκε στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 1929 για να συνδέσει τους λευκούς με τη φροντίδα και να πετύχει την παροχή κρατικής φροντίδας στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα που πλήττονταν περισσότερο από την κρίση (Seiler, 2020). Σύμφωνα με την Seiler (σ.19) οι νεο-Λαμαρκιανές θεωρίες της εξέλιξης που γνώρισαν ιδιαίτερη άνθιση στην Αμερική υποστήριζαν ότι η εξέλιξη του κάθε είδους οφειλόταν στην προσπάθεια που αυτό κατέβαλε κατά τη διάρκεια της ζωής του και την οποία μετέδιδε έπειτα στους απογόνους του. Οι λευκοί εν αντιθέσει με τους μη λευκούς περνούσαν περισσότερο χρόνο φροντίζοντας τα βρέφη τους με αποτέλεσμα να περάσουν την ικανότητά τους αυτή στις επόμενες γενιές και να αναπτύξουν την ικανότητα της φροντίδας και της ενσυναίσθησης (σ.24). Από την άλλη πλευρά, οι υπόλοιπες φυλές και ιδιαίτερα οι μαύροι παρέμειναν «καθηλωμένοι» στη βαρβαρότητα και στα ζώδια ένστικτα παρόλο που είχαν τις ίδιες ευκαιρίες να εξελιχθούν με την λευκή φυλή. Η Seiler υποστηρίζει ότι ο λόγος αυτός που κατασκεύαζε την φροντίδα ως εξελικτικό προνόμιο των λευκών επιστρατεύθηκε για να παροχή επιδομάτων από το κράτος την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης στην Αμερική. Εφόσον η φροντίδα ήταν προνόμιο των λευκών το κράτος έπρεπε να φροντίσει αυτούς που προσπάθησαν αρκετά αλλά αντιμετώπισαν σοβαρές δυσκολίες για τις οποίες δεν ευθύνονταν οι ίδιοι. Οι λόγοι αυτοί της αποικιοκρατίας και της βιολογίας που έχουν διαμορφωθεί ιστορικά θεωρούμε ότι διαμορφώνουν και ενημερώνουν τις διαδικασίες ασύλου των Αφρικανών γυναικών που έχουν υποστεί έμφυλη βία.

Παρότι η Ελλάδα δεν ήταν μια αποικιοκρατική χώρα, έχει χαρακτηριστεί από τον Herzfeld (2002) ως «κρυπτοποικιοκρατική» καθώς οι οικονομικοί δεσμοί της με αποικιοκρατικές χώρες είναι δεσμοί εξάρτησης. Είναι πιθανό δηλαδή, παρά το ότι οι Έλληνες δεν μετέβησαν οι ίδιοι στην Αφρική, να γνώρισαν τις Αφρικανές γυναίκες μέσα από τις αναπαραστάσεις των αποικιοκρατών με τους οποίους οι Έλληνες είχαν σχέσεις οικονομικής εξάρτησης. Παρά το τέλος της αποικιοκρατίας και τον επιστημονικό παραμερισμό τέτοιων εξελικτικών/βιολογικών θεωριών, η σύνδεση του δυτικού πολιτισμού με την παρέμβαση σε άλλους πολιτισμούς και την «φροντίδα» τους επιμένει.

Ο Δυτικός κόσμος και οι πολιτικές της φροντίδας

Η συμπόνια σύμφωνα με την Berlant (2004 σ.1): «Δεν υπάρχει τίποτα ξεκάθαρο για τη συμπόνια εκτός από το ότι υπονοεί μία κοινωνική σχέση μεταξύ θεατή και πάσχοντα, δίνοντας

έμφαση στην εμπειρία του θεατή να αισθάνεται συμπόνια και στην επακόλουθη σχέση [της εμπειρίας] με κάποια υλική παροχή». Μακριά από ουσιοκρατικές θεωρήσεις η Berlant τονίζει την κοινωνική, πολιτική και ιστορική διαμόρφωση του συν-αισθήματος⁶ της συμπόνοιας και των συνεπαγόμενων πολιτικών της, ως αποτέλεσμα του κενού ανάμεσα στην υπόσχεση για μια δημοκρατική κοινωνία και τις κοινωνικές ανισότητες στον δυτικό κόσμο (σ.8). Με τη χρήση του όρου του συν-αισθήματος στην παρούσα εργασία δίνεται έμφαση στις σχέσεις εξουσίας και στη θέση των υποκειμένων στη νεωτερικότητα που το διαμορφώνουν. Παράλληλα η παρούσα εργασία διαφοροποιείται από τις κυρίαρχες προσεγγίσεις που θεωρούν το συν-αίσθημα απόρροια του εσωτερικού κόσμου του ατόμου. Το συν-αίσθημα και οι λόγοι της συμπόνοιας καθώς και ο τρόπος που αυτοί συναρθρώνονται με τις μεταναστευτικές πολιτικές είχε μείνει για αρκετό καιρό χωρίς διερεύνηση, καθώς η έρευνα εστίαζε στα συναισθήματα μίσους και απέχθειας προς τους μετανάστες (Sirriyeh, 2018).

Η μεταναστευτική πολιτική ορισμένων Κρατών Μελών της Ε.Ε. έχει χαρακτηριστεί ως ένα εκκρεμές που κινείται από το δόγμα της «μηδενικής μετανάστευσης» στην «επιλεκτική μετανάστευση» (Βουγιούκα, 2013, σελ. 4). Οι λόγοι και οι πολιτικές της συμπόνοιας επιστρατεύονται για να αιτιολογήσουν συγκεκριμένες παρεμβάσεις για τους μετανάστες και να ορίσουν στην ουσία ποιες αφορά η επιλεκτική μετανάστευση. Οι Nightingale, Quayle και Muldoon (2017), οι οποίοι ανέλυσαν δηλώσεις συμπόνοιας για τους πρόσφυγες σε ραδιοφωνική εκπομπή στην Ιρλανδία, από την 1^η Αυγούστου 2015 και για έξι μήνες, υποστήριζαν πως οι λόγοι αυτοί εν τέλει υπερασπίζονται το ηθικό δικαίωμα ενός έθνους να εξαιρεί τους πρόσφυγες *παρά* την αναγνώριση της οδύνης. Ως συνέχεια του συλλογισμού αυτού, ο Sirriyeh (2018) υποστηρίζει ότι ήταν η επανάλληψη των φωτογραφιών για τον πνιγμένο Αϊλάν που ξεβράστηκε στις ακτές της Τουρκίας που μετέτρεψε την «μεταναστευτική κρίση» σε «προσφυγική κρίση» στο λόγο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Αυτή η μετατόπιση στο πεδίο του λόγου νομιμοποίησε την παροχή υπηρεσιών ή αναγνώρισης ασύλου (σε κάποιους από τους) πρόσφυγες που κατέφθαναν. Εφόσον πνίγονταν τα παιδιά τους στο ταξίδι, οι γονείς τους είχαν αναγκαστεί να έρθουν και άρα άξιζαν την φροντίδα και την προστασία μας. Η μετατόπιση ωστόσο αυτή δεν συνέβη εφάπαξ ούτε

⁶ Μεταφράζεται έτσι ο αγγλικός όρος affect, όπως παρατίθεται στο: Αβραμοπούλου, Ε.(2018). Εισαγωγή. Πολιτικές εγγραφές του συν-αισθήματος. Στο Αβραμοπούλου Ε. (επιμ.) *Το Συν-αίσθημα στο πολιτικό: Υποκειμενικότητες, εξουσίες και ανισότητες στο σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Νήσος. σ. 11-67.

συμπεριλάμβανε όλους/όλες τους/τις πρόσφυγες/προσφύγισσες αλλά συγκεκριμένα σώματα που έπρεπε να σωθούν, όπως αυτά των παιδιών.

Η Judith Butler ([1990] 2009), εισάγοντας την έννοια της επιτελεστικότητας εξειδικεύει την Φουκωική θέση ότι ο λόγος παράγει ύλη μέσω μιας εστίασης στο φύλο και την σεξουαλικότητα. Με την έννοια της επιτελεστικότητας αναφέρεται στην διαδικασία μέσα από την οποία τα υποκείμενα επαναλαμβάνουν λόγους και πρακτικές που εμπίπτουν σε μία έμφυλη νόρμα. Μέσα από την επαναληψιμότητα, τα υποκείμενα κατορθώνουν είτε να επιβεβαιώσουν ή να διαφοροποιήσουν το πρότυπο αυτό. Η διαδικασία αυτή παράγει μέσω των αποκλεισμών δύο ειδών σώματα: τα σώματα που έχουν σημασία, αυτά που ταυτίζονται με το κανονιστικό πρότυπο και των οποίων η ζωή έχει αξία και τα αποκλειμενοποιημένα σώματα, αυτά που αποτελούν τους αποκλεισμούς που έχουν προκύψει από την επιτέλεση. Τα σώματα δηλαδή που δεν ταυτίζονται με το κανονιστικό πρότυπο και των οποίων οι ζωές δεν είναι άξιες να ιδωθούν ή ακόμη και να σωθούν. Μέσα από την επιτελεστικότητα των λόγων της συμπόνιας σχηματίζεται το ποιο είναι το σώμα των προσφύγων το οποίο είναι άξιο να σωθεί και άρα να λάβει την φροντίδα και την προστασία των δυτικών. Παράλληλα μέσα από κάθε τέτοια απόπειρα ορισμού μιας «αλήθειας» παράγονται κατά τη Χαλκιά (2011) έμφυλες βιαιότητες για τα υπόλοιπα σώματα που δεν χωρούν στον κανόνα ενώ αναδύεται ως επίσης σημαντικός σε αυτήν την πολιτισμική διαδικασία και ο ρόλος του εθνικισμού (2007). Με απλά λόγια, δεν γίνεται όλες οι κακοποιημένες γυναίκες μη δυτικών πολιτισμών να «σωθούν» από τη Δύση.

Η ενότητα αυτή, επιχείρησε να ψηλαφίσει τον τρόπο που ο λόγος της συμπόνιας χρησιμοποιείται προκειμένου να αιτιολογηθεί μία επιλεκτική και κατ' εξαίρεση πρόσβαση ορισμένων προσφύγων και προσφυγισσών στη Δύση, ορισμένοι εκ των οποίων ενδέχεται να είναι και (κάποιες από τις) κακοποιημένες γυναίκες. Πέρα από τους λόγους για τη φυλή και τη συμπόνια, οι όποιες αντιλήψεις σχηματίζουν οι χειριστές για τις Αφρικανές γυναίκες διαμορφώνονται επίσης από τις αναπαραστάσεις για τις γυναίκες που έχουν υποστεί κακοποίηση. Τις αναπαραστάσεις αυτές θα παρουσιάσουμε αδρομερώς στην ενότητα που ακολουθεί.

Κατασκευάζοντας την κακοποιημένη γυναίκα

Η Helen Benedict (1993) στο έργο της *Virgin or Vamp: How the press covers sex crimes* μελέτησε τον τρόπο που αναπαρίστανται στον Τύπο οι γυναίκες που είχαν υποστεί βιασμό στις ΗΠΑ κατά την περίοδο 1979-1989 και δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διάσταση της φυλής τόσο του θύτη όσο και του θύματος. Η συγγραφέας πήρε συνεντεύξεις από δημοσιογράφους και εκδότες που κάλυψαν τέσσερις υποθέσεις βιασμού οι οποίες για διαφορετικούς λόγους η καθεμία απασχόλησαν έντονα την κοινή γνώμη (και τον τύπο). Η συγγραφέας υποστήριξε ότι ο συνδυασμός των ευρέως διαδεδομένων μύθων αναφορικά με το βιασμό με τις συνήθειες του περιβάλλοντος που εργάζονται οι δημοσιογράφοι, έχει ως αποτέλεσμα ο λόγος που παράγεται από τις εφημερίδες αναφορικά με τα σεξουαλικά εγκλήματα, συχνά να ενοχοποιεί περισσότερο το θύμα και λιγότερο το θύτη. Ειδικότερα, οι κυρίαρχοι μύθοι σύμφωνα με τη Benedict θεωρούν ότι οι γυναίκες προκάλεσαν το βιασμό, ότι τον άξιζαν, ότι ψεύδονται προκειμένου να εκδικηθούν ή ότι είναι ελαφρών ηθών κ.α.. Από την άλλη πλευρά, οι άντρες στους μύθους αυτούς κατασκευάζονται ως οδηγούμενοι από την επιθυμία τους, ότι πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια ή ότι κατάγονται από άλλη φυλή και χαμηλή κοινωνική τάξη. Η στοχάστρια επίσης υποστήριξε ότι είναι μεγαλύτερη η προβολή των βιασμών λευκών γυναικών σε σχέση με τις μαύρες, και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που ο δράστης είναι μαύρος. Μέσα από τους λόγους αυτούς των εφημερίδων και σε πλήρη σύμπλευση με τους προαναφερθέντες μύθους, ουσιαστικά η πραγματικότητα που θέλει τις μαύρες γυναίκες συχνότερα θύματα βιασμών σε σχέση με τις λευκές αντιστρέφεται. Ο βιασμός, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, αποτελεί πρόβλημα κυρίως των λευκών γυναικών ενώ οι μαύροι είναι αυτοί που ταιριάζουν καλύτερα στο ρόλο του θύτη.

Οι μύθοι αυτοί αναφορικά με το βιασμό λειτουργούν όπως αυτό που περιγράφει η Wetherell και οι συνεργάτες της (1987) ως «πρακτικές ιδεολογίες», αποτελούν δηλαδή ένα σύνθετο πλέγμα εννοιών κανόνων και προτύπων που καθοδηγούν μία συμπεριφορά, την αιτιολογούν και επιτρέπουν τον εξορθολογισμό της (σ.60). Αυτή την έννοια των πρακτικών ιδεολογιών χρησιμοποιούν οι Lea και Auburn (2001) προκειμένου να μελετήσουν τους λόγους ενός καταδικασμένου για βιασμό ο οποίος εξέτιε ποινή φυλάκισης στη Βρετανία και συμμετείχε σε θεραπευτική ομάδα εντός των φυλακών κατά την περίοδο από το Σεπτέμβριο του 1995 ως το Φλεβάρη του 1996. Μέσα από την ανάλυση του λόγου των συνεδριών προκύπτει ότι οι μύθοι αυτοί επιστρατεύονται για να θολώσουν τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στο συναινετικό σεξ

και το βιασμό και να μετατοπίσουν την ευθύνη του βιασμού από το θύτη σε άλλα πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένου του θύματος.

Οι Wood και Rennie (1994) που επίσης μελέτησαν τους λόγους γύρω από τον βιασμό γυναικών ο οποίος συνέβη ως και 15 χρόνια πριν την πραγματοποίηση της έρευνας, αναφέρουν ότι συχνά αποδίδεται στις γυναίκες που έχουν υποστεί βιασμό η ταυτότητα του θύματος, ενώ παράλληλα ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί από την έρευνα στον τρόπο που ο βιασμός επηρέασε τη ζωή των γυναικών και στο ψυχικό τραύμα που ενδεχομένως εκείνες ανέπτυξαν στη συνέχεια. Η έμφαση αυτή εδραιώνει έτι περαιτέρω την ταυτότητα του θύματος. Η τελευταία από τη μία δηλώνει την έλλειψη ενοχής και ενδεχομένως να επιφέρει κάποια μορφή στήριξης από την άλλη υποδηλώνει σύμφωνα με τους συγγραφείς και μία απώλεια ελέγχου και βούλησης – χαρακτηριστικά ιδιαίτερα αρνητικά φορτισμένα στο δυτικό κόσμο που προωθεί την ανεξαρτησία και την αυτονομία των υποκειμένων. Αυτή η διχοτόμηση που παρατηρείται στους λόγους που περιβάλλουν το γεγονός ενός βιασμού, θύτης ή θύμα, ψυχικά υγιής ή ασθενής, θύμα η επιζώσα, ένοχη ή αθώα αποκρύπτουν τις αιτίες του φαινομένου του βιασμού και μας αποτρέπουν από το να αναρωτηθούμε για τις ιστορικές, κοινωνικές και πολιτικές ρίζες του φαινομένου (Wood & Rennie, 1994).

Στην ενότητα αυτή, μέσα από ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, επιχειρήθηκε η προσέγγιση του ζητήματος των λόγων που κατασκευάζουν το βιασμό καθώς και τις γυναίκες που τον έχουν υποστεί. Οι μύθοι αυτοί για την κακοποίηση των γυναικών και ο τρόπος που κατασκευάζονται οι κακοποιημένες γυναίκες ανάλογα με την τάξη, τη φυλή και την οικονομική τους κατάσταση αλλά και ο τρόπος που κατασκευάζονται οι μαύροι άνδρες, είναι πιθανό ως ένα βαθμό να διαμορφώνει τη θέση των χειριστών που έχουν την ευθύνη της απόφασης σχετικά με αιτήματα ασύλου.

Κόμβος έθνους, φύλου, φυλής σεξουαλικότητας

Στο σημείο αυτό της εργασίας θα γίνει αναφορά στο διάλογο που η Yuval-Davis άνοιξε αναφορικά με τον τρόπο που το πρίσμα του φύλου και των έμφυλων σχέσεων είναι καθοριστικά στην κατανόηση και ανάλυση γεγονότων και φαινομένων που σχετίζονται με το έθνος και τον εθνικισμό. Συγκεκριμένα η Yuval-Davis (1993) υποστηρίζει ότι οι έμφυλες σχέσεις καθορίζουν τι θα συμπεριλαμβάνεται καθώς και τι θα αποκλείεται από έννοιες όπως αυτή του/της πολίτη, του

πολιτισμού και της καταγωγής. Οι γυναίκες, σύμφωνα με την ίδια, βρίσκονται σε μία διττή κατάσταση όπου από τη μία αναγνωρίζονται ως ίσες και συμπεριλαμβάνονται στις παραπάνω κατηγορίες, άτυπα όμως ταυτόχρονα εξαιρούνται.

Ένα παράδειγμα αυτής της κοινωνικής και πολιτικής δυναμικής αποτυπώνεται ανάγλυφα στην περίπτωση της Ελλάδας κατά την δεκαετία του 1990. Σύμφωνα με την ανάλυση της Χαλκιά (2007), κατά το «κύμα» μετανάστευσης από χώρες των Βαλκανίων προς την Ελλάδα στην δεκαετία των '90, ο δημόσιος λόγος στη χώρα αξιολογούσε τα έμβρυα Ελλήνων ως σαφώς μεγαλύτερης αξίας «ζωές» απ' ό,τι αυτές των μεταναστών (ανδρών, γυναικών και παιδιών) που έφταναν από χώρες των Βαλκανίων, ενώ και οι ίδιες οι ελληνίδες που κυοφορούν τα έμβρυα φαίνεται να εγγράφονται σε χαμηλότερη θέση στην εθνική ιεραρχία.

Σύμφωνα με τον Ballibar (1991) η επίκληση του έθνους ως μίας επινοημένης κοινότητας με ομοιογενή χαρακτήρα έχει ως αποτέλεσμα τη σχετικοποίηση των ανισοτήτων που δημιουργεί ο καπιταλισμός. Επιπρόσθετα, ο Anderson (1997, σ. 28) υπογραμμίζει ότι τα έθνη γίνονται αντιληπτά «ως μια οριζόντια συντροφική σχέση», μυστικοποιώντας έτσι τις σχέσεις ανισότητας και εκμετάλλευσης που κυριαρχούν σε κάθε κοινότητα. Εφόσον, λοιπόν υπάρχει μία οριζόντια συντροφική σχέση μεταξύ των Ελλήνων, όσοι δεν εμπίπτουν στην κατηγορία του Έλληνα ενδεχομένως να κατασκευάζονται ως εχθροί που προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που προορίζονται για τον ελληνικό πληθυσμό. Ιδιαίτερα κρίσιμο στοιχείο για τη συγκεκριμένη ανάλυση αποτελεί και το γεγονός ότι η «προσφυγική κρίση» ξέσπασε κατά τη διάρκεια μίας οικονομικής – κοινωνικής κρίσης στην ελληνική κοινωνία η οποία ήταν ήδη αντιμέτωπη με σκληρά μέτρα λιτότητας. Την περίοδο εκείνη ήταν έντονη η παρουσία της λαϊκιστικής άκρας δεξιάς στην πολιτική σκηνή, ενώ εκπροσωπούνταν στη Βουλή από τα κόμματα της «Χρυσής Αυγής» και των «Ανεξάρτητων Ελλήνων». Οι οπαδοί της τελευταίας συχνά πραγματοποιούσαν δράσεις «μόνο για Έλληνες» όπως αιμοδοσία ή σισσίτιο κατασκευάζοντας τους Έλληνες ως μία ομάδα και τους «ξένους» ως τον ενιαίο εχθρό τους.

Μαζί με την κατηγορία του έθνους, η οποία δεν αντιμετωπίζεται στην εργασία αυτή ως μία ουσιοκρατική κατηγορία αλλά σαν μια κοινωνική κατασκευή, με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίζεται και το φύλο. Αντλώντας από τη θεωρία της Butler (2009), το φύλο θεωρείται απόρροια επιτέλεσης και όχι αποτέλεσμα βιολογίας. Σύμφωνα με τον Laqueur ([1992]2003) ο λόγος που κατασκευάζει τα φύλα ως διαφορετικά μεταξύ τους δεν είναι άχρονος και οικουμενικός

αλλά ιστορικά και κοινωνικά προσδιορισμένος και συνδέεται άμεσα με κοινωνικές αλλαγές που πραγματοποιούνταν την περίοδο που εμφανίστηκε. Επιπλέον σύμφωνα με τον Φουκώ (2005), οι λόγοι που συγκροτούν τη σεξουαλικότητα είναι προϊόντα εξουσίας και παράγουν συγκεκριμένα συστήματα γνώσης. Τα ποικίλα καθεστάτα αλήθειας στα οποία διαπλέκονται οι πειθαρχίες, οι τεχνολογίες και οι στρατηγικές κάθε εποχής, μέσω των σχέσεων εξουσίας παράγουν γνώση, υποκείμενα και υποκειμενικότητες και εν τέλει συγκροτούν καθεστάτα διακυβέρνησης των πληθυσμών.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην περίπτωση της Ελλάδας από το 2015 ως και σήμερα αποσκοπώντας να συμβάλει στη σκιαγράφηση του τρόπου με τον οποίο συναρθρώνεται ο κόσμος του έθνους, του φύλου, της φυλής και της σεξουαλικότητας στην πολιτική της χορήγησης ασύλου. Η ερώτηση είναι, στο (δι)εθνικό πλαίσιο της Ελλάδας και της Ευρώπης, από το 2015 ως και σήμερα, ποιών ειδών υποκειμένων κρίνονται οι ζωές ως αξίες της παροχής του ασύλου. Συγκεκριμένα αυτή η εργασία εστιάζει στις γυναίκες από την Αφρική, με μαύρο δέρμα –που φαίνονται δηλαδή «ξένες» και οι οποίες ισχυρίζονται ότι χρειάζονται προστασία επειδή έχουν υποστεί κάποια μορφή έμφυλης βίας στη χώρα καταγωγής τους. Από την άλλη, οι Έλληνες και Ελληνίδες λευκοί-ές χειριστές/χειρίστριες των υποθέσεων ασύλου λειτουργούν τρόπον τινά σαν συνοριοφύλακες μια και αποφασίζουν ποιες θα πρέπει να παραμείνουν ή όχι στο ελληνικό - ευρωπαϊκό έδαφος. Το ενδιαφέρον της εργασίας στρέφεται στην ιχνηλάτιση του τρόπου με τον οποίο «διαβάζονται» κοινωνικά οι αιτήσεις ασύλου των μεν από τις/τους δε. Εξετάζεται δηλαδή το πώς «συναντιόνται», ή συγκρούονται, τα συγκεκριμένα διαφορετικά εθνικά, φυλετικά, έμφυλα και ποικιλοτρόπως σεξουαλικοποιημένα υποκείμενα μέσω των κειμένων των αποφάσεων σε αιτήσεις ασύλου. Πώς φαίνεται, σε αυτόν τον κειμενικό τόπο, να ορίζεται το ανθρώπινο υποκείμενο του οποίου η ζωή αξιολογείται ως άξια χορήγησης ασύλου από το έθνος της Ελλάδας; Με ποιους τρόπους, πιο συγκεκριμένα, φαίνεται να δρα το έθνος, η φυλή, το φύλο και η σεξουαλικότητα στην παραγωγή του υποκειμένου αυτού;

Μεθοδολογία

Κριτική Ανάλυση Λόγου

Στην εργασία αυτή χρησιμοποιήθηκε η Κριτική Ανάλυση Λόγου προκειμένου να εξεταστούν οι λόγοι που επιστρατεύονται για να αιτιολογήσουν τις αποφάσεις ασύλου Αφρικανών γυναικών που έχουν υποστεί έμφυλη βία στη χώρα καταγωγής τους, αλλά και οι τόποι του δημοσίου λόγου που κατά την ερευνητική διαδικασία προέκυψαν ότι συνδέονται με τους λόγους των αποφάσεων. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου ανήκει στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας, μακριά από θετικιστικές θεωρήσεις που αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα ως αντικειμενική και μετρήσιμη. Η συγκεκριμένη μεθοδολογία υποστηρίζει ότι οι ρηματικές πρακτικές συμβάλλουν τόσο στη διαμόρφωση όσο και στην αναπαραγωγή του κοινωνικού κόσμου και ιδιαίτερα των άνισων κοινωνικών σχέσεων (van Dijk, 2001). Η έννοια της «κριτικής» αφορά ακριβώς στην αποκάλυψη αυτού του ρόλου των πρακτικών του λόγου. Όπως αναφέρει η Χαλκιά (2011, σ.87):

[γ]ια μια μεταδομιστική οπτική το ζητούμενο είναι να αναλύσει κριτικά, ή να “αναγνωρίσει”, πώς παράγονται σε επίπεδο λόγων (αφηγήσεων αλλά και γενικότερα πρακτικών νοηματοδότησης) οι πτυχές της κοινωνικής πραγματικότητας που θεωρούνται αυτονόητες, αυτά τα ίδια τα “δεδομένα” δηλαδή, που αφορούν και την οικονομία και τη συμβατική πολιτική, και που ως υλικές αποκρυσταλλώσεις συνδέονται με όλες τις ορατές κοινωνικές ανισότητες.

Η συγκεκριμένη μέθοδος παρέχει τα εργαλεία για την αποκάλυψη μέσω του λόγου της εξουσίας, της κυριαρχίας, της ανισότητας, του φυλετικού και πολιτικού αποκλεισμού (Fairclough, 2001). Όπως αναφέρει ο Fairclough:

η ανάλυση λόγου που στοχεύει να διερευνήσει συστηματικά τις συχνά αδιαφανείς σχέσεις αιτιότητας και καθορισμού μεταξύ (α) στις πρακτικές του λόγου, τα γεγονότα και τα κείμενα, και (β) ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές δομές, σχέσεις και διαδικασίες, να διερευνήσει πώς προκύπτουν τέτοιες πρακτικές, γεγονότα και κείμενα ιδεολογικά διαμορφωμένα από σχέσεις εξουσίας και τους αγώνες για την εξουσία [...] πώς αυτή η αδιαφάνεια των σχέσεων ανάμεσα στο λόγο και την κοινωνία αποτελεί η ίδια έναν παράγοντα που συμβάλλει στην εδραίωση της εξουσία και την ηγεμονία (σ. 135).

Πέρα από την μελέτη και την αποκάλυψη των παραπάνω η Κριτική Ανάλυση λόγου στοχεύει στην αλλαγή της υπάρχουσας κοινωνικής πραγματικότητας και στην δημιουργία περισσότερο ισότιμων σχέσεων (Phillips & Jorgensen, 2002 σ. 121). Όπως αναφέρουν οι Fairclough και Wodak (1997 σ.259) η Κριτική Ανάλυση Λόγου παίρνει τη θέση των καταπιεσμένων και στοχεύει στη χειραφέτησή τους. Απόρροια των παραπάνω είναι ότι η συγκεκριμένη μεθοδολογία είναι φορτισμένη ιδεολογικά, σε πλήρη αντίθεση με την

«αντικειμενική» επιστήμη. Μία ακόμη διάσταση της μεθόδου έρευνας που επιλέχθηκε είναι η έμφαση στον έμφυλο χαρακτήρα των σχέσεων εξουσίας. Όπως υποστηρίζει η στοχάστρια Haraway (1988), οποιαδήποτε αντίληψη αναφορικά με μία κατάσταση είναι προϊόν εντοπισμένης (situated) γνώσης ενός ενσώματου υποκειμένου σε μία συγκεκριμένη ιστορική, κοινωνική και πολιτισμική συγκυρία. Η θέαση αυτή των πραγμάτων κατασκευάζεται συνεχώς μέσα από την κοινωνική θέση των υποκειμένων σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Στο παρόν πόνημα θα εξετάσουμε τις σχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται μεταξύ του χειριστή και της αιτούσας υπό το πρίσμα ότι αυτές οι σχέσεις είναι έμφυλες, φυλετικές και σεξουαλικοποιημένες.

Η πρωτεύουσα εστίαση της ανάλυσης λόγου αφορά σε έξι αποφάσεις ασύλου τρεις εκ των οποίων συνοδεύονταν από την αιτιολόγηση της απόφασης και με μία συμμετέχουσα εξ αυτών πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με την ερευνήτρια. Παράλληλα αναπτύσσεται η ανάλυση αντλώντας από τόπους του δημόσιου λόγου τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο αναφορικά τόσο με ζητήματα επικαιρότητας όσο και με ζητήματα που άπτονται της θεματολογίας που έχει αναπτυχθεί κατά την ανάλυση. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη συλλογή δεδομένων καθώς και ορισμένα στοιχεία για τις υποθέσεις των γυναικών που συμμετείχαν δίνοντας έμφαση σε όσες θα αναλυθούν εκτενέστερα.

Συλλογή δεδομένων - Συμμετέχουσες

Η συλλογή δεδομένων αποδείχθηκε μία δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία. Ο τρόπος που επιλέχθηκε για την προσέγγιση Αφρικανών γυναικών ήταν αυτός της χιονοστιβάδας. Η ερευνήτρια ζήτησε τις αποφάσεις ασύλου από Αφρικανές γυναίκες που γνώριζε λόγω συμμετοχής σε προηγούμενη έρευνα και αυτές στη συνέχεια την οδήγησαν σε άλλες. Η προηγούμενη έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού μου στις Αφρικανικές σπουδές και αφορούσε στις κοινωνικές και θεσμικές αποκρίσεις στις Αφρικανές γυναίκες κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης και αποτέλεσε τη βάση για την παρούσα περαιτέρω και πιο εξειδικευμένη έρευνα στις διαδικασίες του ασύλου⁷. Επιπρόσθετα, επιχειρήθηκε επαφή με Αφρικανές γυναίκες που είχαν διατηρήσει επικοινωνία με άτομα γνωστά της ερευνήτριας. Ένας ακόμη τρόπος

⁷ Kamaratou E. (2020). *Seeking Asylum in Greece: Institutional and social responses to African migrant women in Athens* (Unpublished master thesis). Master by Research in African Studies and Anthropology. University of Birmingham.

προσέγγισης ήταν η συστηματική επίσκεψη περιοχών της Αθήνας όπως η Κυψέλη, τα Κάτω Πατήσια, το Πεδίον του Άρεως όπου συχνάζουν γυναίκες από την Αφρική.

Οι έξι γυναίκες που δέχθηκαν να συμμετέχουν, έλαβαν 20 ευρώ από την ερευνήτρια ως αναγνώριση της σημασίας της παραχώρησης εγγράφων τόσο έντονα προσωπικού χαρακτήρα. Οι γυναίκες που έλαβαν το ποσό ενημερώθηκαν ότι σε περίπτωση που αλλάξουν γνώμη αναφορικά με την συμπερίληψη των προσωπικών τους δεδομένων στην έρευνα το ποσό δεν θα επιστραφεί. Το να δοθεί ένα συμβολικό ποσό για τη συμμετοχή των γυναικών ήταν επιθυμία και απόφαση της ερευνήτριας καθώς κατά την εκπόνηση της πρώτης διπλωματικής εργασίας που ανέφερα παραπάνω και κατά την αναζήτηση Αφρικανών γυναικών για να παραχωρήσουν μία προσωπική συνέντευξη, ορισμένες εξέφρασαν τη δυσарέσκειά τους για τη μη ύπαρξη από την πλευρά της ερευνήτριας μίας χειρονομίας που να αναγνωρίζει την αξία των δεδομένων που τους ζητείται να παραχωρήσουν⁸. Το ποσό των 20 ευρώ επιλέχθηκε με γνώμονα το ότι δεν είναι ένα υψηλό ποσό που ενδεχομένως θα μπορούσε να ασκήσει πίεση σε γυναίκες που βρίσκονται σε δεινή οικονομική θέση να παραχωρήσουν τα προσωπικά τους έγγραφα χωρίς τη θέλησή τους. Παράλληλα, δεν είναι ένα ευτελές ποσό που θα φαίνεται σαν να παραγνωρίζει από την πλευρά της ερευνήτριας τη σημασία της παραχώρησης εγγράφων με προσωπικές και επώδυνες για εκείνες εμπειρίες. Τέλος, προκειμένου να υπάρξει μία μέριμνα για να μην ενταχθεί το χρηματικό ποσό ως κίνητρο, ενημερώθηκαν για αυτό μόνο όσες εξέφρασαν στην ερευνήτρια το ενδιαφέρον τους να συμμετέχουν στην ερευνητική διαδικασία. Η ύπαρξη του ποσού δεν αναγραφόταν στο έντυπο ενημέρης συγκατάθεσης και δεν γινόταν αναφορά σε αυτό κατά την πρώτη συνάντηση με την ερευνήτρια, παρα μόνο όταν οι γυναίκες εξέφραζαν σε δεύτερο χρόνο το ενδιαφέρον τους να συμμετέχουν στην έρευνα.

Μία από τις κυριότερες προκλήσεις στη συλλογή υλικού ήταν η συχνή άρνηση των γυναικών να μοιραστούν την απόφαση ασύλου τους. Όπως ανέφεραν ορισμένες από αυτές, επιθυμούν να αφήσουν το κεφάλαιο της αίτησης ασύλου πίσω τους καθώς και μόνο η διαδικασία του να στείλουν το έγγραφο μπορεί να τις έκανε να καταρρεύσουν. Άλλες γυναίκες, κυρίως αυτές

⁸ Στην προηγούμενη διπλωματική η επιβλέπουσα καθηγήτρια με είχε προτρέψει να δώσω ένα συμβολικό ποσό ως ευχαριστώ στις συμμετέχουσες, ωστόσο λόγω ενστάσεων που διατηρούσα είχα αρνηθεί. Η ύπαρξη αντιτίμου για τη συμμετοχή στην έρευνα είναι ένα ακανθώδες ζήτημα οι όψεις του οποίου γίνονται αντικείμενο διαχείρισης από τον Didier Ruedin, λέκτορα στο Σουηδικό Φόρουμ για τη Μετανάστευση και τις Σπουδές Πληθυσμού στο Πανεπιστήμιο του Neuchâtel και παρατίθεται: <https://druedin.com/2016/09/17/should-i-pay-my-interview-respondents/>

που προσεγγίστηκαν από την ερευνήτρια σε περιοχές της Αθήνας που αναφέρθηκαν παραπάνω, αρνήθηκαν να συμμετέχουν καθώς ήταν σκεπτικές όσον αφορά την παράδοση των προσωπικών τους εγγράφων σε μία άγνωστη ακόμα κι αν αυτή υποσχόταν εμπιστευτικότητα. Μία ακόμη πρόκληση ήταν η αδυναμία ανεύρεσης κάποιας αρνητικής απόφασης στην οποία θα μπορούσαμε να ψηλαφίσουμε τους αποκλεισμούς που παράγονται από τη διαδικασία. Από την διαδικασία συλλογής δεδομένων προέκυψαν έξι αποφάσεις ασύλου, δηλαδή πιο συγκεκριμένα τρεις διεθνούς προστασίας, δύο επικουρικές και μία διεθνούς προστασίας που έγινε δεκτή μετά την κατάθεση προσφυγής. Παρακάτω παρατίθεται ο πίνακας με τις συμμετέχουσες καθώς και το είδος της απόφασης που έχει η καθεμία, ψευδώνυμα έχουν δοθεί στις γυναίκες οι υποθέσεις των οποίων στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν στην ανάλυση. Σε ορισμένες περιπτώσεις απουσιάζουν στοιχεία, τα οποία δεν αναγράφονταν στην απόφαση των συμμετεχουσών.

	Ψευδώνυμο	Χώρα Καταγωγής	Είδος Απόφασης	Κοινωνική Θέση	Αιτία αναζήτησης ασύλου
1.	Έλεν	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό	Επικουρική Προστασία	Σπουδες στα οικονομικά, μεγάλη οικονομική επιφάνεια, μόνη γυναίκα	Δέχτηκε επίθεση από το θείο της που θέλησε να σφετεριστεί την περιουσία του πατέρα της, κακοποιήθηκε σεξουαλικά η ανήλικη αδερφή της η οποία στη συνέχεια κατέληξε
2.	Μαρί	Καμερούν	Επικουρική Προστασία	Καθαρίστρια, με βασική εκπαίδευση, μονογονεϊκή μητέρα	Ανακάλυψε ότι ο εργοδότης της διατηρούσε δοχεία με αίμα, ανθρώπινα οστά

					και κεφάλια παιδιών σε δωμάτιο στο σπίτι του
3.		Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό	Διεθνής Προστασία	Μόνη μητέρα με δύο ανήλικα τέκνα	Ακτιβιστική Δράση στη χώρα καταγωγής
4.		Ερυθραία	Διεθνής Προστασία	Μόνη γυναίκα	Αναγκαστική επιστράτευση στη χώρα καταγωγής
5.	Ελίζαμπεθ	Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό	Διεθνής Προστασίας σε β' βαθμό	Αναλφάβητη γυναίκα, πωλήτρια πορτοκαλιών, Παντρεμένη μητέρα ενός βρέφους	Δέχτηκε απειλές από συγγενικό της πρόσωπο το οποίο είναι παραδοσιακός αρχηγός στη χώρα καταγωγής της αιτούσας, με ισχυρή επιρροή
6.	Προυντάνς	Καμερούν	Διεθνής Προστασία	Φοίτησε προσωρινά σε Πανεπιστήμιο της Τουρκίας, μόνη γυναίκα, λεσβία	Ομαδικός βιασμός και φυλάκιση, λόγω ακτιβιστικής δράσης και σεξουαλικού προσανατολισμού

Από τις παραπάνω περιπτώσεις σε τρεις από αυτές υπήρχε κάποιο κείμενο αιτιολόγησης των αποφάσεων είτε επειδή η απόφαση αφορούσε επικουρική προστασία (σε δύο εξ αυτών) οπότε και έπρεπε να αιτιολογηθεί για ποιο λόγο δεν δόθηκε διεθνής προστασία, είτε επειδή το αίτημά τους εξετάστηκε σε επίπεδο προσφυγής (σε μία εξ αυτών), οπότε και έπρεπε να αιτιολογηθεί για ποιο λόγο η δευτεροβάθμια απόφαση διαφέρει από την πρωτοβάθμια. Σε μία περίπτωση, η

προσφύγισσα βρισκόταν στο εξωτερικό οπότε δεν μπορούσε να αιτηθεί την έκδοση της αιτιολόγησης της απόφασης από την Υπηρεσία Ασύλου. Παρόλα αυτά ήταν πρόθυμη να παραχωρήσει μία συνέντευξη η οποία πραγματοποιήθηκε μέσω ίντερνετ στις 18/11/2021 και ήταν επικεντρωμένη στο τι ισχυρίστηκε η προσφύγισσα στην υπηρεσία ασύλου αναφορικά με τους λόγους που αιτήθηκε διεθνή προστασία καθώς και στη διαδικασία εξέτασης του ασύλου αυτή καθ' αυτή. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα στοιχεία για τις τέσσερις περιπτώσεις που υπήρχε κάποια αιτιολόγηση του λόγου που ζήτησαν άσυλο και θα αναλυθούν εκτενέστερα στην πορεία της εργασίας.

Η Έλεν κατάγεται από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, είναι μόνη γυναίκα, έχει σπουδάσει οικονομικά και στη χώρα καταγωγής της εργαζόταν σε επιχείρηση του πατέρα της. Δέχτηκε επικουρική προστασία καθώς σύμφωνα με την αιτιολόγηση της απόφασής της, μετά το θάνατο των γονιών της σε δυστύχημα, ο θείος της ο οποίος ήταν υψηλόβαθμος στρατιωτικός προσπάθησε να σφετεριστεί την μεγάλη περιουσία του πατέρα της. Προκειμένου να πετύχει το στόχο του, επιτέθηκε σύμφωνα με την απόφαση, στην ίδια την αιτούσα καθώς και στην ανήλικη αδερφή της που άνδρες κακοποίησαν σεξουαλικά και η οποία κατέληξε λίγες μέρες αργότερα στο νοσοκομείο. Άνδρες σκότωσαν επίσης το φρουρό του σπιτιού που διέμενε η αιτούσα καθώς και τον οικονομικό σύμβουλο της οικογένειας.

Η Μαρί, είναι επίσης μόνη γυναίκα, κατάγεται από το Καμερούν και είναι μητέρα τριών παιδιών εκτός γάμου, τα οποία έχουν μείνει στη χώρα καταγωγής της αιτούσας. Έχει τελειώσει τη βασική εκπαίδευση στη χώρα καταγωγής της και εργαζόταν εκεί ως καθαρίστρια. Δέχτηκε επικουρική προστασία γιατί σύμφωνα με την αιτιολόγηση της απόφασής της, την ώρα που εργαζόταν στο σπίτι πολύ ισχυρού άνδρα, ανακάλυψε σε ψυγείο δύο κεφάλια, δοχεία με αίμα και οστά τα οποία προσπάθησε να φωτογραφίσει, κάτι που στη συνέχεια ανακάλυψε ο εργοδότης της. Για το λόγο αυτό, έβαλε σύμφωνα με την απόφαση, άνδρες να τη βασανίσουν και να την βιάσουν ομαδικά. Η κακοποίησή της ήταν τέτοιο βαθμού που βρέθηκε σχεδόν νεκρή από περαστικό. Η ίδια κακοποιήθηκε και βιάστηκε επανειλημμένα και κατά την παραμονή της στην Τουρκία.

Η Ελίζαμπεθ, είναι παντρεμένη γυναίκα, μητέρα ενός βρέφους, κατάγεται από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, είναι αναλφάβητη και στη χώρα καταγωγής της πουλούσε πορτοκάλια. Εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής της μαζί με τον άντρα της καθώς ο θείος του άνδρα της ήταν παραδοσιακός αρχηγός και διεκδικούσε την πατρική οικία τους με αποτέλεσμα να στείλει

ανθρώπους να συλλάβουν και να φυλακίσουν το σύζυγό της αιτούσας ενώ ο θείος παρενόχλησε σεξουαλικά και την ίδια την αιτούσα.

Τέλος, η Προυντάνς είναι μόνη γυναίκα, λεσβία από το Καμερούν που φοίτησε για λίγο σε Πανεπιστήμιο στην Τουρκία. Ζήτησε άσυλο γιατί σύμφωνα με τη συνέντευξη που πραγματοποίησε με την ερευνήτρια βιάστηκε από τους θείους της επειδή ήταν λεσβία και φυλακίστηκε επειδή πραγματοποιούσε ακτιβιστικές δράσεις μαζί με τη μητέρα της που εμπλεκόταν ενεργά στην πολιτική για το ζήτημα των διακρίσεων του Βόρειου εναντίον του Νότιου Καμερούν. Κατά τη διάρκεια της παραμονής της στη φυλακή όσο και στην Τουρκία κακοποιήθηκε σεξουαλικά.

Επίσης, σε δύο από τις έξι περιπτώσεις οι συμμετέχουσες ήταν πρόθυμες να αιτηθούν την αιτιολόγηση της απόφασης ασύλου τους από την υπηρεσία, καθώς η ίδια η απόφαση ήταν πάρα πολύ σύντομη. Ωστόσο η αιτιολόγηση των αποφάσεων μέχρι τη στιγμή της συγγραφής του κειμένου δεν έχει αποσταλεί από την υπηρεσία.

Τρόπον τινά, η εργασία αυτή μπλέχτηκε όπως και οι αιτούσες στα δίκτυα της γραφειοκρατίας του συστήματος ασύλου στην Ελλάδα και για μια στιγμή η ερευνήτρια αισθάνθηκε πώς είναι να αναμένεις για μήνες μέχρι να υλοποιηθεί ένα απλό αίτημα για την υπόθεσή σου, καθώς και την αγωνία του «τι μπορεί να έχει πάει στραβά» για να υπάρχει τόσο μεγάλη καθυστέρηση. Έχοντας πει τα παραπάνω να τονίσουμε ότι η αγωνία της συλλογής υλικού για τη διπλωματική εργασία και η αγωνία της αναμονής σημαντικών εγγράφων που ενδέχεται να εξασφαλίσουν την νόμιμη διαμονή στη χώρα έχουν διαφορά τάξης μεγέθους. Αυτή η αναμονή ακόμα και για απλές διαδικασίες στο άσυλο μου θύμιζε τα λεγόμενα μίας διερμηνέα που εργαζόταν αποσπασμένη από την οργάνωσή της στην Υπηρεσία Ασύλου και κατά τη διάρκεια της καραντίνας έχασε την άδεια παραμονής της. Όταν της ανακοινώθηκε από την Υπηρεσία ότι θα πρέπει να περιμένει δύο μήνες για την επανέκδοση των εγγράφων της, οι εργοδότες της προσπαθώντας να τη βοηθήσουν, ξεκίνησαν να πιέζουν την Υπηρεσία Ασύλου (στην οποία και η ίδια παρείχε υπηρεσίες ως διερμηνέας) να επανεκδώσουν τα έγγραφά της γρηγορότερα. Σε ένα από αυτά τα τηλεφωνήματα και όπως η ίδια ανέφερε, η υπάλληλος της Υπηρεσίας Ασύλου δήλωσε ότι το διάστημα της αναμονής των δύο μηνών δεν γίνεται να παρακαμφθεί «για να μάθουν οι πρόσφυγες να μην χάνουν τα έγγραφά τους». Η αναμονή αυτή φαίνεται να έχει έναν χαρακτήρα πειθάρχησης και τιμωρητικό για τα υποκείμενα, κυρίως για τις αιτούσες που αναγκάζονται να

περιμένουν σε πολλά και διαφορετικά στάδια αυτής της διαδικασίας και πολύ αργότερα για τους ερευνητές και τις ερευνήτριες που επιχειρούν να προσεγγίσουν το άδυτο της Υπηρεσίας Ασύλου.

Επιπρόσθετα, η διαφορετική πρόσβαση των γυναικών σε παροχές και υλικά αγαθά που για την ερευνήτρια σχεδόν θεωρούνται αυτονόητα δημιούργησε προκλήσεις κατά την συλλογή του υλικού. Συγκεκριμένα, μέσα από συζητήσεις με την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου αντιλήφθηκα το ότι οι προσφύγισες μπορεί να μην είχαν πρόσβαση σε εκτυπωτή ή σκάνερ και συνεπώς δεν μπορούσαν εύκολα να στείλουν το υλικό των αποφάσεων καθώς και το έντυπο συναίνεσης. Επίσης, οι περισσότερες από αυτές δεν διέμεναν μόνιμα στην Αθήνα για να συναντηθούν από κοντά με την ερευνήτρια. Την πρόκληση αυτή διαχειριστήκαμε με το να γράφουν οι ίδιες σε ένα κομμάτι χαρτί μέρος των όσων αναφέρονταν στο έντυπο συγκατάθεσης –κυρίως το ότι συναινούν να δοθεί το υλικό και ότι τα δεδομένα τους θα χρησιμοποιηθούν ανώνυμα– και να το υπογράψουν. Στη συνέχεια φωτογράφιζαν το υλικό με το κινητό τους και το έστελναν στην ερευνήτρια. Με παρόμοιο τρόπο στάλθηκε και το υλικό των αποφάσεων και των αιτιολογήσεων.

Ακόμα, χρησιμοποιήθηκε εθνογραφικό υλικό από συζητήσεις που πραγματοποίησε η ερευνήτρια με γυναίκα από την Αφρική η οποία εργαζόταν ως διερμηνέας. Για λόγους εμπιστευτικότητας, επειδή οι διερμηνείς από Αφρικανικές χώρες είναι μετρημένοι/ες, η χώρα καταγωγής της διερμηνέα δεν θα αποκαλυφθεί. Επιπρόσθετα, χρησιμοποιήθηκε και ο Οδηγός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Άσυλο που αφορά στις υποθέσεις που αποκλείονται από τη διεθνή προστασία. Στον Οδηγό αυτόν, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει στους χειριστές οδηγίες αναφορικά με την εξέταση του ασύλου, δίνει δηλαδή οδηγίες για περιπτώσεις που οι χειριστές πρέπει να είναι ικανοί να εντοπίσουν για να μπορέσουν να δώσουν αρνητική απάντηση. Επιπρόσθετα χρησιμοποιήθηκαν, δημόσιοι λόγοι που εντοπίστηκαν σε εφημερίδες κυρίως της Ελλάδας για ζητήματα που άπτονταν των ερευνητικών ερωτημάτων και της ανάλυσης που προέκυψε, δίνοντας έμφαση στις περιπτώσεις της Νάντιας Μουράντ και της Μαλάλα Γιουσαφζάι. Οι εφημερίδες επιλέχθηκαν μετά από σχετική αναζήτηση στο διαδίκτυο και εφόσον πληρούσαν το κριτήριο του να αποτελούν εφημερίδες με μεγάλη δημοτικότητα.

Ερευνητική Διαδικασία

Σε κάθε γυναίκα που ενδιαφερόταν να συμμετέχει αποστέλλονταν το έντυπο ενημέρωσης και το έντυπο συγκατάθεσης για την έρευνα στα αγγλικά. Το έντυπο ενημέρωσης ανέφερε το θέμα της έρευνας, τα υλικά που απαιτούνταν για τη συμμετοχή, τον τρόπο που αυτό θα χρησιμοποιηθεί, τα μέτρα που έχουν ληφθεί προκειμένου να μην γίνεται αναγνωρίσιμη η εκάστοτε συμμετέχουσα καθώς και τα στοιχεία της ερευνήτριας προκειμένου να το σταλεί το υλικό (βλ. Παράρτημα Γ1). Το έντυπο συγκατάθεσης δήλωνε ότι δίνεται η άδεια στην ερευνήτρια να χρησιμοποιήσει το υλικό των αποφάσεων (βλ. Παράρτημα Γ2).

Εφόσον η ερευνήτρια έλαβε και διάβασε προσεκτικά όλες τις αποφάσεις και έπειτα απο συζητήσεις με την επιβλέπουσα, ξεκίνησε να εντοπίζει «μοτίβα» τα οποία επαναλαμβάνονταν στους λόγους των αιτιολογήσεων των αποφάσεων καθώς και στη συνέντευξη. Οι λόγοι αυτοί την οδήγησαν στην αναζήτηση αντίστοιχων ψηγμάτων λόγου και στη δημόσια σφαίρα, που να σχετίζονταν με την έμφυλη βία, την έμφυλη βία σε γυναίκες πρόσφυγες, καθώς και την εξέταση παραδειγμάτων δύο γυναικών ακτιβιστριών όπως η Νάντια Μουράντ που είναι γυναίκα προσφύγισσα Γιεζίντι από το Ιράκ και ακτιβίστρια για τα εγκλήματα του Ισλαμικού Κράτους κατά των Γιεζίντι και η Μαλάλα Γιουσάφζαι που είναι γυναίκα προσφύγισσα από το Πακιστάν, ακτιβίστρια για το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση. Και οι δύο για τη δράση τους έχουν τιμηθεί με το βραβείο Νόμπελ. Από την ανάλυση αυτή προέκυψαν τρεις ενότητες: η πρώτη αφορά στον τρόπο που κατασκευάζεται η διαδικασία εξέτασης ασύλου ως αντικειμενική και τον τρόπο που ο λόγος υπεισέρχεται στη διαδικασία προκειμένου να επιτελέσει τον πόνο και το φόβο και άρα να αιτιολογήσει το βάσιμο φόβο δίωξης. Η δεύτερη αφορά τον τρόπο που κατασκευάζονται οι ίδιες οι αιτούσες αλλά και οι διώκτες τους στο λόγο των αποφάσεων και τέλος, η ενότητα στην οποία εντοπίζονται σημεία στα οποία οι αιτούσες φαίνεται να πλησιάζουν τα δυτικά πρότυπα γυναικών ή να αποδέχονται τις δυτικές αξίες.

Στην ανάγνωση και ερμηνεία του υλικού σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η εντοπισμένη θέση της ερευνήτριας καθώς και οι θέσεις της για τη γνώση και τον κόσμο. Όπως υποστηρίζει η Λυδάκη (2001), οι θέσεις της ερευνήτριας κάνουν αισθητή την παρουσία τους μέσα από την ίδια την έρευνα, τη μέθοδο ανάλυσης, την πίστη στην ύπαρξη ή όχι αντικειμενικής πραγματικότητας κα. Οι θέσεις αυτές κατασκευάζονται από την εντοπισμένη (situated) κατά τη Haraway (1988) θέση της ερευνήτριας, η οποία και αναλύεται στην ενότητα που ακολουθεί.

Η εντοπισμένη θέση της ερευνήτριας

Τα νήματα που με συνδέουν με την μελέτη των Αφρικάνων γυναικών είναι πολλά και αλληλοπλέκονται. Κατάγομαι από οικογένεια προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Λόγω αυτής της καταγωγής, τόσο η μητέρα μου όσο κι εγώ αυτοπροσδιοριζόμασταν ως «πρόσφυγες». Ο προ-παππούς και οι προ-γιαγιάδες μου έφτασαν στην Κρήτη με την καταστροφή της Σμύρνης. Μεγάλωσα με ιστορίες από την προσφυγιά, τη φτώχεια και τις διακρίσεις από τους Έλληνες. Ακούγοντας, ότι η γιαγιά μου παντρεύτηκε για να μην «δώσει δικαιώματα» στην εχθρική κοινωνία των ντόπιων. Ότι η οικογένειά τους μετακόμισε σε μια μικρή παραθαλάσσια πόλη, τον Άγιο Νικόλαο όταν έμαθαν από πρώην συμπατριώτες τους ότι «έχει πολλά ψάρια» και ο προπάππος μου μπορούσε να δουλέψει ως ψαράς. Λίγο ήξερα τότε πως αυτή η στα αφτιά μου παράξενη ιστορία με τα ψάρια θα έκανε στη συνέχεια να ακούγονται με κάποιον τρόπο γνώριμες οι ιστορίες μετακίνησης που άκουσα πολλά χρόνια αργότερα στη δουλειά μου.

Το μέρος της ταυτότητας που αυτοπροσδιοριζόταν ως «πρόσφυγας» και οι ιστορίες των παιδικών μου χρόνων δεν ήταν αρκετά για να οδηγήσουν τα βήματά μου ως το «προσφυγικό». Πέρασα στην ψυχολογία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, ελπίζοντας να «βοηθήσω» τους ανθρώπους. Σπουδάζοντας μέσα στην κρίση είδα την περιουσία της μέχρι πρότινος μεσοαστικής οικογένειάς μου να συρρικνώνεται σε τέτοιο βαθμό που έπρεπε να δουλεύω για να ολοκληρώσω τις σπουδές μου. Τα μέτρα λιτότητας, η εκτόξευση της ανεργίας και οι διεκδικήσεις στο Πανεπιστήμιο γέννησαν αμφιβολίες μέσα μου για το κατά πόσο ο κόσμος πράγματι αλλάζει με την ψυχοθεραπεία. Στράφηκα έτσι στην ενασχόληση με την πολιτική και τα ζητήματα φύλου. Μετά το πέρας των σπουδών μου, και αφού τα οικονομικά της οικογένειάς μου μού υπαγόρευαν να εγκαταλείψω τα όνειρα μου για συνέχιση των σπουδών μου στο εξωτερικό, μετακόμισα από το Ρέθυμνο στην Αθήνα ελπίζοντας τουλάχιστον να βρω δουλειά. Έπειτα από μία περίοδο εναλλαγών ανάμεσα στην ανεργία, τον εθελοντισμό, την ανασφάλιστη εργασία και την εργασία σε κλάδους μακριά από το αντικείμενο των σπουδών μου, κατάφερα να βρω μία δουλειά ως ψυχολόγος στο «προσφυγικό» στο οποίο εργάζομαι από το 2016 μέχρι και σήμερα.

Οι θέσεις στις οποίες έχω δουλέψει αυτά τα χρόνια είναι πολλές, με διαφορετικούς εργοδότες και διαφορετικές αρμοδιότητες. Από ψυχολόγος σε Ανοιχτές Δομές Στέγασης αιτούντων άσυλο, μέχρι τις κινητές μονάδες στον αστικό ιστό και τον συντονισμό ομάδων πεδίου,

γνώρισα από κοντά την διαδικασία του ασύλου και την αγωνία των προσφύγων για αυτή. Ενδεικτικά, έχω συνεργαστεί με το Κέντρο Ημέρας Βαβέλ, τη διεθνή ΜΚΟ International Medical Corps και πλέον εργάζομαι σε διεθνή οργανισμό. Τα καθήκοντα μου αφορούσαν κυρίως στη συμβουλευτική υποστήριξη των αιτουσών/αιτούντων καθώς και την γενικότερη πλαισίωσή τους με διευκόλυνση της πρόσβασής τους σε υπηρεσίες στέγασης, ιατρικές, νομικές κα. Πλέον η εργασία μου αφορά στο συντονισμό ομάδων που δουλεύουν στο πεδίο και έρχομαι σε επαφή με τις αιτούσες κυρίως μέσα από τις περιγραφές τους.

Κατά την εργασία μου σε κινητές μονάδες στον αστικό ιστό ήρθα σε επαφή με Αφρικανές γυναίκες, οι συνθήκες διαβίωσης και οι προσωπικές ιστορίες έμφυλης βίας των οποίων με συγκλόνισαν. Παρά ταύτα, η πρόσβασή τους στις υπηρεσίες ήταν δυσανάλογη σε σχέση με τις Σύριες που αποτελούσαν την πλειοψηφία τότε των ροών και καθόσον προέρχονταν από εμπόλεμη περιοχή αντιμετωπίζονταν ως «άξιες παροχών». Η παρατήρησή μου αυτή με οδήγησε στην εξειδίκευσή στις αφρικανικές σπουδές και στην ανθρωπολογία και στην έρευνα της πρόσβασης των Αφρικανών γυναικών στις υπηρεσίες. Από το 2017 ως το 2020 σπούδασα στο ερευνητικό μεταπτυχιακό του Πανεπιστημίου του Μπέρμινγχαμ εξετάζοντας την κατάσταση των Αφρικανών γυναικών στην Ελλάδα και τους λόγους των εργαζόμενων στην ανθρωπιστική βοήθεια για αυτές. Η διαδρομή εκείνης της εργασίας με οδήγησε στην εξειδίκευση των ερευνητικών ενδιαφερόντων μου στις διαδικασίες ασύλου με αιτήματα που αφορούν στην έμφυλη βία. Αυτό το ερώτημα επιχείρησα να προσεγγίσω με την παρούσα διπλωματική εργασία, υπό το πρίσμα όλων των παραπάνω που διαμόρφωσαν την άποψή μου για τη δικαιοσύνη, το φύλο, το προσφυγικό, την έμφυλη βία και τις γυναίκες απ' την Αφρική.

Ανάλυση

Αφηγούμενες τον πόνο

Αποδεικνύοντας το άσυλο. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, εκτενής και διεπιστημονική έρευνα έχει πραγματοποιηθεί τόσο για τη διαχείριση των προσφυγικών «ροών» όσο και για το άσυλο. Το τελευταίο στον κυρίαρχο λόγο αναπαρίσταται ως μία αυστηρά νομική διαδικασία υπαγωγής ή όχι στην κατηγορία του πρόσφυγα – απεκδυμένη από κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά στοιχεία. Η παρούσα ενότητα θα αναφερθεί στον τρόπο με τον οποίο οι αιτήσεις ασύλου κατασκευάζονται μέσα από το ίδιο το σώμα του κειμένου τους ως μία αξιοκρατική, αυστηρή και αντικειμενική διαδικασία.

Επιχειρώντας μία σύντομη χαρτογράφηση του ίδιου του εγγράφου της απόφασης, αρχικά αναφέρονται οι διατάξεις που λαμβάνονται υπόψιν για την απόφαση χορήγησης ασύλου στη συνέχεια ποια είναι η απόφαση του χειριστή, τα στοιχεία της αιτούσας, η διάρκεια της απόφασης, το δικαίωμα προσφυγής επί της απόφασης αυτής. Για παράδειγμα στην απόφαση της Ελέν αναφέρεται: «Αποφασίζουμε την άδεια διαμονής ενιαίου τύπου στον/στην (αναφορά στα στοιχεία της αιτούσας). Η άδεια θα έχει ημερομηνία έναρξης ισχύος: 13/08/2021 και ημερομηνία λήξης: 12/08/2022 και θα περιλαμβάνει στο μέσο αποθήκευσης ψηφιακές αποτυπώσεις δακτυλικών αποτυπωμάτων του/της ανωτέρω». Στο παραπάνω απόσπασμα παρατηρείται η αποστασιοποίηση αυτού που συντάσσει την απόφαση με την αιτούσα από την χρήση «στον/στην», σαν να αποτελεί μια τυποποιημένη διαδικασία που δεν «βλέπει» ποια είναι η αιτούσα.

Με παρόμοιο τρόπο κατασκευάζεται και η αιτιολόγηση του σκεπτικού της απόφασης η οποία έχει την εξής δομή: 1) αρχικά περιγράφεται η διαδικασία, της συνέντευξης, πότε πραγματοποιήθηκε, σε ποιο γραφείο ασύλου, τι διερμηνεία υπήρχε κα. Για παράδειγμα: « Στις (αναφορά ημερομηνίας) η αιτούσα παρέστη αυτοπροσώπως στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Αλίμου για τη διεξαγωγή της προφορικής συνέντευξης με τη συνδρομή διερμηνέα από την ελληνική στη γαλλική γλώσσα και αντιστρόφως, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 52 του ν. 4375/2016». Στη συνέχεια 2) παρατίθενται οι ισχυρισμοί της αιτούσας αναφορικά με τους λόγους που εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής της και ζήτησε άσυλο στην Ελλάδα. Ακολουθεί 3) η αξιολόγηση των ισχυρισμών της αιτούσα από τον χειριστή όσον αφορά την εσωτερική και εξωτερική αξιοπιστία και τέλος, 4) το κατα πόσο αυτοί οι ισχυρισμοί επαρκούν για να δοθεί στην αιτούσα προσφυγικό καθεστώς, σύμφωνα με όσα ορίζονται στη Συνθήκη της Γενεύης.

Αυτή η βήμα-βήμα καταγραφή τόσο της διαδικασίας όσο και της συλλογιστικής που ακολουθήθηκε προκειμένου να εξαχθεί το συμπέρασμα της χορήγησης ή όχι προσφυγικού καθεστώτος κατασκευάζει την εξέταση του ασύλου ως διαφανής, όπου όλα τα στοιχεία παρατίθενται στο έγγραφο της αιτιολόγησης στο οποίο συνεχώς γίνονται παραπομπές σε σημεία της συνέντευξης ή ερευνών για την εκάστοτε χώρα. Στην αιτιολόγηση της απόφασης της Μαρί παρατίθενται ορισμένες από τις απαντήσεις που έδωσε προκειμένου να διαπιστωθεί αν ψεύδεται αναφορικά με τον τόπο καταγωγής της. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Κοντά στην οικία της υπήρχε η ζυθοποιία του Καμερούν (Brasserie du Cameroun). Βρέθηκε ότι το συγκεκριμένο κτίριο λεηλατήθηκε κατά τις απεργίες του 2008» και παρατίθενται αντίστοιχοι σύνδεσμοι σε υποσημειώσεις που επιβεβαιώνουν το γεγονός. Η συγκεκριμένη απάντηση παρατίθεται στην ενότητα της αξιολόγησης των ισχυρισμών «ως προς τον τόπο γέννησης και διαμονής, τη φυλή και τη θρησκεία της και την κατάσταση της υγείας της» και πιθανόν είναι η απάντηση της αιτούσας σε ερώτηση που αφορούσε το να υποδείξει κάποιο κτίριο κοντά στο σπίτι της. Στη συνέχεια παρατίθεται η διεύθυνσή της καθώς και αντίστοιχος σύνδεσμος στο google maps που πιθανόν της ζητήθηκε να υποδείξει ή που εντοπίστηκαν οι περιοχές από τον/την χειριστή/στρια. Λίγο αργότερα αναφέρεται: «Ως κοντινές περιοχές ανέφερε τις Carrousel, Essos. Εφόσον εντοπίστηκαν όλες οι περιοχές που ανέφερε η αιτούσα στους διαθέσιμους στην Υπηρεσία χάρτες, γίνονται δεκτοί οι ισχυρισμοί της για τον τόπο γέννησης και διαμονής της». Η αιτούσα δηλαδή φαίνεται να περνάει κάποιου είδους «τεστ» όπου οι απαντήσεις της ελέγχονται με βάση καταγεγραμμένα και επαληθεύσιμα στοιχεία, όπως είναι η ύπαρξη μίας περιοχής σε ένα χάρτη. Αυτός ο τρόπος δεν περιορίζεται στην επαλήθευση στοιχείων ταυτότητας αλλά χρησιμοποιείται και στην απόδειξη της ευαλωτότητας. Στην ίδια συνέντευξη αναφέρεται: «Ως προς την κατάσταση της υγείας της, η αιτούσα ισχυρίστηκε ότι πάσχει από σακχαρώδη διαβήτη. Διαγνώστηκε στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα λαμβάνει φαρμακευτική αγωγή και συγκεκριμένα το σκεύασμα metformin». Στο συγκεκριμένο απόσπασμα παρατηρούμε ότι η χειρίστρια αποστασιοποιείται από τα λεγόμενα της αιτούσας ότι φέρει κάποια ευαλωτότητα χρησιμοποιώντας τη λέξη «ισχυρισμούς», μία πληροφορία δηλαδή που ενδέχεται να ισχύει ή όχι. Στη συνέχεια ωστόσο όταν η αιτούσα αναφέρει το όνομα του σκευάσματος που καταναλώνει ως αγωγή, κάτι που θα μπορούσε να αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο, υπάρχει μία μικρή μετατόπιση στο πεδίο του λόγου. Ο χρόνος μετατρέπεται σε ενεστώτα «λαμβάνει» χωρίς να συνοδεύεται από την αναφορά ότι αυτή η πληροφορία αποτελεί

ισχυρισμό. Η ισχυρότερη απόδειξη ωστόσο για τα λεγόμενά της είναι η απόδειξη ιατρικών εγγράφων:

Προς επίρρωση του ισχυρισμού της για την υγεία της, η αιτούσα προσκόμισε ιατρικά έγγραφα. Σύμφωνα με το από 01/08/2018 έντυπο ευαλωτότητας από το ΚΥΤ Σάμου, η αιτούσα πάσχει από διαβήτη και χρήζει αγωγής. Έγγραφο της οργάνωσης Med'Equalteam με ημερομηνία 23/07/2018 επιβεβαιώνει τη διάγνωση της αιτούσας και την αγωγή που ισχυρίζεται ότι λαμβάνει.

Τα έγγραφα που προσκομίζονται είναι δύο, από διαφορετικούς φορείς, ο ένας εκ των δύο κρατικός (ΚΥΤ Σάμου), αναφέρεται η ακριβή ημερομηνία εξέτασης και το όνομα της οργάνωσης που πραγματοποίησε τη διάγνωση. Στην αίτηση της Ελίζαμπεθ αναφέρεται: «Προσκόμισαν δε μεταξύ άλλων το από 01.10.2020 έγγραφο του Γ.Ν Μυτιλήνης με το οποίο βεβαιώνεται ότι η προσφεύγουσα την ως άνω ημερομηνία ήταν έγκυος 18 εβδομάδων». Οι παραπάνω πληροφορίες συμβάλλουν στη δημιουργία μίας αίσθησης διαφάνειας στους ισχυρισμούς που γίνονται αποδεκτοί η οποία είναι επιθυμητή και στην περιγραφή των τραυματικών γεγονότων. Η Μαρί ανέφερε ότι είχε υποστεί βιασμό κατά τη διάρκεια της παραμονής της στην Τουρκία, για το οποίο συμβάν επίσης προσκόμισε ιατρική βεβαίωση. Το κείμενο της αιτιολόγησης αναφέρει: «Προς επίρρωση των ισχυρισμών της περί σεξουαλικής κακοποίησης τόσο στη χώρα καταγωγής της όσο και στην Τουρκία, η αιτούσα προσκόμισε βεβαίωση από τους Γιατρούς χωρίς Σύνορα με ημερομηνία βεβαίωσης 02/12/2019». Παράλληλα στην αίτηση της Ελίζαμπεθ, η οποία είναι κοινή με του συζύγου της παρατίθεται ότι με την ιατρική βεβαίωση προσκόμισαν: «[...] καθώς και την από 20.07.2018 κλήση προς τον προσφεύγοντα από την Εισαγγελία της Κινσάσα προκειμένου να παρουσιαστεί ενώπιον της στις 27.07.2018». Προσκόμισαν δηλαδή ένα αποδεικτικό έγγραφό που συνηγορεί υπέρ των ισχυρισμών τους. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι παρατίθενται αποδεικτικά στοιχεία που μπορούν να ενισχύσουν την αξιοπιστία τους, εφόσον αποδεικνύουν μέρος των λόγων που ζήτησαν άσυλο. Παρά το ότι οι διαδικασίες απόδειξης στις τρεις εκ των αιτήσεων που εξετάστηκαν αφορούσαν κυρίως την επιβεβαίωση δημογραφικών ή/και ιατρικών πληροφοριών, ενώ τα υπόλοιπα έγγραφα δεν είναι αρκετά από μόνα τους για την απόδειξη των λόγων που οι αιτούσες ζήτησαν άσυλο, ενδέχεται αυτές οι πληροφορίες να συνθέτουν ένα προφίλ αξιόπιστης ή μη αξιόπιστης αιτούσας. Για παράδειγμα, η Μαρί και η Ελίζαμπεθ οι οποίες έφεραν αποδεικτικά στοιχεία για τα τραυματικά γεγονότα που έχουν υποστεί και για το ότι διώκονταν στην χώρα καταγωγής τους, ενδέχεται να έχουν χτίσει προτού ξεκινήσουν την αφήγησή τους για την ουσία του αιτήματός της, ένα προφίλ «αξιόπιστης» αιτούσας για τη χειρίστρια σε σχέση με κάποια άλλη που ενδέχεται να μην έχει καταφέρει να προσκομίσει αντίστοιχα αποδεικτικά. Οποσδήποτε

πάντως δηλώνουν μία προθυμία να εξεταστούν και να συνεργαστούν με τις ελληνικές αρχές και αυτή η εικόνα ενδέχεται να επηρεάζει ως ένα βαθμό τον τρόπο που θα ακούσει η χειρίστρια τα λεγόμενά τους.

Η ενότητα αυτή, παραπέμποντας σε σημεία των αποφάσεων επιχείρησε να καταδείξει πώς μέσα από την ίδια τη δομή του εγγράφου των αποφάσεων και των συνοδευόμενων αιτιολογήσεων τους, ως τις ερωτήσεις που τίθενται στην αιτούσα κατασκευάζουν την διαδικασία της εξέτασης του ασύλου ως μία αντικειμενική, αξιοκρατική και κυρίως αυστηρά νομική διαδικασία. Έτσι διαφυλάσσεται ο θεσμός του ασύλου στην Ελλάδα μα κυρίως αποκρύπτονται οι πολιτικές ρίζες της απόρριψης και ότι αυτή αποτελεί πυκνή και βίαιη δράση της εξουσίας. Είναι όμως πράγματι τόσο διάφανη και λογική αυτή η διαδικασία όσο επιχειρείται να σκιαγραφηθεί μέσα από τα ίδια τα κείμενα; Ιδιαίτερα όσον αφορά στην εξέταση του λόγου αποχώρησης από τη χώρα καταγωγής;

Η επιτέλεση του πόνου. Πέρα από το κομμάτι της ίδιας της απόφασης, των δημογραφικών και αποδεικτικών στοιχείων, το σημαντικότερο σημείο αξιολόγησης των ισχυρισμών είναι η αφήγηση μέσω της διαδικασίας της συνέντευξης των λόγων που η αιτούσα αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής της και δεν μπορεί να επιστρέψει σε αυτή. Στην ενότητα που ακολουθεί εξετάζουμε τον τρόπο που επιτελείται ο πόνος από τις αιτούσες άσυλο κατά τη διάρκεια της αφήγησης αυτών των γεγονότων, προκειμένου να γίνουν πιστευτές από την Υπηρεσία Ασύλου.

Ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά στοιχεία όχι μόνο παρεισφρέουν μέσα στη συνέντευξη και την αξιολόγηση μέσω του λόγου, αλλά ενδεχομένως και να καθορίζουν το αποτέλεσμα της. Οι διαμεσολαβήσεις αυτές φανερώνονται από δύο περιστατικά που αναφέρθηκαν σε συζητήσεις που είχα με γυναίκα διερμηνέα Αφρικανικής καταγωγής που εργαζόταν στην Υπηρεσία Ασύλου. Το πρώτο περιστατικό αφορούσε το αίτημα επανένωσης ενός ασυνόδευτου ανήλικου το οποίο φερόταν να μην έχει στην διάθεσή του τα απαιτούμενα έγγραφα που να αποδεικνύουν τη συγγένεια με την οικογένειά του. Το γεγονός αυτό λοιπόν, έκανε την χειρίστρια να αμφισβητεί την ίδια τη σχέση του παιδιού με τους γονείς του και επέμενε να ρωτάει τον ανήλικο για ποιο λόγο δεν έχει στη διάθεσή του έγγραφα που να αποδεικνύουν τη σχέση που έχει με τους αναφερόμενους ως συγγενείς του. Όταν ο ανήλικος δήλωσε ότι τα εν λόγω έγγραφα είναι στη χώρα καταγωγής του, η χειρίστρια ρώτησε γιατί δεν του τα έχουν στείλει. Ο ανήλικος

υποστήριξε ότι δεν μπορούσαν να σταλούν τα έγγραφα αλλά η χειρίστρια επέμενε. Τότε η διερμηνέας αναγκάστηκε – ξεπερνώντας όπως ανέφερε το ρόλο της – να εξηγήσει στην χειρίστρια ότι δεν υπάρχει ταχυδρομείο στη χώρα καταγωγής του ανήλικου οπότε πράγματι τα έγγραφα δεν θα μπορούσαν να σταλούν.

Ένα ακόμη περιστατικό αφορούσε έναν αιτούντα που ανέφερε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ότι έσκασε κοντά του μία βόμβα σκοτώνοντας το θείο του. Τότε η χειρίστρια τον ρώτησε αν είδε το θείο του νεκρό. Όταν ο συνεντευξιαζόμενος απάντησε πως όχι, η χειρίστρια τον ρώτησε πώς γίνεται να μην τον είδε; Δεν ήθελε να βεβαιωθεί ότι πράγματι ο θείος του πέθανε; Δεν ήθελε να τον αποχαιρετίσει; Η διερμηνέας περιέγραψε πόσο θύμωσε με αυτό το περιστατικό καθώς όπως ανέφερε η επαφή με τους νεκρούς είναι μία κατάσταση ιδιαίτερα φορτισμένη πολιτισμικά. Εξήγησε ότι γνώρισε πως οι άνθρωποι αποχαιρετούν τους νεκρούς τους στη Δύση. Στη χώρα καταγωγής της και χώρα του αιτούντα στο συγκεκριμένο περιστατικό, τον νεκρό βλέπουν πολύ λίγα άτομα και η ιδέα του αποχαιρετισμού δεν υπάρχει ακόμα και στις κηδείες τους. Τα περιστατικά αυτά, παρότι οι αιτούντες ήταν άντρες σκιαγραφούν τον τρόπο που καταλήγει να αμφισβητείται η αλήθεια των λεγομένων του αιτούντα και ενδεχομένως να καθορίζεται και η έκβαση της συνέντευξης γιατί συνεντευκτής και συνεντευξιαζόμενη δεν ομιλούν την ίδια «γλώσσα». Η αξιολόγηση φαίνεται να γίνεται ακόμα απαιτητικότερη όταν αφορά την κρίση της χειρίστριας για το φόβο. Παρά το ότι στη Συνθήκη της Γενεύης όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή αξιολογείται το κατά πόσο η αιτούσα έχει «βάσιμο φόβος δίωξης», ο φόβος δεν είναι το μόνο συναίσθημα που είναι παρόν και ενδεχομένως να αξιολογείται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις αιτουσών που έχουν υποστεί κάποια μορφή έμφυλης βίας στη χώρα καταγωγής τους, το συναίσθημα που ενδέχεται να αναδειχθεί κατά τη συνέντευξη είναι αυτό του πόνου για όσα έχουν συμβεί.

Ο τρόπος που οι αιτούσες αφηγούνται το φόβο και τον πόνο και ο τρόπος που ο φόβος και ο πόνος εξετάζονται από τους χειριστές, αποτελούν μία από τις κυριότερες ενότητες που προέκυψαν σ' αυτή την έρευνα. Με ποιο τρόπο επιτελείται ο πόνος και ο φόβος από τις αιτούσες προκειμένου να γίνει αναγνωρίσιμος από τους χειριστές για να αποδώσουν το προσφυγικό καθεστώς. Η παρούσα εργασία εστιάζει στις διαμεσολαβήσεις του λόγου και του συν-αισθήματος κατά τη διάρκεια της εξέτασης του αιτήματος ασύλου σε γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία.

Από την ενδελεχή εξέταση των αιτιολογήσεων των αποφάσεων προέκυψαν δύο σημαντικά σημεία. Το ένα αφορά τον λόγο και πώς αυτός αρθρώνεται για να κατασκευάσει συγκεκριμένα τον πόνο και το δεύτερο το συν-αίσθημα της αιτούσας και του χειριστή και με ποιους τρόπους αυτό ανακινείται κατά την εξέταση του αιτήματος ασύλου για να αναγνωριστεί ο βάσιμος και υπαρκτός φόβος δίωξης. Ο ίδιος ο τρόπος της εξέτασης του ασύλου -μέσα δηλαδή από τη διαδικασία της συνέντευξης – σημαίνει ότι οι αιτούσες καλούνται να αφηγηθούν τους λόγους που εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους καθώς και γιατί φοβούνται να επιστρέψουν σε αυτήν. Ο πόνος τους πρέπει να γίνει λόγος.

Αυτή η προτροπή στο λόγο αναφέρεται στο έργο του Φουκώ (2005), που μελέτησε τον τρόπο που αναδύθηκαν οι λόγοι γύρω από το σεξ από τον 18^ο αιώνα. Όπως παρατίθεται στο έργο του (σ.45): « [...] από το ένα άκρο στο άλλο το σεξ έγινε ούτως ή άλλως κάτι που λέγεται, και που λέγεται διεξοδικά σύμφωνα με τους μηχανισμούς του λόγου που είναι μεν ποικίλοι αλλά που είναι όλοι με τον τρόπο τους εξαναγκαστικοί». Και λίγο αργότερα συνεχίζει (σ.45):

Και τούτοι οι λόγοι για το σεξ δεν πολλαπλασιάστηκαν έξω από την εξουσία ή εναντίον της αλλά εκεί ακριβώς που ασκούνταν η εξουσία, και ως μέσον για την άσκησή της: παντού σχεδιάστηκαν προτροπές σε λόγους, παντού συστήματα που άκουγαν και κατέγραφαν, παντού διαδικασίες που παρατηρούσαν, ρωτούσαν και διατύπωναν. Το βγάζουν στο φως και το εξαναγκάζουν να υπάρχει υπό τη μορφή λόγου.

Το απόσπασμα αυτό από το έργο του Φουκώ επιλέχθηκε γιατί η ίδια η διαδικασία εξέτασης του αιτήματος του ασύλου, αποτελεί μια προτροπή ή και ένας εξαναγκασμός στο λόγο. Και πράγματι οι προτροπές σε λόγο και τα συστήματα που «ακούν και καταγράφουν» γύρω από τη διαδικασία του ασύλου είναι πολλά. Από τα διαφορετικά στάδια της καταγραφής και εξέτασης του αιτήματος, μέχρι την υποστήριξη των νομικών ή άλλων ειδικών που θα δώσουν βεβαιώσεις - τεκμήρια για την υπόθεσή. Η αιτούσα θα πρέπει να αφηγηθεί και να ξανα-αφηγηθεί την ιστορία της, ξανά και ξανά για να μπορέσει να αποκτήσει άσυλο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη συνέντευξη της Προυντάνς: «Yeah. Yeah.. My story is a sad one but I just have to do it, I just have to say everything out». Παρά το ότι η αιτούσα πονάει, παρά το ότι το να ανακαλέσει αυτές τις μνήμες την δυσκολεύει, *πρέπει να το κάνει, πρέπει να αφηγηθεί αυτό τον πόνο και μάλιστα πρέπει να τα αφηγηθεί όλα*. Δεν υπάρχει κρυφός ή βουβός πόνος για το άσυλο. Ο πόνος πρέπει να λογοθετηθεί και να επιτελεστεί μέσα από την ίδια την αφήγησή του. Υπάρχει επειδή περιγράφεται. Με διακύβευμα την εξασφάλιση της πολυπόθητης διεθνούς προστασίας η οποία υλοποιείται με

την χορήγηση ασύλου, είναι σαφές ότι η προτροπή στον λόγο, σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί πυκνή δράση της εξουσίας.

Το άμεσο εθνικό πλαίσιο του δημοσίου λόγου. Αυτή η προτροπή στο λόγο που αφορά τραυματικά γεγονότα στον Δυτικό κόσμο απαντήθηκε με έντονο τρόπο στη δημόσια σφαίρα κατά τη διάρκεια του «ελληνικού me too». Το τελευταίο ξεκίνησε με τις δηλώσεις της Ολυμπιονίκης αθλήτριας Σοφία Μπεκατώρου⁹ αναφορικά με την κακοποίηση που είχε δεχτεί 23 χρόνια πριν από παράγοντα του Ομίλου Ιστιοπλοίας της. Η δήλωσή της αναπαρήχθη σε πολλά μέσα ενημέρωσης, ενώ την υποστήριξή τους δήλωσαν πολλοί διάσημοι όπως και η Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Πρωθυπουργός. Στη συνέχεια κι άλλες γυναίκες και άνδρες κυρίως από το χώρο του θεάτρου και της τηλεόρασης άρχισαν να καταγγέλλουν συναδέλφους τους για μία ευρεία γκάμα πράξεων που κυμαίνονταν από την ψυχολογική/ λεκτική κακοποίηση ως τον βιασμό. Οι δηλώσεις τόσο των ανθρώπων που έκαναν τις καταγγελίες όσο και των υποστηρικτών τους συνοδεύονταν συχνά από μία έκκληση και προς τις υπόλοιπες γυναίκες που έχουν υποστεί κάποια μορφής βία να μιλήσουν. Συγκεκριμένα η Πρόεδρος της Δημοκρατίας σε συνάντηση που είχε με τον Πρωθυπουργό ανέφερε:

[...] τη συνάντησή μου με τη Σοφία Μπεκατώρου την έκανα ακριβώς για να σταλεί το μήνυμα σε όλους, γυναίκες και άντρες που υφίστανται κακοποιητική συμπεριφορά, ότι η Πολιτεία τους ενθαρρύνει **να μιλήσουν χωρίς φόβο. Σιωπές ετών λύνονται** επιτέλους τώρα και έχουμε χρέος να συμπαρασταθούμε στους ανθρώπους αυτούς, να προστατευτεί η αξιοπρέπειά τους και να αποδοθεί δικαιοσύνη. Να αποκαταστήσουμε επίσης το κύρος προσώπων και θεσμών όπου χρειάζεται, αλλά είναι εξίσου σημαντικό να γίνουν σεβαστές οι εγγυήσεις του κράτους δικαίου που διασφαλίζουν τα δικαιώματα όλων των εμπλεκομένων» (έμφαση δική μας)¹⁰.

Η λογοθέτηση των κακοποιητικών συμπεριφορών είναι τόσο σημαντική που η Πολιτεία απευθύνει έκκληση σε γυναίκες και άντρες να βγουν και να μιλήσουν. Απαντώντας της ο Πρωθυπουργός αναφέρει: «Εγώ πρέπει να σας πω ότι από μια σκοπιά χαίρομαι που κάποιοι

⁹ Σοφία Μπεκατώρου για τον βιασμό της – «Ένωθα τύψεις για 18 χρόνια και μια εβδομάδα». (2022, Ιανουάριος 22). In.gr. <https://www.in.gr/2022/01/12/greece/sofia-mpekatorou-gia-ton-viasmo-tis-eniotha-typseis-gia-18-xronia-kai-mia-evdomada/> ; Σοφία Μπεκατώρου: Η συγκλονιστική περιγραφή της κακοποίησης που υπέστη. (2022, Ιανουάριος 17). News247. <https://www.news247.gr/koinonia/sofia-mpekatoroy-i-syglonistiki-perigrafi-tis-kakopoiisis-poy-ypesti.9113788.html>

¹⁰ Μητσοτάκης: Με τις αποκαλύψεις του “metoo” έσπασε η σιωπή. (2021, Φεβρουάριος, 21). Dimosio.gr. <https://dimosio.gr/mitsotakis-me-tis-apokalyipseis-toy-quot-metoo-quot-espase-i-siopi/>

άνθρωποι αισθάνθηκαν τώρα, σε αυτή τη συγκυρία, τη δυνατότητα και την άνεση επιτέλους να μιλήσουν» και συμπληρώνει:

Πρώτη η Σοφία Μπεκατώρου έσπασε αυτό το πέπλο της σιωπής, εγώ αμέσως και δημόσια χαιρέτησα αυτή της την πρωτοβουλία και νομίζω ότι με τον τρόπο και με τη συζήτηση την οποία κάνουμε **δίνουμε θάρρος σε περισσότερους συμπολίτες μας να μιλήσουν, να καταγγείλουν δημόσια ή στη δικαιοσύνη**, όπως οι ίδιοι πιστεύουν, ότι είναι καλύτερος τρόπος, τέτοια περιστατικά τα οποία πολλές φορές έρχονται από το βαθύ παρελθόν, αλλά τώρα έχει έρθει η ώρα, έχουν ωριμάσει οι συνθήκες, ενδεχομένως να αισθάνονται ότι υπάρχει και η ασφάλεια ότι θα αντιμετωπιστούν αυτά τα περιστατικά με τη δέουσα προσοχή και σημασία που πρέπει να τους αποδώσουμε (έμφαση δική μας).

Τόσο στον λόγο του Πρωθυπουργού όσο και της Προέδρου της Δημοκρατίας η προτροπή στον λόγο για την κακοποίηση είναι κομβικής σημασίας. Μάλιστα και στις δύο ομιλίες, η συζήτηση αναφορικά με τις εμπειρίες της κακοποίησης σχετίζεται αρραγώς με την απόδοση δικαιοσύνης. Μόνο αν τα θύματα μιλήσουν θα μπορέσει να αποδοθεί δικαιοσύνη. Στον λόγο του Πρωθυπουργού παρατηρείται και κάτι ακόμα. Ενδεχομένως η αναφορά ότι «έχουν ωριμάσει οι συνθήκες» και ότι «ενδεχομένως να αισθάνονται ότι υπάρχει και η ασφάλεια ότι θα αντιμετωπιστούν αυτά τα περιστατικά με τη δέουσα προσοχή και σημασία» να αποτελεί ένα πολιτικό σχόλιο για την κυβέρνησή του. Για το ότι πλέον οι γυναίκες αισθάνονται ότι οι θεσμοί λειτουργούν και τις προστατεύουν και συνεπώς αισθάνονται ότι θα «ακουστούν». Βλέπουμε την ίδια ιστορική στιγμή και σε τόπους του δημοσίου λόγου στην Ελλάδα, αρκετά πέρα από τις ατομικές αποφάσεις χορήγησης ασύλου, η ομιλία των γυναικών για την κακοποίησή τους να κατασκευάζεται στο λόγο του Πρωθυπουργού και της Προέδρου της Δημοκρατίας ως ένδειξη της ταυτότητας της κοινωνίας και της λειτουργίας των θεσμών.

Το διεθνές πλαίσιο. Η κατασκευή των τραυματικών εμπειριών ως κάτι που πρέπει να λέγεται ξεπερνάει τα σύνορα της Ελλάδας. Το κίνημα #metoo ξεκίνησε από την Αμερική και γιγαντώθηκε το 2017 με τις κατηγορίες για σεξουαλική παρενόχληση και σεξουαλική κακοποίηση κατά του Χάρβεϋ Γουαϊνστέιν από διάφορες Αμερικανίδες ηθοποιούς. Πολλές γυναίκες διάσημες και μη άρχισαν να προσθέτουν το #metoo στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συχνά αφηγούμενες ιστορίες κακοποίησής τους, προκειμένου να γίνει ορατό το μέγεθος του φαινομένου της σεξουαλικής παρενόχλησης/κακοποίησης. Αναφορικά με τον προσφυγικό πληθυσμό, στην εισαγωγή του βιβλίου της Νάντια Μουράντ¹¹ «The last girl», το οποίο επιλέχθηκε καθώς η ίδια έχει υποστεί έμφυλη βία στη χώρα καταγωγής της, η Αμάλ Κλούνεϊ δικηγόρος για τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνήγορος της Νάντια αναφέρει:

Ως δικηγόρος ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δουλειά μου είναι συχνά να είμαι η φωνή αυτών που αποσιωπώνται: των δημοσιογράφων πίσω από τα κάγκελα της φυλακής ή των θυμάτων εγκλημάτων πολέμου που μάχονται στα δικαστήρια. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο ISIS προσπάθησε να αποσιωπήσει την Νάντια με την απαγωγή και υποδούλωσή της, όταν την βίασαν και την βασάνισαν και σκότωσαν επτά μέλη της οικογένειάς της σε μια μέρα. Αλλά η Νάντια αρνήθηκε να μείνει στη σιωπή. [...] Όσο καιρό την γνωρίζω, η Νάντια βρήκε όχι μόνο την φωνή της, αλλά έγινε η φωνή κάθε Γιεζίντι που είναι θύμα γενοκτονίας, κάθε γυναίκας που κακοποιήθηκε, κάθε πρόσφυγα που έμεινε πίσω. Έκαναν λάθος εκείνοι που σκέφτηκαν πως με τις φρικαλεότητες τους θα την αποσιωπούσαν. Το φρόνημά της Νάντια Μουράντ δεν λύγισε και η φωνή της δεν θα αποσιωπηθεί. Το αντίθετο, μέσω αυτού του βιβλίου, η φωνή της είναι πιο δυνατή από ποτέ (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράρτημα Α1).

Εδώ ο ακτιβισμός της Νάντια παραλληλίζεται με την «εύρεση της φωνής» και μέσω αυτής της φωνής μπορούν σύμφωνα με την συνήγορό της να εκπροσωπηθούν όλα τα θύματα. «Τα θύματα» σεξουαλικής κακοποίησης κατατάσσονται στο λόγο της σε παρόμοια κατηγορία με τους δημοσιογράφους που είναι φυλακισμένοι ή των θυμάτων εγκλημάτων πολέμου που αναζητούν δικαίωση στα δικαστήρια – που κατασκευάζονται δηλαδή στο λόγο της Αμάλ σαν να έχουν το δίκιο με το μέρος τους. Η δικηγόρος της Δύσης έρχεται να αποκαταστήσει την αδικία σε όλες τις περιπτώσεις που συντελείται στα μη δυτικά κράτη. Το πρώτο βήμα για αυτή τη μεταμόρφωση της

¹¹ Η Νάντια Μουράντ είναι Yazidi προσφύγισσα που κρατήθηκε αιχμάλωτη ως σκλάβα του σεξ από μαχητές του Ισλαμικού Κράτους. Το 2018 της απονεμήθηκε το Νόμπελ Ειρήνης.

κακοποιημένης προσφύγισσας σε δυναμική ακτιβίστρια φαίνεται να γίνεται όταν η Νάντια ξεκινάει να αφηγείται την πονεμένη ιστορία της. Σύμφωνα με την Κλούνεϊ:

Όταν γνωριστήκαμε στο Λονδίνο [εκείνη και η Νάντια Μουράντ], μου ζήτησε αν μπορούσα να την εκπροσωπήσω ως δικηγόρος της. Μου εξήγησε πως δεν διέθετε τους απαιτούμενους πόρους και πως η υπόθεση πιθανότατα θα ήταν μακρά με ανεπιτυχή έκβαση. Αλλά πριν αποφασίσεις, μου είχε πει, άκουσε την ιστορία μου (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α2).

Ουσιαστικά δηλαδή η Κλούνεϊ μας λέει ότι ήταν η αφήγηση της ιστορίας της Νάντια που την έπεισε -μία παγκοσμίου φήμης, πάμπλουτη δικηγόρο ανθρωπίνων δικαιωμάτων- να παραβλέψει ότι η υπόθεσή θα ήταν μάλλον «μακροχρόνια», «αποτυχημένη», χωρίς πληρωμή, και να την αναλάβει. Αυτό λοιπόν που είχε να «δώσει» η Νάντια ως αντάλλαγμα για όλα τα παραπάνω και που εν τέλει «αντάμειψε» την Κλούνεϊ για την επιλογή της ήταν η πολύ πονεμένη ιστορία της και να ξεκινήσει η μετάβαση από την ταυτότητα του θύματος στην ταυτότητα της ακτιβίστριας. Αυτή η μετάβαση από ένα είδος υποκειμένου σε άλλο, τη μία ταυτότητα στην άλλη σκιαγραφείται και από το παρακάτω απόσπασμα της Κλούνεϊ:

Αψήφησε κάθε ταμπέλα που της προσέδωσε η ζωή: Ορφανή. Θύμα βιασμού. Σκλάβα. Πρόσφυγας. Αντίθετα, δημιούργησε νέες: Επιζήσασα. Ηγέτης των Γιεζίντι. Υπέρμαχος των γυναικών. Υποψήφια για βραβείο Νομπελ ειρήνης. Πρέσβειρα καλής θέλησης των Ηνωμένων Εθνών. Και τώρα συγγραφέας (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α3).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάζονται οι ταυτότητες της Νάντια στο λόγο της Κλούνεϊ ως ξεχωριστές και αμοιβαία αποκλειόμενες μεταξύ τους. Σαν μία ορφανή να μην μπορεί να είναι αρχηγός των Γιεζίντι, μία σκλάβα να μην μπορεί να μάχεται για τα δικαιώματα των γυναικών και μία πρώην σκλάβα να μην μπορεί να πάρει Νόμπελ. Τη θέση της «ορφανής», του «θύματος», της «σκλάβας» της καταλαμβάνει η γυναίκα απ' την Ανατολή ενώ αυτές τις «ακτιβίστριας», της «ηγέτιδας», της «μαχήτριας» συνδέονται με τη Δύση. Επιπρόσθετα, μαζί με τη μεταμόρφωση της Νάντια επιτυγχάνονται ωστόσο, ή έστω ενεργοποιούνται, συγχρόνως και κάποιες άλλες. Για παράδειγμα, εμπεδώνεται η εγγραφή της ίδιας της Κλούνεϊ ως ένα είδος ακτιβίστριας, δημοκρατικής, φεμινίστριας, σκεπτόμενης και «συμπάσχουσας» δυτικής γυναίκας και οπωσδήποτε «υπεράνω» των επιδιώξεων πλουτισμού της τάξης της. Αφ' ης στιγμής η Νάντια αποκτά φωνή, διαλέγει πλευρά, διαλέγει να «αφήσει» μία σειρά ταυτοτήτων και από άβουλη, κακοποιημένη και παθητική προσφύγισσα μεταμορφώνεται

σε δυναμική γυναίκα της Δύσης. Παράλληλα η Κλούνεϊ, από πλούσια δικηγόρος μέλος μιας ελιτ, γίνεται υπερασπίστρια των κατατρεγμένων αυτού του κόσμου.

Θα ήταν αφελές ωστόσο να υποστηρίξουμε ότι κάθε πόνος που αφηγείται γίνεται δεκτός ως υπαρκτός, μια και οι περισσότερες αιτούσες έχουν ίσως να διηγηθούν μια οδυνηρή ιστορία. Η λογοθέτηση του πόνου, όπως παρόμοια υποστηρίζεται και στο έργο του Φουκώ, δεν είναι ελεύθερη αλλά γεννάται υπό το ελεγκτικό βλέμμα του χειριστή ο οποίος θα αξιολογήσει την άρθρωσή του. Η λογοθέτηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, λίγοι όμως είναι αυτοί που γίνονται αποδεκτοί. Αυτό που καθορίζει την παραγωγή του λόγου είναι ότι η συνάντηση των δύο αυτών διαφορετικών κόσμων και θεσιακοτήτων δεν πραγματοποιείται σε μία ισότιμη βάση, αλλά υπό τη σκιά της εξουσίας του χειριστή ο οποίος με την απόφασή του θα καθορίσει ως ένα βαθμό τη ζωή της αιτούσας. Παρακάτω θα εστιάσουμε στον τρόπο που λογοθετείται αυτός ο πόνος στις αποφάσεις ασύλου και πως επιστρατεύεται για να αιτιολογήσει την παροχή διεθνούς προστασίας.

Η λογοθέτηση του πόνου. Η ανάγκη για συγκεκριμένη άρθρωση λόγου όσον αφορά το άσυλο φανερώνεται από ένα περιστατικό που διηγήθηκε διερμηνέας και συνέβη κατά την εξέταση ασύλου μίας Αφρικανής η οποία παρότι ζούσε σε μουσουλμανική χώρα, σταμάτησε να πιστεύει στο Ισλάμ. Όπως μου εξήγησε η διερμηνέας, αν γινόταν γνωστό κάτι τέτοιο στη χώρα καταγωγής της θα τη σκότωναν, κάτι που γνώριζε πολύ καλά τόσο η χειρίστρια όσο και η ίδια η διερμηνέας. Ωστόσο, όταν η κοπέλα ρωτήθηκε τι θα συνέβαινε αν επέστρεφε πίσω στη χώρα καταγωγής της εκείνη δεν απάντησε ότι κινδύνευε η ζωή της αλλά ότι η οικογένειά της θα την ατιμάσει. Τότε η χειρίστρια ανέφερε ότι θα κάνουν ένα μικρό διάλειμμα από τη συνέντευξη, κάτι που μπορεί να ζητηθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και διέκοψε την καταγραφή της συνέντευξης. Απευθυνόμενη στην αιτούσα, της είπε ότι θα επαναλάβει την ίδια ερώτηση και αυτή τη φορά τη συμβούλεψε να πει ότι αν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής της θα τη σκοτώσουν και ζήτησε από τη διερμηνέα να της εξηγήσει ακριβώς τι πρέπει να αναφερθεί. Όπως και έγινε. Σχολιάζοντας το συγκεκριμένο περιστατικό η διερμηνέας ανέφερε χαρακτηριστικά «δεν μας νοιάζει για την οικογένειά σου, δεν μας νοιάζει η πνευματική σου κρίση, μας νοιάζει αν θα πεθάνεις».

Παρά το ότι η χειρίστρια γνώριζε ότι η προσφύγισσα κινδύνευε πράγματι αν επέστρεφε στη χώρα καταγωγής της αυτό δεν ήταν αρκετό για να της δοθεί άσυλο. Η αιτούσα έπρεπε να

φοβάται για τη ζωή της και να το εκφράσει στοχευμένα και σαφώς. Παρακάτω παρατίθεται το απόσπασμα της συνέντευξης της Προυντάνς προσφύγισσας από το Καμερούν στο οποίο παρουσιάζει τους λόγους που εγκατέλειψε τη χώρα καταγωγής της:

Οι κύριοι λόγοι που έφυγα από το Καμερούν ήταν τα πολιτικά ζητήματα στα οποία εμπλέκονταν η μητέρα μου και στα οποία πάντα με έπαιρνε μαζί της. Ο λόγος που εμπλεκόμουν κι εγώ είναι επειδή μοίραζα φυλλάδια. Ένα κίνητρο ήταν το πολιτικό ζήτημα και άλλος λόγος ήταν το λεσβιακό ζήτημα. Λόγω της διανομής φυλλαδίων – με την μητέρα μου να εμπλέκεται στο πολιτικό ζήτημα – εγώ βιάστηκα. Έτσι, ο κύριος λόγος που έφυγα – ο λόγος που έφυγα από το Καμερούν δεν είναι ένας: η ζωή μου καταρχάς ήταν σε κίνδυνο λόγω του πολιτικού ζητήματος. Η ζωή μου κινδύνευε επιπλέον εξαιτίας του ότι ήμουν λεσβία, είχα βιαστεί και είχα ένα παιδί λόγω του βιασμού (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α4).

Στο απόσπασμα αυτό φαίνεται η αντίληψη της ίδιας της αιτούσας ότι ο τρόπος παρουσίασης των λόγων αναζήτησης διεθνούς προστασίας πρέπει να είναι συγκεκριμένος και ξεκάθαρος. Η έννοια της σαφήνειας επανέρχεται και στις τρεις αιτιολογήσεις των αποφάσεων και συχνά παραπάνω από μία φορές. Παρακάτω παρατίθεται το απόσπασμα αιτιολόγησης της συνέντευξης της Έλεν στην οποία και επανέρχεται συνεχώς η έννοια της σαφήνειας όσον αφορά στην αφήγηση.

Όσον αφορά την εσωτερική αξιοπιστία των ισχυρισμών της αιτούσας, φαίνεται ότι η αιτούσα παρείχε λεπτομερείς και σαφείς απαντήσεις. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε λεπτομερώς στη χρονολογική σειρά με την οποία εκτυλίχθηκαν τα γεγονότα [...] Αναφορικά με τον τρόπο κατά τον οποίο ξεκίνησαν οι απειλές, καθώς και τις δράσεις που έλαβε για αυτές φαίνεται ότι η αιτούσα, παρείχε συναφείς και σαφείς πληροφορίες [...] η αιτούσα αποδίδει τα γεγονότα με επάρκεια και χρονική σαφήνεια. [...] Αναφορικά με τους τίτλους ιδιοκτησίας των περιουσιακών στοιχείων του πατρός της, η αιτούσα παρείχε σαφή πληροφορία [...] Η αιτούσα αναφέρθηκε με σαφήνεια στη μεταφορά της στο Μπραζαβίλ.

Η σημασία του συγκεκριμένου τρόπου παρουσίασης γεγονότων και ως προς τη χρονολογική σειρά των γεγονότων που αναφέρθηκε στο παραπάνω απόσπασμα, φανερώνεται και από το χαρτί που χρησιμοποίησε για να προετοιμαστεί για τη συνέντευξή της που μας παρέδωσε μία συμμετέχουσα. Στο χαρτί αυτό αναφέρονταν με χρονολογική σειρά και ημερομηνίες, όλα τα σημαντικά γεγονότα της ζωής της. Το σημείωμα αυτό είχε τη μορφή καταλόγου που ξεκινούσε με

την ημερομηνία γέννησης της αιτούσας, την ημερομηνία που πήγε σχολείο, πότε πέθαναν οι γονείς της, πότε αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα κα.

Η συνεχής επαναφορά του ζητήματος της σαφήνειας, η επανάληψή της λέξης και των παραγώγων της στις τρεις αιτιολογήσεις δηλώνει ότι μέχρι έναν βαθμό ο τρόπος παρουσίασης των δεδομένων φαίνεται να είναι αυτός που λειτουργεί ως απόδειξη για τους ισχυρισμούς των προσφυγισσών. Σε μία από τις αιτιολογήσεις, της Μαρί, η χειρίστρια παραθέτει: « Λόγω της ιδιαίτερα προσωπικής φύσης των ισχυρισμών της αιτούσας, δεν δύναται να γίνει χρήση εξωτερικών πηγών πληροφόρησης. **Συμπέρασμα:** ο ισχυρισμός γίνεται αποδεκτός» (έμφαση στο πρωτότυπο). Εφόσον τα γεγονότα που εξιστόρησε η αιτούσα δεν μπορούν να επαληθευτούν από τις πηγές πληροφόρησης της Υπηρεσίας, τότε ίσως αυτό που έχει ουσιαστικά αξιολογηθεί να είναι ο τρόπος παρουσίασης αυτών των «προσωπικών» γεγονότων. Παράλληλα κατά τη διάρκεια συνέντευξης με την Προυντάνς αναφορικά με τη διαδικασία εξέτασης του αιτήματός της αναφέρεται το εξής: « Προσπαθώ απλά να τα συνοψίσω όλα γιατί αν πρέπει να το κάνω (να τα αφηγηθώ) θα γίνω πολύ συναισθηματική γιατί είναι κάτι πολύ επώδυνο, κάτι για το οποίο στ' αλήθεια δεν μπορώ να μιλήσω χωρίς να κλάψω». Η αιτούσα, συνοψίζει γιατί αν αρχίσει να αφηγείται με λεπτομέρειες τα τραυματικά γεγονότα θα αρχίσει να κλαίει και δεν θα μπορεί να αφηγηθεί. Το απόσπασμα αυτό επιλέχθηκε ακριβώς επειδή φανερώνεται ένας επιπρόσθετος λόγος για την «σαφήνεια» και «καταλογογράφηση» των τραυματικών γεγονότων. Αυτός είναι η *διαχείριση* του πόνου από το ίδιο το υποκείμενο ώστε να μην υπερβεί τα όρια που του τίθενται από την θεσμική προτροπή στον λόγο, ώστε δηλαδή να μη «διαλυθεί» ο λόγος μπροστά στον πόνο. Τι συμβαίνει όμως όταν πράγματι η συνεντευξιαζόμενη δεν μπορεί να είναι σαφής;

Παρά το ότι όπως αναφέρθηκε παραπάνω η διαδικασία του ασύλου παρουσιάζεται ως αυστηρή και αντικειμενική και συνεπώς σε αυτή το συν-αίσθημα δεν έχει θέση, υπάρχουν σημεία κατά τα οποία όχι μόνο το συναίσθημα κατακλύζει τη συνέντευξη αλλά και επικαλείται από τον χειριστή προκειμένου να αιτιολογηθεί η απόφαση. Τα σημεία αυτά δεν είναι άλλα από τις στιγμές αφήγησης των τραυματικών εμπειριών. Για παράδειγμα, στην απόφαση της Ελέν ο χειριστής επικαλείται το συν-αίσθημα ή μάλλον τον τρόπο έκφρασής του, ως απόδειξη ότι όντως η αιτούσα έχει περάσει όσα ισχυρίζεται: «Σχετικά με το περιστατικό κατά το οποίο η ίδια κακοποιήθηκε σωματικά, φαίνεται ότι η αιτούσα εξέφρασε με ιδιαίτερα βιωματικό χαρακτήρα το συμβάν, κάνοντας αναφορά στα κατάλοιπα του συμβάντος στην καθημερινότητά της». Η αιτούσα έχει

τραυματιστεί από την κακοποίηση και αυτό είναι *εμφανές* ακόμα και σήμερα στα «κατάλοιπα του συμβάντος στην καθημερινότητά της». Παρόμοια είναι η αιτιολόγηση στην απόφαση της Μαρί όπου η χειρίστρια στην ενότητα της αξιολόγησης των ισχυρισμών της αιτούσας και της εσωτερικής αξιοπιστίας αναφέρει: « Ως προς την εσωτερική αξιοπιστία, οι ισχυρισμοί της κρίνονται συνεκτικοί χωρίς αντιφάσεις και λογικά κενά. Η αφήγησή της ήταν λεπτομερής και με βιωματικά στοιχεία» (υπογράμμιση στο πρωτότυπο). Εκεί που η αιτούσα δεν μπορεί να αφηγηθεί επαρκώς το κλάμα λειτουργεί ως απόδειξη της αλήθειας των ισχυρισμών της και της τραγικότητας των συμβάντων. Η τραγικότητα των συμβάντων καθώς και η κατασκευή των αιτουσών και των δραστών σε σχέση με τα γεγονότα που παρουσιάζονται ως λόγοι αναζήτησης διεθνούς προστασίας θα αναλυθούν στην επόμενη ενότητα.

Στην ενότητα αυτή, επιχειρήθηκε να αποδομηθεί ο λόγος περί της αυστηρής και αντικειμενικής διαδικασίας εξέτασης των αιτημάτων ασύλου και παράλληλα να αναδειχθεί ο κρίσιμος ρόλος της επιτελεσματικότητας και της αφήγησης. Οι αιτούσες οφείλουν πρώτα απ' όλα να λογοθετήσουν τις επώδυνες εμπειρίες τους και να το κάνουν με τρόπο πιστευτό: έναν τρόπο δηλαδή που να ισορροπεί ανάμεσα στο λόγο και την επιτέλεση του συν-αισθήματος. Εφόσον εξετάστηκε ο τρόπος που πρέπει να λογοθετήσουν οι συμμετέχουσες τις τραυματικές τους εμπειρίες για να εξασφαλίσουν τη διεθνή προστασία, θα αναλύσουμε στην επόμενη ενότητα τον τρόπο που κατασκευάζονται οι ίδιες οι συμμετέχουσες που έγιναν πιστευτές -εφόσον τους δόθηκε προστασία- μέσα από τους λόγους των χειριστών.

Απόλυτα αθώες, φρικτά ένοχοι

Μέσα από τις αιτιολογήσεις των αποφάσεων, γίνεται ορατή η ακρότητα των περιγραφόμενων γεγονότων καθώς και η κατασκευή των αιτουσών ως απόλυτα αθώων και των διωκτών τους ως απόλυτα ένοχων φρικτών πράξεων. Το «καλό» και το «κακό» είναι δύο απολύτως διακριτές ποιότητες στις τέσσερις υποθέσεις των αιτουσών που μελετήθηκαν. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα των ακραίων σκηνών βίας που συμπεριλαμβάνονται στις αποφάσεις ασύλου, αποτελεί η περίπτωση της Μαρί από το Καμερούν η οποία ανακάλυψε ότι ο εργοδότης της κακοποιούσε παιδιά. Στην αφήγησή της κατά τη συνέντευξη με την/τον χειριστή εργαζόμενο της Υπηρεσίας Ασύλου, σύμφωνα με το απόσπασμα της σύνοψης συνέντευξης και ενώ η ίδια εργαζόταν ως καθαρίστρια στο σπίτι ισχυρού άνδρα της κυβέρνησης:

[...] ανακάλυψε σε δωμάτιο που συνήθως ήταν κλειδωμένο δύο ανθρώπινα κεφάλια σε ψυγείο πάνω από ιατρικά δοχεία με αίμα ενώ σε έναν κουβά αντίκρισε οστά. Παρά την ταραχή της, με το κινητό της τηλέφωνο τράβηξε φωτογραφίες όσα είχε δει. Το βράδυ της ίδιας μέρας και ενώ αναπαυόταν στο σπίτι της, ο εργοδότης της την κάλεσε για να τη ρωτήσει αν είχε μπει στο ανοιχτό δωμάτιο. [...] Λίγες ώρες αργότερα, στις τρεις τα ξημερώματα στις 26/09/2015 η αιτούσα ξύπνησε από χτυπήματα στην πόρτα της. Στο σπίτι της εισέβαλλαν τέσσερις άνδρες με κουκούλες που της ζητούσαν τη τηλεφωνό της. [...] Παρόλο που η αιτούσα διαβεβαίωνε ότι δεν απέστειλε πουθενά τις φωτογραφίες, δεν την πίστευαν. Άρχισαν να την χτυπούν δυνατά ακόμα και με μαστίγιο. Στη συνέχεια έφυγαν αφήνοντας τη μόνη και δεμένη. Όταν επέστρεψαν τη βίασαν ομαδικά και την έκαψαν με ηλεκτρικό σίδερο. Η αιτούσα λιποθύμησε από τον πόνο. Στις 29/09/2015 ξύπνησε στο νοσοκομείο De la Caisse. Εκεί ένας κύριος ονόματι Emmanuel της συστήθηκε λέγοντάς της ότι αυτός την εντόπισε σε χαντάκι και τη μετέφερε στο νοσοκομείο θεωρώντας τη νεκρή.

Αυτές οι σκηνές που δίνουν την αίσθηση ότι είναι βγαλμένες από ταινία θρίλερ απαντήθηκαν και σε συνέντευξη άλλης αιτούσας από το Κονγκό .Συγκεκριμένα αναφέρεται:

Μετά την καταγγελία (κατά του θείου της), ενώ η αιτούσα δεν βρισκόταν σπίτι, άγνωστοι άνδρες εισέβαλαν στο σπίτι της αιτούσας. Σε εκείνο το περιστατικό, η ανήλικη αδερφή της κακοποιήθηκε τόσο σωματικά όσο και σεξουαλικά, πυροβόλησαν τον ανιψιό της ο οποίος βρισκόταν εκεί για να προσέχει την ανήλικη αδερφή, καθώς επίσης, πυροβόλησαν και τον φρουρό του σπιτιού και περισυνέλλεξαν το σώμα. Η αδερφή της αιτούσας κατέληξε στο νοσοκομείο, 5 ημέρες μετά το περιστατικό [...]. Κατά το διάστημα το οποίο η αδελφή της αιτούσας νοσηλευόταν, ο οικονομικός σύμβουλος του πατέρα της αιτούσας δολοφονήθηκε.

Φαίνεται αδιανόητο στον δυτικό κόσμο μία γυναίκα να ανακαλύπτει ανθρώπινα κεφάλια και οστά, μαζί με «ιατρικά δοχεία με αίμα», στο γραφείο του εργοδότη της όπως και το να γίνεται μία σειρά δολοφονιών για κληρονομικούς λόγους όπως περιγράφηκε από άλλον χειριστή η εμπειρία άλλης αιτούσας. Η αφήγηση τόσο φρικτών πράξεων και το συναίσθημα της φρίκης που εκπορεύεται, είναι ακριβώς αυτό που κάνει τις αιτούσες να είναι αναγνωρίσιμες ως Άλλες. Η Ετερότητα δηλαδή σχηματίζεται ανεξάρτητα απ'το αν έχουν συμβεί στη Δύση παρόμοια περιστατικά. Η συνάντηση δύο διαφορετικών κόσμων όπου η μαύρη, φτωχή μετανάστρια πρέπει να αφηγηθεί και η μορφωμένη λευκή, πιθανώς μεσοαστή Ελληνίδα να ελέγξει την αφήγηση είναι αυτή που επιτρέπει αναγωγές των γεγονότων σε ζητήματα φυλής και έθνους. Η Άλλη χώρα κατασκευάζεται ως μία ζούγκλα όπου παιδιά μπορεί να δολοφονηθούν από ισχυρούς άνδρες και να μην συμβεί τίποτα. Μέσα από τη φρίκη και τον σχηματισμό της ετερότητας , πλάθεται και η

ταυτότητα του Έλληνα χειριστή/χειρίστριας αρχικά ως πολιτισμένου και στη συνέχεια ως προστάτη των κατατρεγμένων. Αναγνωρίζω τη φρίκη σημαίνει πώς θεωρώ ότι στην Ελλάδα δεν θα μπορούσε να συμβεί κάτι αντίστοιχο. Η Ελλάδα και ευρύτερα η Ευρώπη κατασκευάζεται ως εγγυήτρια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένα μέρος που όχι μόνο οι γυναίκες του είναι ασφαλείς αλλά έχουν τη δυνατότητα να προστατεύουν και άλλες γυναίκες που έχουν υποστεί διώξεις στις χώρες καταγωγής τους – αναπαράγοντας έτσι και ενημερώνοντας τους αποικιοκρατικούς λόγους.

Οι λόγοι αυτοί αφορούν δύο διακριτούς ρόλους, αυτού του απόλυτου αθώου θύματος και του απολύτως βάρβαρου θύτη. Στην υπόθεση της γυναίκας από το Καμερούν που εργαζόταν ως καθαρίστρια και στο απόσπασμα που παραθέσαμε, η αιτούσα σκιαγραφείται ως τραγική ηρωίδα που βιάστηκε, βασανίστηκε με φρικτό τρόπο και παραλίγο να πεθάνει χωρίς να έχει διαπράξει κανένα αδίκημα. Θα υποστηρίζαμε μάλιστα το αντίθετο: ανακάλυψε το φρικτό έγκλημα του εργοδότη της. Η τιμωρία της ήταν άδικη, δυσανάλογη του «αδικήματος» που είχε διαπράξει και άρα ενδεικτική της βαρβαρότητας του εργοδότη της.

Σε συνέντευξη της, η Προυντάνς, γυναίκα από το Καμερούν η οποία είχε βιαστεί πολλαπλά αναφέρει για τις περιπτώσεις κακοποίησής της:

Γεννήθηκα. Σε ηλικία ενός έτους και οχτώ μηνών η μητέρα μου με έδωσε σε ένα θείο. Ένα θείο του οποίου η γυναίκα δεν είχε κάνει ποτέ παιδί και χρειαζόνταν ένα παιδί να κατοικήσει μαζί του για μερικές ημέρες: το δώρο ενός παιδιού ώστε και εκείνη να κάνει το δικό της παιδί. Έτσι, η μητέρα μου με έδωσε και μεγάλωσα γνωρίζοντας τη θετή μου μητέρα ως πραγματική. Πέρασα μια κόλαση στα χέρια εκείνης της γυναίκας γιατί ήμουν πολύ μακριά από την δική μου. [...] Έτσι, όταν πηγαίναμε έξω η μητέρα μου ευαισθητοποιούσε για το ζήτημα με το Νότιο Καμερούν, για τη γυναικεία προφύλαξη και μοιράζαμε μαζί φυλλάδια. Με αυτόν τον τρόπο με βρήκαν και τελικά με βίασαν. Βιάστηκα από τους θείους μου που ενώθηκαν με κοινό σκοπό να μου κάνουν κάτι τέτοιο, γιατί η μητέρα μου προσπαθούσε να μου δείξει αγάπη καθότι δεν με ανέθρεψε εκείνη ποτέ. [...] Οι άνθρωποι έμεναν εκεί για δυο ημέρες, πιθανόν κάποιοι για μία ημέρα και έπειτα σε μεταφέρουν στο κυρίως κελί. Εγώ, όμως, έμεινα εκεί σχεδόν για μια εβδομάδα. Για σχεδόν μια εβδομάδα με βίαζαν την ημέρα. Άνθρωποι του στρατού με βίαζαν κάθε φορά που έρχονταν, κάποιες φορές έρχονταν και χτυπούσαν, έπρεπε να σου δώσουν φαγητό, να πάρουν το φαγητό σου, δεν μπορούσα όμως εγώ να φάω γιατί ήμουν τόσο απελπισμένη. [...] Μου είπε [ένας οδηγός ταξί] για όλα αυτά τα πράγματα [για να περάσει στην Ελλάδα], του απάντησα πως δεν είχα χρήματα για αυτά και μου είπε πως αν του δινόμουν θα μπορούσε να με βοηθήσει. Και ένιωσα τι μου συμβαίνει πάλι θεέ μου.

Έτσι κατάφερα να πάω στη Σμύρνη, έφτασα εκεί και έκλαψα για τους ανθρώπους που πάλευαν να περάσουν απέναντι (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α5).

Στην παραπάνω εξιστόρηση η συνεντευξιαζόμενη σκιαγραφείται ως ένα θύμα από τη γέννησή της αφού στερήθηκε τη μητρική αγάπη – δεσμός ιερός για το δυτικό κόσμο που σύμφωνα με τον κυρίαρχο λόγο χαρακτηρίζεται από αυτοθυσία. Παρόλη την ιερότητα του δεσμού, η μητέρα της συνεντευξιαζόμενης όχι μόνο δεν την έβαζε πάνω από εκείνη αλλά την εγκατέλειψε. Η τραγικότητα της εγκατάλειψης επιτείνεται μια και ο λόγος που αναφέρεται για τον αποχωρισμό από τη μητέρα είναι -σύμφωνα με τη συνεντευξιαζόμενη - μία δοξασία που επικρατεί στο Καμερούν ότι αν μία γυναίκα που δεν μπορεί να μείνει έγκυος κατοικήσει με ένα παιδί, θα καταφέρει να κυοφορήσει. Άρα η αιτούσα εγκαταλείφθηκε στα μάτια του δυτικού κόσμου, για κάτι που δεν ισχύει μια και η στειρότητα αντιμετωπίζεται σαν ιατρικό ζήτημα και άρα η λύση του είναι επίσης ιατρική. Όταν μετά από χρόνια η αιτούσα επανενώθηκε με τη μητέρα της και ούσα ακόμη ανήλικη, οι θείοι της την βίασαν εξαιτίας την εμπλοκής της μητέρας στην πολιτική. Ο αιμομικτικός βιασμός αποτελεί ίσως ένα από τα μεγαλύτερα ταμπού του δυτικού κόσμου. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η απουσία αιμομιξίας είναι σύμβολο πολιτισμού και μέσο διαχωρισμού του ανθρώπου από τα μη ανθρώπινα στο δυτικό κόσμο. Στη συνέχεια βιάζεται ομαδικά και επανειλημμένα κατά τη διάρκεια της κράτησής της στη φυλακή, μίας κράτησης που επήλθε κυρίως λόγω της δράσης της μητέρας της και ενώ η συνεντευξιαζόμενη αναφέρει ότι η δράση της περιοριζόταν στη διανομή φυλλαδίων ευαισθητοποίησης για πολιτικά ζητήματα του Νότιου Καμερούν και τη χρήση του γυναικείου προφυλακτικού. Τέλος, βιάζεται προκειμένου να μπορέσει να φύγει από την Τουρκία.

Στην παραπάνω ιστορία βλέπουμε ότι ο βιασμός επαναλαμβάνεται τόσες φορές που φαίνεται αδύνατον για την αιτούσα να ξεφύγει. Η συνεχιζόμενη κακοποίηση από διαφορετικά πρόσωπα ακόμα και συγγενικά κάνει την αιτούσα να αναφωνεί στην τελευταία κακοποίησή της από τον ταξιτζή “oh my God what is really happening to me”. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις που αναφέρονται στη συνέχεια, αναπαραστάσεις από τη Δύση επιστρατεύονται προκειμένου να δοθεί έμφαση στην τραγικότητα των αιτουσών. Στις εξιστορήσεις του πόνου αναδύονται σημεία τα οποία συνδυαστικά οικοδομούν ένα είδος ‘τέλειου’ θύματος για να αναλάβει την διάσωσή του η ‘δύση’.

Πέρα από την αιμομιξία που ήταν παρούσα μόνο στη συγκεκριμένη συνέντευξη, ένα πεδίο του λόγου που επανερχόταν στις αιτιολογήσεις των τεσσάρων υποθέσεων ήταν αυτό της ανηλικότητας. Συγκεκριμένα τρεις αιτιολογήσεις αποφάσεων που λάβαμε, αφορούσαν την κακοποίηση ή και το θάνατο παιδιού. Παρόλο που αυτό μπορεί να μην ήταν η βασική αιτία αναζήτησης ασύλου συνολικά έχουμε μία υπόθεση όπου ο δράστης κακοποιούσε ανήλικα, μία υπόθεση που η ανήλικη αδερφή της αιτούσας βιάζεται και πεθαίνει από τους δράστες και τέλος η περίπτωση που αναφέρθηκε παραπάνω όπου καθ' όλη τη διάρκεια της συνέντευξης επανέρχεται το ζήτημα της μητρικής αγάπης ενώ παράλληλα βιάζεται όσο είναι ανήλικη από τους θείους της.

Το μοτίβο αυτό της ανηλικότητας και συχνά της κακοποίησής της, απαντάται και στα σημεία των αποφάσεων εκείνα όπου οι χειριστές επικαλούνται αναφορές από οργανώσεις. Σε ένα απόσπασμα που αφορά στην εγκληματικότητα στο Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκο αναφέρεται:

[...] τον Μάιο του 2020. Το UNJHRO κατέγραψε 701 παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη τη ΛΔΚ. [...] Έτσι, το ποσοστό των παραβιάσεων που διαπράχθηκε από κρατικούς δρώντες (38%) μειώθηκε αυτό το μήνα, ενώ το ποσοστό των επιθέσεων που πραγματοποίησαν οι ένοπλες ομάδες (62%) αυξήθηκε. Οι πιο συχνά αναφερόμενοι τύποι παραβιάσεων τον Μάιο του 2020 είναι παραβιάσεις του δικαιώματος στη φυσική ακεραιότητα (200 παραβιάσεις και 507 θύματα, συμπεριλαμβανομένων 151 γυναικών και 87 παιδιών, εκ των οποίων ένας άνδρας, 78 γυναίκες και 42 παιδιά θύματα σεξουαλικής βίας), παραβιάσεις του δικαιώματος της ιδιοκτησίας (170 παραβιάσεις), παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή (158 παραβιάσεις και 388 θύματα, συμπεριλαμβανομένων 319 θυμάτων εξώδικων και συνοπτικών δολοφονιών, εκ των οποίων 60 γυναίκες και 57 παιδιά) [...] Ειδικότερα οι κρατικοί δρώντες ήταν υπεύθυνοι για εξωδικαστικές δολοφονίες τουλάχιστον 44 ατόμων, συμπεριλαμβανομένων εννέα γυναικών και πέντε παιδιών.

Η παραπάνω αναφορά αναπαριστά το κράτος της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό ουσιαστικά ως δολοφονικό αφού κρατικοί δρώντες και στρατιωτικές δυνάμεις ευθύνονται για έναν υπέρογκο αριθμό εχθροπραξιών και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με την αναφορά στις γυναίκες και στα παιδιά που στο δυτικό φαντασιακό είναι σύμβολα αγνότητας και αντικείμενο προστασίας δίνεται έμφαση στη βαρβαρότητα του κράτους. Η σύνδεση του κράτους με τους δράστες των γενομένων είναι χαρακτηριστική αφού στην μία περίπτωση ο δράστης ήταν αστυνομικός ενώ στην άλλη παραδοσιακός αρχηγός. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε, ότι η παρούσα εργασία δεν υποστηρίζει ότι όσα αναφέρονται στις αποφάσεις ασύλου για τις χώρες καταγωγής των αιτουσών δεν μπορεί να ισχύουν. Αυτό που μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε είναι

ο τρόπος που ταυτόχρονα μπορεί να λειτουργούν ως αναπαράσταση της χώρας μέσα από τα μάτια της Δύσης.

Αυτή η άμεση σύνδεση του κράτους με τη διαφθορά απαντάται και στην υπόθεση της γυναίκας που εργαζόταν ως καθαρίστρια στο Καμερούν όπου αναφέρεται:

Στο Καμερούν η διαφθορά είναι ενδημική σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης ενώ η αστυνομία παραμένει ανεπαρκής και απολύτως επιρρεπής σε δωροδοκίες και κακομεταχείριση. Η διαφθορά φτάνει στα ανώτατα κυβερνητικά κλιμάκια καθώς υπουργοί και επικεφαλής δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων έχουν εμπλακεί σε πληθώρα σκανδάλων. Η κυβέρνηση δεν έχει κατορθώσει να περιορίσει τη διαφθορά των κρατικών αξιωματούχων. Ιδιαίτερα δε οι προερχόμενοι από το κυβερνών κόμμα απολαμβάνουν πλήρη ατιμωρισία παρά την ύπαρξη κάποιων πρωτοβουλιών κατά της διαφθοράς.

Η χρήση της λέξης «ενδημική», ένα φαινόμενο δηλαδή που εμφανίζεται συχνά η με μεγάλη διάρκεια σε έναν συγκεκριμένο τόπο καθώς και άλλων λέξεων που εκφράζουν emphaticά το μέγεθος του φαινομένου όπως «όλα τα επίπεδα της διοίκησης», «απολύτως επιρρεπής», «ανώτατα κυβερνητικά κλιμάκια», «πληθώρα σκανδάλων», «πλήρη ατιμωρισία» κατασκευάζουν το Καμερούν ως ένα κράτος που πλήττεται σοβαρά από τη διαφθορά και ταυτόχρονα οι αρχές αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να παρέμβουν. Αυτός ο τρόπος σκιαγράφησης της χώρας έρχεται σε αντίθεση με αυτό που περιέγραφε στο λόγο του ο Πρωθυπουργός και η Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναφερόμενοι στο ελληνικό #metoo. Συγκεκριμένα όταν ανέφεραν ότι οι γυναίκες αισθάνονται πλέον ασφάλεια να μιλήσουν γιατί έχουν πίστη ότι οι θεσμοί της χώρας θα τις προστατεύσουν. Σκιαγραφούνται από τα παραπάνω δύο ειδών αρρενωπότητες – κράτη καθώς και δυο ειδών έμφυλες σχέσεις. Από τη μία το βάρβαρο κράτος όπου οι άνδρες βιάζουν, σκοτώνουν και κακοποιούν τις γυναίκες και από την άλλη το δυτικό πολιτισμένο κράτος και οι άνδρες που τις προστατεύουν. Παρόλα αυτά, η έμφυλη βία αυτή καθ' αυτή που δέχτηκαν οι αιτούσες δεν συμπεριλαμβάνεται στους λόγους που τους χορηγήθηκε διεθνής προστασία παρά μόνο ως ένδειξη ότι έχει κινδυνεύσει η ζωή τους.

Πέρα από τα όσα αναλύθηκαν παραπάνω, για τον τρόπο που μέσα από τους λόγους της αθωότητας για τις συμμετέχουσες, επιτρέπεται στη Δύση να τις «σώσει», καθώς και για τους λόγους που χρησιμοποιήθηκαν για να περιγράψουν τα εγκλήματα των δραστών και που συνδράμουν στο σχηματισμό μέσω της Ετερότητας και της ίδιας της εικόνας τις Δύσης, το

ερώτημα που δεν έχει πλήρως απαντηθεί είναι το ποια ήταν εκείνα τα χαρακτηριστικά που συμπύκνωσαν αυτές οι γυναίκες και που πιθανώς συνέβαλαν στο να λειτουργήσει ο συστημικός μηχανισμός προστατεύοντας τις;

Οι γυναίκες που αγκάλιασαν τη Δύση

Παρά το ότι όπως αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες οι περιπτώσεις των γυναικών από τις οποίες αντλήθηκε το υλικό της έρευνας, έφεραν μια τραγική ιστορία, εντοπίστηκε μία ακόμη ένδειξη για το τι ίσως έκανε τις υποθέσεις τους κατάλληλες για παροχή προστασίας απ' τη Δύση. Η παρατήρηση αυτή αφορά στο γεγονός ότι κάποιες από τις γυναίκες που συμμετείχαν ίσως φέρουν στην ταυτότητα ή την ιστορία τους ποιοτικά χαρακτηριστικά που προσομοιάζουν με τις αξίες και τα πρότυπα των γυναικών της Δύσης ή που δηλώνουν την προθυμία τους να πειθαρχήσουν σε αυτά¹².

Συγκεκριμένα στην υπόθεση της Έλεν προκύπτουν σημεία στο λόγο της αιτιολόγησης της απόφασης που μαρτυρούν ότι κατά τη διάρκεια της διαδικασίας η αιτούσα κρινόταν αναφορικά με τη συμπεριφορά που επεδείκνυε ως προς το χειριστή και τη διαδικασία. Και συγκεκριμένα παρατίθεται: « Η αιτούσα επέδειξε σεβασμό καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας προς όλους τους παρευρισκόμενους καθώς και προθυμία να παρέχει πληροφορίες σε όλα τα ερωτήματα που της τέθηκαν» (έμφαση δική μας). Λίγο αργότερα και αναφορικά με την αξιολόγηση των ισχυρισμών της αιτούσας επανέρχεται το ζήτημα της συμπεριφοράς με την Υπηρεσία: «ενώ (οι απαντήσεις) δόθηκαν σε ένα πνεύμα αμεσότητας και συνεργασίας». Η χρήση της λέξης «σεβασμός» δηλώνει ότι η αιτούσα αναγνωρίζει το κύρος και ενδεχομένως και την ανωτερότητα των ελληνικών θεσμών και δέχεται «πρόθυμα» να συνεργαστεί με αυτές.

Μία παρόμοια κρίση απαντάται και στην αξιολόγηση των ισχυρισμών της Ελίζαμπεθ όπου η επιτροπή προσφυγών αναφέρει: «Κατά την αξιολόγηση των ισχυρισμών, η Επιτροπή συνεκτίμησε το περιεχόμενο, τη συνέπεια και τη συνοχή τους, ενώ ελήφθη επίσης υπόψιν η *συνολική αξιοπιστία* και η *στάση* των προσφεύγοντων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης στον Ά βαθμό» (έμφαση δική μας). Και σε αυτή την περίπτωση, παρατηρούμε την αξιολόγηση της

¹² Για την έννοια ενός σχήματος «μοντέλου» Αφρικανής γυναίκας για τη Δύση ως τρόπο κατανόησης του λόγου των αιτουσών ασύλου ήταν διαφωτιστική η συζήτηση του υλικού, της Προυντάνς ιδιαίτερα, με την επιβλέπουσα Αλεξάνδρα Χαλκιά.

προσφεύγουσας ως όλον, αν δηλαδή συνολικά η συμπεριφορά της είναι αξιόπιστη ή όχι, αλλά και η στάση που επέδειξαν εκείνη και ο άντρας της κατά τη διαδικασία. Αυτή η παρατήρηση των αιτουσών και η έγκριση της συμπεριφοράς τους μας οδηγεί συνειρμικά στην προσπάθεια «εξημέρωσης» της Μπάαρτμαν από τους Κυβιέ και ντε Μπλαινβίλ οι οποίοι θεώρησαν, σύμφωνα με τη Fausto-Sterling (2011) ότι η απροθυμία της Μπάαρτμαν να βλέπουν και να αγγίζουν τα γεννητικά της όργανα όσο εκείνη εκτίθονταν σε κλουβί σε μουσείο, ήταν ένδειξη επιτυχούς εκπολιτισμού της. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι αιτούσες κρίθηκαν ως «εξημερωμένες», οι Έλληνες χειριστές ενέκριναν τη συμπεριφορά τους και τη στάση τους απέναντι στους θεσμούς και τις διαδικασίες της Δύσης αλλά και την προθυμία τους να υπακούσουν σ' αυτούς. Πέρα από τη στάση των αιτουσών κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, το πλησίασμα των αιτουσών στα πρότυπα και τις αξίες των Δυτικών γυναικών εντοπίστηκαν και στις ίδιες τις ιστορίες που αποτέλεσαν τους λόγους για αναζήτηση ασύλου.

Επιστρέφοντας στην περίπτωση της καθαρίστριας από το Καμερούν, της Μαρί, η ιστορία της ανίσχυρης γυναίκας που καταγγέλλει έναν ισχυρό άνδρα δεν είναι άγνωστη στη Δύση. Το αντίθετο, είναι διάσημη. Τον Μάιο του 2011, ο ισχυρός άνδρας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, Ντομινίκ Στρός Καν που εκείνη την περίοδο φημολογούνταν ότι θα διεκδικούσε την Προεδρεία της Γαλλίας στις επερχόμενες εκλογές, κατηγορήθηκε ότι αποπειράθηκε να βιάσει μία μαύρη καμαριέρα - μετανάστρια στο ξενοδοχείο που διέμενε στη Νέα Υόρκη. Ο Ντομινίκ Στρός Καν συνελήφθη σε αεροδρόμιο της πόλης και προφυλακίστηκε προσωρινά, ενόσω οι εικόνες του χειροπεδημένο, έκαναν το γύρο του κόσμου. Παράλληλα η καμαριέρα κέρδισε την συμπάθεια του τύπου και του κόσμου. Το σκάνδαλο αυτό ήταν αρκετό για την αποκαθήλωση του Ντομινίκ Στρός Καν από την πολιτική σκηνή. Παρότι εν τέλει η καταγγέλλουσα δεν έγινε πιστευτή από το Γαλλικό Δικαστήριο και φημολογούνταν ότι είχε χρηματιστεί για την καταγγελία από πολιτικούς αντιπάλους του, η επίγευση του σκανδάλου δεν είναι αυτή. Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρεται σε δημοσίευμα δημοφιλούς εφημερίδας: « [...] του έκοψε τα φτερά (για την Προεδρεία της Γαλλίας) μία μετανάστρια, μαύρη, καθαρίστρια, που δεν ήξερε γραφή κι ανάγνωση. Κι όμως

η γυναίκα αυτή κατηγορήσε έναν πλούσιο, λευκό, ισχυρό άνθρωπο» και αποτέλεσε την «πολιτική ταφόπλακα» της πορείας του¹³.

Στο σκάνδαλο με τον Ντομινίκ Στρος Καν, ο ισχυρός άνδρας τιμωρήθηκε. Ακόμη κι αν δεν καταδικάστηκε, έχασε την καριέρα του, την εξουσία που είχε, ταπεινώθηκε, ρεζιλεύτηκε στον τύπο παγκοσμίως, πήρε διαζύγιο από την τότε σύζυγό του και δεν διεκδίκησε πότε την Προεδρεία της Γαλλίας. Η αποκαθήλωση του Στρος Καν αναλύεται από την Χαλκιά (Halkias 2012) ως ένα παράδειγμα κατάρρευσης μίας αρρενωπότητας-σύμβολο σταθερότητας εν καιρώ κρίσης παράλληλα με την κατάρρευση μέρους του κράτους και παραλληλίζεται με την νόσο του Αλτσχάιμερ όπου ο πάσχον χάνει αυτό που γνώριζε ως τότε ως εαυτό.

Και ενώ κάποια σύμβολα της αρρενωπότητας φάνηκε να καταρρέουν, η καμαριέρα γνώρισε τη συμπάθεια του κόσμου και φαίνεται να κατέληξε σε εξωδικαστική συμφωνία με τον καταγγελλόμενο, λαμβάνοντας – τουλάχιστον σύμφωνα με τα δημοσιεύματα – ένα υπέρογκο ποσό ως αποζημίωση¹⁴. Αναφορικά με τη ζωή της καμαριέρας μετά το σκάνδαλο, ένα δημοσίευμα παραθέτει: «Σήμερα η 37χρονη καμαριέρα μοιράζει τη ζωή της ανάμεσα στο Ντακάρ και τη Νέα Υόρκη. Όλα δείχνουν ότι αυτό που της συνέβη ήταν τραγικό, αλλά η τύχη της χαμογέλασε οικονομικά». Λίγο αργότερα συνεχίζει:

Σήμερα, η παγκόσμια διάσημη καμαριέρα, σύμφωνα με το αφρικανικό σάιτ Africaguinee.com, κάνει επενδύσεις στην Αφρική. Έχει εγκατασταθεί στη Σενεγάλη, στο σικάτο προάστιο Sacré Coeur 3, και έχει αγοράσει ένα τριώροφο κτίριο στο Ντακάρ, το οποίο αποτελείται από πολυτελή διαμερίσματα. Όλα δείχνουν ότι η σελίδα του Σοφιτέλ και του Ντομινίκ Στρος Καν γύρισε για τα καλά¹⁵.

Τα παραπάνω δημοσιεύματα μας κάνουν να αναρωτιόμαστε, ποια είναι εν τέλει η διαφορά του Δυτικού κόσμου από την Αφρική, εφόσον και των δύο οι ισχυροί άνδρες είναι διεφθαρμένοι

¹³ Αγγελίνη, Μίνα. (2020, Δεκέμβριος 7). *Dominique Strauss-Kahn: Το ροζ σκάνδαλο με την καμαριέρα έγινε ντοκιμαντέρ στο Netflix*. Protothema.gr. <https://www.protothema.gr/life-style/article/1072620/dominik-stros-kan-irthe-i-ora-na-miliso-i-alitheia-gia-to-roz-skandalo-tou-allote-ishouro-andra-tou-dd/>

¹⁴ Σε οικονομική συμφωνία με την καμαριέρα κατέληξε ο Dominique Strauss-Kahn. (2012, Νοέμβριος 30). Voria.gr. <https://www.voria.gr/article/se-oikonomiki-sumfonia-me-tin-kamariera-katelixe-o-stros-kan>

¹⁵ Newsroom Iefimerida.gr. (2016, Μάιος 16). *Η νέα ζωή της καμαριέρας που βίασε ο Στρος-Καν. Μπίζνες στην Αφρική [εικόνες]*. Iefimerida.gr. <https://www.iefimerida.gr/news/267102/i-nea-zoi-tis-kamarieras-poy-viase-o-stros-kan-mpiznes-stin-afriki-eikones>

και εγκληματούν κατά των γυναικών; Οι διαφορές τους έγκεινται σε δύο σημεία: αφενός στη βαρβαρότητα των πράξεων όπως αναλύθηκε παραπάνω και αφετέρου στην δικαιοσύνη που αποδόθηκε στη συνέχεια. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η περίοδος που συνέβη το σκάνδαλο αποτελούσε μία κρίσιμη περίοδο ιδιαίτερα για την Ελλάδα αλλά και ευρύτερα για την Ευρωζώνη που δοκιμάζονταν από την οικονομική ύφεση. Στην Ελλάδα, οι θέσμοι και το κράτος όπως ήταν γνωστό μέχρι τότε κατέρρεαν μια και ο δημόσιος τομέας συρρικνώθηκε, η ανεργία αυξήθηκε, οι μισθοί μειώθηκαν και η Ελλάδα μετατράπηκε γοργά και σταθερά, σε μία αποικία χρέους.

Στον δυτικό κόσμο, παρά τις μομφές για το θύμα και την απόσυρση των κατηγοριών, η μέχρι εκείνη την ημέρα τάξη των πραγμάτων (φαινομενικά) ανατράπηκε υπέρ του ανίσχυρου. Η καριέρα του διεφθαρμένου πολιτικού καταστράφηκε ενώ παράλληλα το θύμα ξεκίνησε μία νέα ζωή με την αποζημίωση που έλαβε. Ο ισχυρός κατέβηκε χαμηλά και η ανίσχυρη ανέβηκε ψηλά.

Μέσα από αυτή την ιστορία και την εξέλιξή της -τουλάχιστον με τον τρόπο που παρουσιάστηκε στα ΜΜΕ – αναπαράγεται μια εικόνα του δυτικού κόσμου που διακατέχεται από την αρχή της δικαιοσύνης και της ελευθερίας. Ως κόσμου όπου οι γυναίκες χαίρουν σεβασμό και έχουν σχέση ισότητας με τους άνδρες. Ως κόσμου που τα δεσμά της τάξης σου μπορεί να σπάσουν αν είσαι τίμιος, έχεις αξίες και θάρρος. Ως κόσμου όπου οι υψηλά ιστάμενοι ελέγχονται, κρίνονται και τιμωρούνται – εν αντιθέσει με τις διεφθαρμένες κυβερνήσεις της Αφρικής. Ως κόσμου όπου μια μαύρη καμαριέρα μπορεί να καταγγείλει έναν πολιτικό και να βγάλει λεφτά αντί να αναγκαστεί να ζητήσει άσυλο σε κάποια άλλη χώρα. Ως κόσμου που εν τέλει οι γυναίκες μπορούν να αμφισβητήσουν την εξουσία των ανδρών, να υψώσουν το ανάστημά τους και να πουν «όχι». Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η παραπάνω ιστορία που ανακυκλώθηκε στα μέσα ενημέρωσης σαφώς δεν αποτελεί τον κανόνα αλλά μονάχα μια συγκυρία στη Δύση. Πολλά άλλα θύματα βιασμού όχι μόνο δεν αποζημιώθηκαν, δεν είδαν ποτέ το δράστη να τιμωρείται και ορισμένες ίσως ενοχοποιήθηκαν για τον βιασμό τους.

Η αιτούσα στην συγκεκριμένη περίπτωση ασύλου, είναι μία από αυτές τις γυναίκες. Παρά το ότι το δωμάτιο παρέμενε κλειδωμένο και προφανώς δεν της επιτρεπόταν να μπει, εκείνη όταν βρήκε την πόρτα ξεκλειδωτή, παράκουσε την εντολή του εργοδότη της. Επίσης, κατόρθωσε να βγάλει φωτογραφίες – αποδείξεις δηλαδή των εγκλημάτων του αφεντικού της, πιθανώς αντιλαμβανόμενη τη σοβαρότητα των εγκλημάτων του και ίσως επιθυμώντας την τιμωρία του.

Οπωσδήποτε πάντως δείχνοντας μια πίστη σε κάποια διαδικασία απονομής δικαιοσύνης. Η ιστορία της λοιπόν σε αδρές γραμμές, αφορά μια γυναίκα που αμφισβήτησε με τις πράξεις της, την εξουσία ενός ισχυρού άνδρα. Η αιτούσα δηλαδή αξιακά φαίνεται να πλησιάζει το πρότυπο της γυναίκας της Δύσης, το πρότυπο δηλαδή των δυναμικών γυναικών. Αντί όμως να δικαιωθεί που ανακάλυψε μάλλον έναν δολοφόνο, βασανίστηκε και αναγκάστηκε να φύγει από το σπίτι και τη χώρα καταγωγής της. Η αιτούσα φυγαδεύεται από τη θεία της, αναζητά προσωρινά προστασία στην εκκλησία, στη συνέχεια φεύγει στο εξωτερικό και τελικά ζητά και παίρνει άσυλο στην Ελλάδα. Από την άλλη, ο εργοδότης της « ήταν και εξακολουθεί να παραμένει γενικός διευθυντής του [Αναφορά του φορέα που κατέχει ο εργοδότης τη θέση του γενικού διευθυντή]. Επιπλέον, βρέθηκε ότι έχει κατηγορηθεί για κακοποίηση ανηλίκων το 2018 ενώ έχουν υπάρξει και φημολογίες ότι δολοφόνησε αρχιεπίσκοπο το 2017». Όχι μόνο δηλαδή δεν τιμωρήθηκε, αλλά συνέχισε την καριέρα του και τις έκνομες και εγκληματικές ενέργειές του, ανενόχλητος. Με την παροχή ασύλου στη συγκεκριμένη γυναίκα είναι σαν η Δύση να αποκαθιστά συμβολικά τη δικαιοσύνη της υπόθεσης και να αναγνωρίζει ότι η αιτούσα ορθώς έπραξε. Η αιτούσα στο σημείο αυτό φαίνεται να διαφοροποιείται από τη στερεοτυπική αλλά ευρέως διαδομένη κατασκευή των γυναικών μη δυτικών χωρών ως παθητικούς δέκτες και θύματα των ανδρών. Παρά το ότι ήταν μάλλον φτωχή, χωρίς μόρφωση και ασκώντας ένα επάγγελμα που υποτιμάται από τον δυτικό κόσμο, μέσα από την αφήγηση της ιστορίας της φαίνεται να προσεγγίζει αξιακά το δυτικό πρότυπο γυναίκας.

Αναζητώντας και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις γυναικών, δύο εκ των συμμετεχουσών ζήτησαν και έλαβαν άσυλο λόγω της ακτιβιστικής τους δράσης. Η μία εκ των δύο περιπτώσεων είναι αυτή της Προυντάνς που αναλύθηκε παραπάνω. Η Προυντάνς ζήτησε άσυλο αφενός γιατί ήταν λεσβία και κακοποιήθηκε για αυτό και αφετέρου γιατί δραστηριοποιούνταν πολιτικά για τα ζητήματα του Νότιου Καμερούν καθώς και για την κατάσταση των γυναικών στο Καμερούν. Η ίδια κατά τη συνέντευξή της αναφέρει για τη δράση της:

Σου είπα πως η μητέρα μου ήταν στην οργάνωση με τα αρχικά SCNC που παραπέμπουν στο Εθνικό Συμβούλιο του Νοτίου Καμερούν. Δημιουργήθηκε για να παλέψουν για την ανεξαρτησία τους. Η μητέρα μου μου είπε πως λόγω της γλώσσας τους υφίσταντο διακρίσεις από το Νότιο Καμερούν. Έτσι κάθε φορά που έβγαινε έξω για να ευαισθητοποιήσει για το ζήτημα των Καμερουνέζων στο Νότο, να μιλήσει για την ανεξαρτησία μας από το βρετανικό στέμμα, πήγαινα κι εγώ μαζί της για να ευαισθητοποιήσω για το εγχείρημα του γυναικείου προφυλακτικού που είχα αναλάβει (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α6) .

Ο λόγος που χρησιμοποιείται από την ίδια και συγκεκριμένα ο λόγος περί των διακρίσεων του Νότιου Καμερούν σε σχέση με το Βόρειο, συμπλέει με τον ανθρωπιστικό λόγο της Δύσης που τάσσεται κατά οποιασδήποτε μορφής διάκριση. Ειδικότερα, το άρθρο 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει:

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση. Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

Η πολιτική εμπλοκή της ίδιας και περισσότερο της μητέρας της κατασκευάζεται μέσα από το λόγο της ως ένα ανθρωπιστικό και λιγότερο πολιτικό ζήτημα. Αυτή η διαφορά σκιαγραφείται και με τα εξής: «Δεν πολέμησα πραγματικά εναντίον κάποιου. Έβγαινα έξω για να ευαισθητοποιήσω: όταν η μητέρα μου είχε φυλλάδια, είχα κι εγώ επίσης. Μοίραζα φυλλάδια όσο εκείνη κρατούσε το μικρόφωνο και ξεκινούσε να μιλάει για τους Καμερουνέζους του Νότου» (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α7). Η παρέμβασή της αφορούσε την «ευαισθητοποίηση» και όχι κάποιου είδους πολιτική «μάχη». Μάλιστα λέει χαρακτηριστικά «I was going out to *sensitize*» (δική μας έμφαση). Η χρήση αυτών των λέξεων, είναι που κάνει το λόγο της να ισορροπεί σε μία λεπτή γραμμή ανάμεσα στο να αναπαρίσταται η ίδια ως μία γυναίκα που διαφοροποιείται από το αφήγημα της παθητικότητας των γυναικών προσφύγων, ως μία ακτιβίστρια που όχι μόνο πρεσβεύει αλλά και έμπρακτα διεκδικεί την εφαρμογή στη χώρα της αξίες δυτικών όπως η εξάλειψη των διακρίσεων και ταυτόχρονα δεν είναι απειλητική για τις αξίες και τις αρχές της Ελλάδας και της Ευρώπης.

Η ανάγκη προστασίας από μία ενδεχόμενη απειλή έχει καταγραφεί στις οδηγίες που παρέχονται στους χειριστές. Μέσα από τη διαδικασία ασύλου και οι χειριστές/στριες εργαζόμενοι της Υπηρεσίας Ασύλου του ελληνικού κράτους αλλά και της EASO¹⁶ οι οποίοι «γνωμοδοτούν» την ελληνική υπηρεσία είναι υπεύθυνοι να προστατεύσουν το ελληνικό κράτος και συνεπώς και

¹⁶ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το Ασύλο δραστηριοποιήθηκε τον καιρό της προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα προσλαμβάνοντας χειριστές οι οποίοι πραγματοποιούσαν συνεντεύξεις με τις αιτούσες άσυλο και γνωμοδοτούσαν την Υπηρεσία Ασύλου με τις αποφάσεις τους. Στόχος της παρέμβασης αυτής ήταν ενδεχομένως το να παρακαμφθούν οι χρονοβόρες διαδικασίες πρόσληψης στο ελληνικό δημόσιο και να αποφασιστεί έγκαιρα και αποτελεσματικά ποιες από τις αιτούσες πρέπει να παραμείνουν στην Ελλάδα και ποιες θα έπρεπε να επιστραφούν στην Τουρκία. Παράλληλα είναι σαν η Ευρώπη να «υποδεικνύει» στο κράτος μέλος της ποια άτομα πρέπει να προστατευθούν και ποια όχι.

την Ευρώπη από αυτή την απειλή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το Άσυλο (2017) εξέδωσε έναν οδηγό για τους/τις χειριστές/στριες ασύλου αναφορικά με την εξαίρεση από το άσυλο. Στον οδηγό αυτό αναφέρονται τα κριτήρια που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αιτία αποκλεισμού από την παροχή διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας. Συγκεκριμένα για τη διεθνή προστασία ως λόγοι αναφέρονται (σ.9) : (όποιος/α έχει διαπράξει) εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, άλλα σημαντικά εγκλήματα που διαπράχθηκαν εκτός της χώρας καταγωγής, οι δράσεις ενάντια των αρχών και των στόχων των *Ηνωμένων Εθνών*. Όσον αφορά στην ανθρωπιστική προστασία, δύο ακόμη παράγοντες αποκλεισμού προστίθενται και συγκεκριμένα η τέλεση σοβαρών εγκλημάτων και ο κίνδυνος για την κοινότητα και την ασφάλεια του κράτους μέλους.

Τα παραπάνω κριτήρια, τα οποία είναι πολύ γενικά – ποιες είναι για παράδειγμα οι δράσεις που υπονομεύουν τις αρχές και τους στόχους των *Ηνωμένων Εθνών*; - φανερώσουν την κρισιμότητα του μοιράσματος των κοινών αξιών που αναλύονται στο κεφάλαιο αυτό αλλά και τη σημασία της διατήρησης της ασφάλειας και της έννομης τάξης. Το τι αποτελεί «σοβαρό έγκλημα» και η ενδεχόμενη σύνδεση του σοβαρού εγκλήματος με την εμπλοκή στην πολιτική, σε μία περιοχή που απειλείται από εμφύλιο λόγω των εντάσεων μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων αλλά και γαλλόφωνων και αγγλόφωνων κατοίκων, είναι κάτι που επαφίεται στον χειριστή για να το αξιολογήσει. Η διευκρίνηση ωστόσο της ευαισθητοποίησης έναντι της πάλης, η συνεχής αναφορά στο ότι η πολιτική δράση αφορούσε το μοίρασμα φυλλαδίων για το γυναικείο προφυλακτικό και τις διακρίσεις φαίνεται να λειτουργεί ως διαβεβαίωση ότι η αιτούσα όχι μόνο δεν είναι επικίνδυνη αλλά θα σεβαστεί τις αξίες του κράτους μέλους που την «φιλοξενεί». Επιπλέον, έμμεσα, ο λόγος της συνδέει οργανικά τόσο τη μητέρα της η οποία «κρατάει το μικρόφωνο» όσο και την ίδια η οποία έχει στόχο την «ευαισθητοποίηση», με το πρότυπο μιας σαφώς 'εξημερωμένης' Άλλης, μιας ευαίσθητης γυναίκας, η οποία πιστεύει στην φιλελεύθερη δημοκρατία, στη μη χρήση βίας αλλά λόγου, και η οποία οπωσδήποτε δεν είναι «άγρια» αφού εξηγεί ρητά ότι «I didn't really fight with anybody» .

Αυτό το πλησίασμα της αιτούσας στα πρότυπα των δυτικών γυναικών γίνεται ορατό και από την αποδοχή της από Τουρκικό Πανεπιστήμιο για σπουδές. Αυτή η αποδοχή της γείτονα χώρας που συνορεύει με την Ευρώπη και με την οποία το προσφυγικό αποτελεί το πεδίο συνεχούς διαμάχης, σκιαγραφεί την αιτούσα ως «επαρκή» ή «αρκετά καλή» προκειμένου να γίνει αποδεκτή

από τη Δύση. Αφού μάλιστα ακολούθησε μια διαδικασία που και στα πρακτικά της κομμάτια προσομοιάζει με τη διαδικασία ασύλου: έγινε η αίτηση, συγκεντρώθηκαν τα δικαιολογητικά, ίσως πραγματοποιήθηκε κάποια συνέντευξη, ανακοινώθηκε η αποδοχή ή η απόρριψη. Παράλληλα, και σε αυτό το σημείο η αιτούσα φαίνεται να διαφοροποιείται από το στερεότυπο της «αμόρφωτης» προσφύγισσας που ασχολείται μόνο με το νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών. Τέλος, η αναφορά στο Πανεπιστήμιο ασκεί έντονη επίδραση στο λόγο αφού αυτό θεωρείται η «μέκκα» της επιστήμης.

Παρόλο που για τη δεύτερη περίπτωση προσφύγισσας δεν έχουμε αρκετά στοιχεία αναφορικά με τη δράση της γυναίκας αυτής, η ιστορία της ακτιβίστριας από χώρες του «τρίτου κόσμου» που αναγνωρίστηκαν στη Δύση είναι και πάλι παραπάνω από διαδεδομένη. Μία από τις πλέον emblematic περιπτώσεις ακτιβιστριών είναι αυτή της Μαλάλα Γιουσαφζάι που έλαβε το Βραβείο Νόμπελ το 2014, σε ηλικία μόλις 17 ετών, καθώς και πλήθος άλλων βραβείων.

Η Μαλάλα Γιουσαφζάι ήταν μία 13χρονη μαθήτρια από το Πακιστάν η οποία ξεκίνησε στα 11 της χρόνια να γράφει για την εμπειρία της από την κατάληψη της περιοχής της από τους Ταλιμπάν και την απαγόρευση της εκπαίδευσης. Δύο χρόνια αργότερα και ενώ η ταυτότητά της είχε αποκαλυφθεί δέχτηκε επίθεση από τους Ταλιμπάν όσο βρισκόταν μέσα στο λεωφορείο που επέστρεφε από το σχολείο της. Πολλά νοσοκομεία του Δυτικού κόσμου προσφέρθηκαν να νοσηλεύσουν τη Μαλάλα η οποία εν τέλει μεταφέρεται σε νοσοκομείο του Μπέρμινγχαμ, παρά το ότι σύμφωνα με δημοσιεύματα η χώρα καταγωγής της επέμενε ότι μπορεί να λάβει τη φροντίδα που χρειάζεται στο Πακιστάν¹⁷. Στη συνέχεια όλη η οικογένειά της εγκαταστάθηκε στο Μπέρμινγχαμ και η ίδια αποφοίτησε πρόσφατα από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Η Μαλάλα και η οικογένειά της δεν πέρασαν τα σύνορα με διακινητή, δεν παρέμειναν «στην πρώτη χώρα υποδοχής» όπως ορίζει το Δουβλίνο, δεν περίμεναν σε ατελείωτες ουρές μέχρι να εκδοθούν τα έγγραφά τους. Αντίθετα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω και σύμφωνα με τη δημοσιεύματα ήταν η Δύση που άσκησε πιέσεις στο Πακιστάν για να δεχτεί τις υπηρεσίες της. Δεν είναι στόχος της παρούσας εργασίας να κρίνει αν η Μαλάλα ορθώς υποστηρίχτηκε από τη

¹⁷Malala Yousafzai: Taliban shooting victim flown to UK. (2012, Οκτώβριος 15). Bbc.com.
<https://www.bbc.com/news/world-asia-19944078>

Δύση. Αυτό που μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε είναι το πώς και στην δική της περίπτωση, που καλύφθηκε εκτενώς από διεθνή μέσα επικοινωνίας αλλά και το βιβλίο που δημοσίευσε η ίδια, δια φωτίζει περαιτέρω την διάσταση που βρίσκουμε στην μελέτη των τεσσάρων περιπτώσεων, ότι δηλαδή ίσως συνέβαλλε στην υποστήριξη και προστασία που έλαβε από τη Δύση ότι αξιακά προσέγγιζε το πρότυπο γυναίκας του δυτικού κόσμου.

Εκκινώντας από την περίοδο που η Μαλάλα ξεκίνησε την ακτιβιστική δράση της, διαβάζουμε στο βιβλίο της “I am Malala” ότι αυτή αφορούσε το να γράφει σε ένα δυτικό μπλόγκ και συγκεκριμένα του BBC για τη ζωή υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν. Μάλιστα ένας δημοσιογράφος φαίνεται να είχε προσεγγίσει αρχικά τον πατέρα της ο οποίος εμπλεκόταν με την εκπαίδευση προκειμένου να εντοπίσει κάποιον/α μαθητή/τρια προκειμένου να αρθρογραφήσει. Όταν όλες οι μαθήτριες αρνήθηκαν ο πατέρας της Μαλάλα ανακοίνωσε στο δημοσιογράφο ότι θα αρθρογραφεί η κόρη του. Ήταν λοιπόν ένα κορίτσι που αντιστάθηκε σε αυτό που η Δύση ονομάζει βαρβαρότητα των Ταλιμπάν επιλέγοντας να ικανοποιήσει το αίτημα του δυτικού δημοσιογράφου για δημοσιοποίηση της αντιλαμβανόμενης βαρβαρότητας και στον υπόλοιπο κόσμο, να ενισχύσει έτσι την ταυτότητά του και να θρέψει την υπεροχή του. Ταυτόχρονα η ίδια δεν κατασκευάζεται ως άβουλη και αμόρφωτη όπως συμβαίνει συχνά με τις προσφύγισσες αλλά ως δυναμική κοπέλα που επιθυμεί να διαφοροποιηθεί από το πρότυπο της γυναίκας μουσουλμάνας στο Πακιστάν, να μορφωθεί και να διεκδικήσει τα δικαιώματά της.

Η σημασία της διαφοράς στις ταυτότητες ανάμεσα στον Δυτικό και τον μη Δυτικό κόσμο ως προς τα πρότυπα των γυναικών και τις έμφυλες σχέσεις γίνεται ορατή όταν η Μαλάλα αναφέρεται στον πατέρα της στο αυτοβιογραφικό βιβλίο της “I am Malala”:

Σηκώνεται πρώτος κάθε μέρα και ετοιμάζει πρωινό για εμένα, την μητέρα μου και τους αδερφούς μου Ατάλ και Κουσάλ. Δεν αφήνει την δουλειά του να περάσει απαρατήρητη, φυσικά, κάνοντας λόγο για το πώς στύβει φρέσκο χυμό, τηγανίζει αυγά, ψήνει πίτες και βγάζει το μέλι έξω από το ντουλάπι. [...] Για πρώτη φορά στην ζωή του κάνει τα ψώνια, αν και είναι κάτι που απεχθάνεται. Ο άνθρωπος που δεν ήξερε ούτε την τιμή μισού λίτρου γάλακτος, μεταμορφώθηκε σε ένα τόσο συχνό πελάτη του σουπερμάρκετ που γνωρίζει τη θέση όλων των προϊόντων σε κάθε ράφι! “Σαν να έγινα γυναίκα, μια πραγματική φεμινίστρια!” λέει». (για το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά, βλ. Παράθεμα Α8)

Όπως αναφέρθηκε και στην περίπτωση της Νάντια Μουράντ που αναλύθηκε σε προηγούμενη υπο-ενότητα, βλέπουμε μία μετατόπιση στην ταυτότητα των προσφύγων που έφτασαν από την Ανατολή στην Ευρώπη και σε αυτή την περίπτωση από την πλευρά του πατέρα, σύμφωνα με όσα περιγράφει στο βιβλίο της η Μαλάλα. Μέσα από την επισήμανση ότι ο πατέρας

της «δεν ήξερε πόσο κάνει το γάλα», κατασκευάζεται ως ένας παραδοσιακός ανατολίτης άντρας που δεν εμπλέκεται καθόλου με τις δουλειές του σπιτιού. Αυτή η μη ενασχόληση είναι σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που στα δυτικά μάτια φαίνεται εξωγήινο – ποιος μπορεί να μην γνωρίζει πόσο κοστίζει ένα μπουκάλι γάλα; Μετά όμως από τη ζωή στη Δύση και σύμφωνα με τα λεγόμενα της κόρης του έγινε από παραδοσιακός άνδρας, φεμινιστής. Η σημασία της μετατόπισης αυτής για τον δυτικό κόσμο σκιαγραφείται από το γεγονός ότι ο πατέρας της ήδη έχει κατασκευαστεί ως «προοδευτικός» για το Πακιστάν καθώς έστελνε την κόρη του στο σχολείο αλλά κυρίως γιατί εκείνος την είχε παρακινήσει να ξεκινήσει να γράφει στο μπλόγκ. Παρά δηλαδή το ότι ήταν προοδευτικός αναφορικά με την εκπαίδευση των γυναικών, υπήρχε μία πλευρά του «παραδοσιακή» η οποία μεταμορφώθηκε σε «φεμινιστική» μετά τη ζύμωση μέσα απ' τη ζωή στη Δύση. Σύμφωνα με την περιγραφή της Μαλάλα στο βιβλίο, η ανατολίτικη πλευρά του παραδοσιακού άνδρα κατασκευάζεται ως ένα είδος ταυτότητας που δεν μπορούσε να απολεσθεί όσο ο πατέρας της Μαλάλα βρισκόταν στο Πακιστάν παρά το ότι ήταν προοδευτικός σε σχέση με τους υπόλοιπους Πακιστανούς άνδρες. Μπορεί αυτή η ταυτότητα να μην ήταν ορατή στο λόγο του ή στις δημόσιες πράξεις του. Ήταν ωστόσο ορατή στην ιδιωτική του ζωή και συνεπώς στον τρόπο που συμπεριφερόταν στη γυναίκα του, εφόσον εκείνος δεν έκανε δουλειές και εκείνη είχε επιφορτιστεί των καθηκόντων του νοικοκυριού.

Ένα τελευταίο σημείο που αποκαλύπτει τη σημασία αυτής της ομοιότητας αφορά τον τρόπο που ορισμένα δημοσιεύματα κάλυψαν το γάμο της Μαλάλα, στα 24 της χρόνια με τον Πακιστανό σύντροφό της. Ως υπότιτλος του άρθρου που υπογράφεται από γυναίκα δημοσιογράφο αναφέρεται: «Παρά τις πρόσφατες δηλώσεις της κατά του γάμου, η Πακιστανή ακτιβίστρια υπέρ της εκπαίδευσης και χειραφέτησης των κοριτσιών και κάτοχος βραβείου Νόμπελ Ειρήνης, παντρεύτηκε προ ημερών, στα 24 της, έναν συμπατριώτη της. Πολλοί την κατηγορούν τώρα για υποκρισία» ενώ το κύριο μέρος του άρθρου αναφέρεται σε δηλώσεις άλλης ακτιβίστριας από το Μπανγκλαντές η οποία σχολιάζει για το γάμο της Μαλάλα¹⁸:

Σοκαρίστηκα όταν έμαθα ότι η Μαλάλα παντρεύτηκε έναν Πακιστανό. Είναι μόλις 24 ετών. Νόμιζα ότι πήγε στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης για σπουδές, ότι θα ερωτευόταν έναν όμορφο προοδευτικό Άγγλο στην Οξφόρδη και ότι θα σκεφτόταν να παντρευτεί όχι πριν από την ηλικία των 30. Παρ' όλα αυτά... και συνεχίζει: «Κάποιοι μισογύνηδες Ταλιμπάν είναι ικανοποιημένοι με τη Μαλάλα, που παντρεύτηκε έναν μουσουλμάνο, έναν Πακιστανό και σε μικρή ηλικία»,

¹⁸ Βεργολιά, Μαργαρίτα. (2021, Νοέμβριος 17). *Ο ισλαμικός γάμος στα 24 και οι επικριτές της*. In.gr. <https://www.in.gr/2021/11/17/life/stories/malala-giousafzai-o-islamikos-gamos-sta-24-kai-oi-epikrites-tis/>

συμπλήρωσε σε άλλη ανάρτησή της, ξεσηκώνοντας θύελλα αντιδράσεων. «Οι γυναίκες δεν πρέπει να παντρεύονται προτού γίνουν οικονομικά ανεξάρτητες», ανέφερε σε ένα άλλο σχόλιο.

Σύμφωνα με το δημοσίευμα λοιπόν, η Μαλάλα σώθηκε από τη Δύση, αναδείχθηκε από τη Δύση και τελικά ξεγέλασε τη Δύση γιατί δεν μπόρεσε να γίνει σαν κι αυτήν. Βλέπουμε συνεπώς τις γυναίκες να είναι εγκλωβισμένες μεταξύ δύο εθνικισμών. Από τη μία πλευρά είναι ό,τι βίωσαν επειδή δεν χωρούσαν σε όσα όριζε η χώρα καταγωγής τους, κι απ' την άλλη αν θέλουν να σωθούν απ' τη Δύση πρέπει να δείξουν ότι πειθαρχούν στα πρότυπα και στις αξίες της.

Επίλογος

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε ο τρόπος που συναρθρώνεται ο κόμβος φύλου, έθνους και σεξουαλικότητας στις συγκεκριμένες αποφάσεις ασύλου Αφρικανών γυναικών που έχουν υποστεί έμφυλη βία στη χώρα καταγωγής τους. Μελετήθηκαν έξι αποφάσεις ασύλου, τρεις εκ των οποίων συνοδεύονταν από τις αιτιολογήσεις τους και μία εκ των έξι από μία ημι-δομημένη συνέντευξη με την προσφύγισσα. Επιπρόσθετα, σημαντικό υλικό αντλήθηκε από λόγους στη δημόσια σφαίρα τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο καθώς και από συζητήσεις με διερμηνέα εργαζόμενη στην Υπηρεσία Ασύλου. Από το παραπάνω ποικιλόμορφο υλικό προέκυψαν τρεις ευρύτερες θεματικές ενότητες.

Η πρώτη αφορούσε στον τρόπο που οι αιτούσες άσυλο καλούνται να λογοθετήσουν και να επιτελέσουν τον πόνο προκειμένου να γίνουν πιστευτές από την Υπηρεσία Ασύλου και να τους χορηγηθεί το πολυπόθητο άσυλο. Από την ίδια τη δομή και τους λόγους που επιστρατεύονται στις αποφάσεις γίνεται φανερό η προσπάθεια κατασκευής της διαδικασίας εξέτασης του ασύλου από πλευράς της Υπηρεσίας και του Ελληνικού κράτους κατ' επέκταση, ως μία διαδικασία καθαρά νομική και αμερόληπτη – διαφυλάσσοντας έτσι το κύρος των θεσμών και «νομιμοποιώντας» τις αποκλίσεις. Παρά ταύτα, οι αποφάσεις διαμεσολαβούνται από λόγο ο οποίος αναπαράγει και κατασκευάζει πραγματικότητες και μάλιστα υπό το ελεγκτικό βλέμμα του χειριστή και υπό τη σκιά μιας διαπραγμάτευσης για την παροχή διεθνούς προστασίας από την Ελλάδα. Αυτή η άνιση σχέση εξουσίας μεταξύ του χειριστή και της συνεντευξιαζόμενης διαμορφώνει την παραγωγή των αναπαραστάσεων τόσο από την πλευρά των γυναικών όσο όμως και από την πλευρά του χειριστή που «κουβαλά» μία παράδοση σκέψης και άρθρωσης λόγου της Δύσης για τους μη δυτικούς πολιτισμούς. Συγκεκριμένα, στις αιτιολογήσεις των αποφάσεων εντοπίστηκε η προτροπή των γυναικών να μιλήσουν με συγκεκριμένους τρόπους, να λογοθετήσουν τον πόνο και τις επώδυνες εμπειρίες τους, λογοθέτηση η οποία παρατηρήθηκε ως τάση τόσο στην Ελλάδα όσο και άλλα μέρη του δυτικού κόσμου με το κίνημα #metoo. Ο λόγος των γυναικών για την κακοποίησή τους συνδέθηκε με τη λειτουργία και το κύρος των θεσμών στο δυτικό κόσμο, οι γυναίκες-αιτούσες μιλάνε γιατί η Δύση μπορεί να τις ακούσει. Η λογοθέτηση αυτή πρέπει να αρθρώνεται σαφώς, λεπτομερώς και με χρονολογική σειρά προκειμένου να γίνει αποδεκτή ως αξιόπιστη από το χειριστή. Το συν-αίσθημα, με την έννοια της συγκίνησης, της αιτούσας οφείλει να υπάρχει ως απόδειξη της ειλικρίνειας των αφηγούμενων τραυματικών γεγονότων όμως δεν πρέπει να

κατακλύζει το λόγο. Παρόλα αυτά το κλάμα ή οι «επιπτώσεις των τραυματικών γεγονότων» στην καθημερινότητα της αιτούσας, φάνηκε να αξιολογείται από τους χειριστές ως ένδειξη του υποκειμενικού στοιχείου του φόβου καθώς και της αυθεντικότητας στα αφηγούμενα γεγονότα.

Ωστόσο στην ίδια αυτή τη διαδικασία υπάρχει μία αντίφαση. Από τη μία, η ύπαρξη ψυχικού τραύματος και πόσο μάλλον η πιστοποίησή του από έγγραφα ειδικών μπορεί να λειτουργήσει ως απόδειξη ότι «κάτι κακό» έχει συμβεί στην αιτούσα. Από την άλλη ο ψυχικός τραυματισμός, συχνά συνεπάγεται την αδυναμία της αιτούσας να αφηγηθεί την ιστορία της με μια λογική χρονική ακολουθία. Ένα από τα κυριότερα συμπτώματα του ψυχικού τραύματος είναι η απώλεια μνήμης αναφορικά με το τραυματικός γεγονός και άρα η αδυναμία της αιτούσας να απαντήσει με σαφήνεια στις ερωτήσεις του χειριστή. Η ίδια η διαδικασία λοιπόν του ασύλου φαίνεται να εγκλωβίζει τις αιτούσες και να τις οδηγεί σε αδιέξοδο. Οι αιτούσες πρέπει να έχουν «τραυματιστεί» ψυχικά έτσι ώστε ο φόβος δίωξης να θεωρηθεί υπαρκτός. Παράλληλα δεν πρέπει να έχουν τραυματιστεί αρκετά ώστε να κατακλύζονται από το συναίσθημά τους και να μην μπορούν να αφηγηθούν με σαφήνεια την ιστορία τους.

Η δεύτερη ενότητα που προέκυψε αφορούσε στον τρόπο κατασκευής των αιτουσών αλλά και των δραστών των σε βάρος τους επιθέσεων. Ειδικότερα αυτό που παρατηρήθηκε ήταν η κατασκευή των αιτουσών ως απόλυτα αθώων ενώ των δραστών ως μοχθηρών κακών. Οι αιτούσες είχαν υποστεί ακραία μορφής βία που συχνά προσομοίαζε με αυτή που απαντάται σε ταινίες, χωρίς οι ίδιες να έχουν «φταίξει». Αντλώντας από τη θεωρία του Said (1978) για τον Οριενταλισμό, θεωρούμε τους λόγους που παράγονται από την πλευρά των χειριστών και αφορούν τόσο στα γεγονότα όσο και στην ταυτότητα των γυναικών και των ανδρών ως απόρροια μίας αποικιοκρατικής παράδοσης σκέψης και λόγου της Δύσης που αναπαριστά τις Άλλες ως καταπιεσμένες και θύματα των άγριων ενστίκτων των ανδρών. Αυτή η μαξιμαλιστική αθωότητα του «θύματος» κατασκευαζόταν με την αναφορά σε κακοποιήσεις ανηλίκων, με την εγκατάλειψη από την πλευρά της μητέρας, με την νάρκωση της αιτούσας κατά την κακοποίηση. Από την άλλη πλευρά, η ενοχή των ανδρών μα κυρίως η βάρβαρη φύση τους απέρρεε από την ίδια τη φύση των εγκλημάτων τους: βιασμοί ανηλίκων, αιμομικτικοί βιασμοί, κάψιμο με σίδερο, πολλαπλές δολοφονίες, δολοφονίες παιδιών, διεφθαρμένοι αξιωματούχοι.

Στις κατασκευές που εντοπίστηκαν στους λόγους των αποφάσεων, οι ταυτότητες των γυναικών και των ανδρών ήταν άκαμπτες, όσοι δηλαδή ήταν θύτες δεν θα μπορούσαν να είναι

ταυτόχρονα και θύματα ενώ τα θύματα δεν μπορούσαν να έχουν κάποια σκοτεινή, μη αθώα πλευρά.¹⁹ Αυτός ο πλήρης διαχωρισμός των ταυτοτήτων εντοπίστηκε και στην αντίθεση ανάμεσα στις γυναίκες της Δύσης και τις γυναίκες από μη δυτικές χώρες. Οι πρώτες αναπαρίστανται μέσα από τους δημόσιους λόγους αλλά και έμμεσα μέσα από τους λόγους των αποφάσεων, ως δυναμικές, ακτιβίστριες, ηγέτιδες που αντιστέκονται στην κακοποίηση των ανδρών και διεκδικούν δικαιοσύνη. Οι δεύτερες, κατασκευαζόμενες ως άβουλα θύματα, μπορούν να λάβουν ηγετικούς και δυναμικούς ρόλους μόνο μέσα από την επαφή τους με τη Δύση. Αντίστοιχα και για τους άνδρες, μόνο μέσω της Δύσης μπορούν να αποβάλουν πλήρως τη ζωώδη και βάρβαρη φύση τους, όπως συνέβη στην περίπτωση του πατέρα της Μαλάλα που αναφέρθηκε στην τελευταία ενότητα. Μέσα από αυτές τις κραυγαλέες αντιθέσεις, αναπαράγονται και ενημερώνονται οι αποικιοκρατικοί λόγοι οι οποίοι παράγουν «ύλη», καθώς η Δύση πρέπει να «σώσει» και να περιθάλψει τις γυναίκες – θύματα, αναγνωρίζοντας την ευάλωτη φύση τους και παράλληλα να αποκλείσει τους απολίτιστους και βάρβαρους άνδρες.

Έχει καταγραφεί το ότι οι γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία αποτελούν το ηθικά πάσχον σώμα για τη Δύση καθώς και ότι γυναίκες που φέρουν την ταυτότητα του θύματος και τα χαρακτηριστικά που αυτή συνεπάγεται όπως παθητικότητα, έλλειψη βούλησης είναι πιο πιθανό να «επιλεγούν» για την παροχή προστασίας (Ticktin, 2011). Παρά το ότι η τραγικότητα των θυμάτων και σε ορισμένες περιπτώσεις η παθητικότητά τους καταδείχθηκε με την παρούσα εργασία, υπάρχει ένα μέρος των παρατηρήσεων στις τέσσερις αυτές περιπτώσεις που μελετήθηκαν ενδελεχότερα που διαφοροποιείται από την Ticktin. Η διαφοροποίηση αυτή σχηματίζει και την τρίτη και τελευταία ενότητα της εργασίας που αφορά το κατά πόσον οι συμμετέχουσες στην έρευνα έφεραν χαρακτηριστικά που διαφοροποιούνταν από τη στερεοτυπική εικόνα της γυναίκας προσφύγισας και έκλιναν προς το πρότυπο γυναικών της Δύσης. Ειδικότερα δύο εκ των συμμετεχουσών εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους λόγω της ακτιβιστικής τους δράσης η οποία στην περίπτωση της Προυντάνς, κατασκευάζεται περισσότερο ως ανθρωπιστική παρέμβαση κατά των διακρίσεων, μακριά από πολιτικά ζητήματα και εντάσεις. Μία ακόμη περίπτωση είναι αυτή της Μαρί, η οποία παρά το ότι αποτελεί μια γυναίκα χωρίς τυπική εκπαίδευση, ασκώντας το επάγγελμα της καθαρίστριας που υποτιμάται στη Δύση, βρήκε το θάρρος να αντισταθεί σε έναν ισχυρό άνδρα, τον εργοδότη της και επιχείρησε να αποκαλύψει τα

¹⁹ Οι παρατηρήσεις της επικ.Καθηγήτριας Χαράς Καραγιαννοπούλου ήταν κρίσιμες για την διαπίστωση μιας σκληρής διπολικότητας και στον υπο μελέτη λόγο.

εγκλήματά του. Αυτή η αντίσταση στους άνδρες - καταπιεστές ή στο κράτος – καταπιεστή αποτέλεσε έναν από τους λόγους που αρθρώθηκαν από τις γυναίκες κατά την εξέταση του ασύλου τους ή αποτέλεσαν την ουσία της υπόθεσής τους. Η ταυτότητα της ακτιβίστριας φαίνεται να είναι στις υπό μελέτη περιπτώσεις, αυτή που συμπεκνώνει τη διαφοροποίηση από το κυρίαρχο πρότυπο της γυναίκας προσφύγισσας, με έναν τρόπο όχι απειλητικό προς τις αξίες της Δύσης, αλλά που ενδέχεται και να τις αναπαράγει.

Οι αιτούσες συνεπώς είναι εγκλωβισμένες μεταξύ δύο εθνικισμών: των χωρών καταγωγής τους και της Ελλάδας-Δύσης. Στις χώρες καταγωγής τους έχουν υποστεί διαφόρων μορφών έμφυλης βίας η οποία τους έκανε να τις εγκαταλείψουν. Από την άλλη προκειμένου να εξασφαλίσουν την πολυπόθητη διεθνή προστασία από τη Δύση οφείλουν να χωρέσουν στα πρότυπά της την ιστορία τους, τη συμπεριφορά, το λόγο και το συν-αίσθημά τους. Πρότυπα τα οποία εκτείνονται από τον τρόπο που πρέπει να αφηγηθούν την εμπειρία τους για να γίνουν πιστευτές – μια ισορροπία τρόμου ανάμεσα στον πόνο και την αφήγησή του – ως τον τρόπο που οφείλουν να αποδέχονται, να υπακούν και να αναπαράγουν τις αξίες της Δύσης.

Χτίζεται έτσι μια σιωπηρή συμφωνία μεταξύ της Δύσης και των συμμετεχουσών που συνειδητά ή όχι, αναπαράγουν τα πρότυπα και τις αξίες της. Μια συμφωνία που θρέφει την υπεροχή της πρώτης έναντι των χωρών καταγωγής των δεύτερων αλλά και των ίδιων των γυναικών η οποία απ' την πλευρά της Δύσης σημαίνει: «Θα σε προστατεύσω αλλά θα με υπακούς». Η Ελλάδα και η Ευρώπη αναγνωρίζουν την αδικία την οποία οι συμμετέχουσες έχουν υποστεί και με την απόφασή τους την επιδιορθώνουν – επιτείνοντας την κατασκευή τους ως εγγυήτριες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των γυναικών και της λειτουργίας των θεσμών.

Η έμφυλη βία δεν φάνηκε στις περιπτώσεις που αναλύθηκαν να αποτελεί λόγο παροχής διεθνούς προστασίας. Πιο συγκεκριμένα, στην υπόθεση της Ελίζαμπεθ η οποία υπέστη παρενόχληση – μία μορφή έμφυλης βίας που απαντάται συχνά και στη Δύση – δεν φάνηκε στο λόγο του χειριστή να συμβάλλει στην παροχή διεθνούς προστασίας. Στις περιπτώσεις της Έλεν και της Μαρί, η έμφυλη βία που δέχτηκαν αντιμετωπίστηκε από τους χειριστές ως τραυματικό μεν, «προσωπικό» γεγονός δε. Η επίκληση αυτής της «προσωπικότητας» των περιγραφόμενων γεγονότων ήταν εκείνη που αιτιολόγησε την παροχή επικουρικής προστασίας έναντι της διεθνούς, μία σημαντική μεταβολή για τις ίδιες τις αιτούσες αφού τυπικά παρέχεται άδεια παραμονής ενός χρόνου σε σχέση με τα τρία χρόνια που παρέχονται στη διεθνή προστασία. Η μόνη περίπτωση από

τις συμμετέχουσες στην οποία δόθηκε διεθνής προστασία ήταν η περίπτωση της Προυντάνς στην οποία πέρα από την έμφυλη βία που είχε υποστεί, η υπόθεση της σχετιζόταν με την πολιτική δράση αλλά και με το ζήτημα του σεξουαλικού της προσανατολισμού. Παρατηρείται λοιπόν, ότι παρά την ύπαρξη οδηγιών για τον παράγοντα του φύλου στο άσυλο, και παρά το ότι οι κακοποιημένες γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα για διαφορετικούς λόγους η καθεμία, αποτελούσαν το ηθικά επιτρεπτό πάσχον σώμα, η έμφυλη βία που είχαν υποστεί φάνηκε να τοποθετείται χαμηλότερα αξιολογικά στην κλίμακα του ασύλου και να μην αποτελεί ικανό λόγο για την ισότιμη προστασία τους σε σχέση με άλλες κατηγορίες προσφύγων.

Συνοψίζοντας αναφορικά με τον τρόπο που συναρθρώνεται ο κόμβος φύλου, έθνους και σεξουαλικότητας στο λόγο των αποφάσεων: οι περιπτώσεις γυναικών που μελετήθηκαν δεν φάνηκε – εκτός από μία υπόθεση που συμπεριλάμβανε το ζήτημα του σεξουαλικού προσανατολισμού – να ταιριάζουν στο προφίλ των «προσφύγων», παρόλο που τους αποδόθηκε κάποιας μορφής προστασία. Ήταν γυναίκες με μαύρο δέρμα, σημάδι ότι δεν προέρχονταν από εμπόλεμες περιοχές όπως η Συρία και άρα δεν ανήκαν στους «γνήσιους» πρόσφυγες. Από την άλλη, ήταν γυναίκες- θύματα βάνανσης κακοποίησης. Γυναίκες που η σεξουαλικότητά τους ήταν παθητική και παραβιαζόμενη, υπονοώντας έτσι μια μορφή ηθικής συμπλέουσα με τις δυτικές αξίες. Αυτή η συνάντηση ιεραρχικά «κατώτερων» σε σχέση με τους λευκούς και σύμφωνα με τις κυρίαρχες δυτικές αφηγήσεις φυλών, με την παραβιασμένη σεξουαλικότητα και την αξιακή κοντινότητα των γυναικών ενδεχομένως και να συνέβαλε στην απόδοση μίας μορφής προστασίας από τη Δύση- όχι όμως ισάξιας.

Βιβλιογραφία

Βουγιούκα, Α. (2013). Η διττή στρατηγική για τη ένταξη των μεταναστριών: Στοχευμένες δράσεις και ένταξη της οπτικής του φύλου σε όλες τι πολικές. Στο Ι. Τσίγκανου & Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, *Γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα: Οδικός χάρτης πολιτικών κοινωνικής ένταξης* (σσ. 77-111). Αθήνα: ΕΚΚΕ.

Γιαννακόπουλος, Κ. (2003). Προλογικό σημείωμα: Θεωρίες για το έμφυλο σώμα. Στο Laquer, T., *Κατασκευάζοντας το Φύλο. Σώμα και κοινωνικό φύλο από τους αρχαίους Έλληνες έως τον Φρόιντ*. (σσ. 11-22). Αθήνα: Πολύτροπον.

Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Μπαλιμπάρ, Ε. (1991). Η μορφή έθνος: ιστορία και ιδεολογία. Στο Ε. Μπαλιμπάρ & Ι. Βαλλερστάιν (επιμ.), *Φυλή, έθνος, τάξη* (σσ. 132-161). Αθήνα: Ο Πολίτης.

Τριανταφυλλίδου, Α., & Μαρούκης, Θ. (2010). *Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Κριτική.

Ύπατη Αρμοστεία (2016). *Πάνω από 1 εκατ. πρόσφυγες πέρασαν στην Ελλάδα από τις αρχές του 2015*. Ανακτήθηκε από: <https://www.unhcr.org/gr/3045-%CF%80%CE%AC%CE%BD%CF%89-%CE%B1%CF%80%CF%8C-1-%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CF%84-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B5%CF%82-%CF%80%CE%AD%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD.html>

Υπηρεσία Ασύλου. (2020). *Στατιστικά*. Ανακτήθηκε από: <https://migration.gov.gr/statistika/>

Υπηρεσία Ασύλου. (2019). *Αριθμός αιτημάτων ασύλου ανα χώρα προέλευσης*. Ανακτήθηκε από: <https://migration.gov.gr/statistika/>

Φουκώ, Μ. (2005), *Ιστορία της σεξουαλικότητας 1: η δίψα της γνώσης*. Αθήνα: Κέδρος

Φουκώ, Μ. (1991), *Η μικροφυσική της εξουσίας*, Αθήνα: ύψιλον

Χαλκιά, Α. (2007), *Το άδειο λίκνο της δημοκρατίας: σεξ έκτρωση και εθνικισμός*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Χαλκιά, Α. (2011), *Έμφυλες Βιαιότητες: Εξουσία, Λόγος, Υποκειμενικότητες*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso books

Anzaldúa, G. (2006). La conciencia de la mestiza: Προς μια νέα συνείδηση. Στο Α. Αθανασίου (επίμ.), *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*(σσ. 457-473). Αθήνα: Νήσος.

Benedict, H. (1993). *Virgin or vamp: How the press covers sex crimes*. Oxford University Press.

Berlant, L. (Ed.). (2014). *Compassion: The culture and politics of an emotion*. Routledge.

Butler, J. (2004). Σώματα που έχουν σημασία: σχετικά με τα όρια του «φύλου» σε επίπεδο λόγου (μτφρ. Κ. Αθανασίου). Στο Δ. Μακρυνιώτη (επιμ.), *Τα όρια του σώματος: διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σσ. 181-204). Αθήνα: Νήσος.

Butler, J. (2009[1990]). *Αναταραχή Φύλου: Ο Φεμινισμός και η Ανατροπή της Ταυτότητας* (μτφρ. Γ. Καράμπελας). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Cavounidis, J. (2003). Gendered patterns of migration to Greece. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 110, 221-238.

Comaroff, J. (2011). «Η πάσχουσα καρδιά της Αφρικής: Ιατρική, αποικιοκρατία και το μαύρο σώμα» (μτφρ. Μ. Λαλιώτης). Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Βιοκοινωνικότητες: Θεωρήσεις στην Ανθρωπολογία της Υγείας* (σσ. 117-152). Αθήνα: Νήσος.

Derrida, J. [2012] (2019). *Ιστορία του ψεύδους*. Αθήνα: Angelus Novus

Düvell, F., & Jordan, B. (2002). Immigration, asylum and welfare: the European context. *Critical Social Policy*, 22(3), 498-517.

EASO. (2018). *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum*. Available at: <https://doi.org/10.2847/64928>

EASO. (2017). *Exclusions*. Available at: [https://euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO%20Practical%20Guide%20-%20Exclusion%20\(final%20for%20web\).pdf](https://euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO%20Practical%20Guide%20-%20Exclusion%20(final%20for%20web).pdf)

Fairclough, N. & Wodak R. (1997). Critical Discourse Analysis. Στο T. van Dijk (ed.), *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Volume 2* (pp.258-284). London: SAGE,.

Fairclough, N. (2001). *Media discourse*. London: Arnold.

Fausto-Sterling, A. (2011). «Φύλο, φυλή και έθνος: Η συγκριτική ανατομία των «Οττεντοτισσών» στην Ευρώπη, 1815-1817» (μτφρ. Μ. Λαλιώτης). Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Βιοκοινωνικότητες: Θεωρήσεις στην Ανθρωπολογία της Υγείας* (σσ. 153-197). Αθήνα: Νήσος.

Freedman, J. (2015). *Gendering the international asylum and refugee debate*. Springer.

Freedman, J. (2016). Sexual and gender-based violence against refugee women: a hidden aspect of the refugee" crisis". *Reproductive health matters*, 24(47), 18-26.

Freedman, J. (2017). Women's experience of forced migration: Gender-based forms of insecurity and the uses of "vulnerability". In *A gendered approach to the Syrian refugee crisis* (pp. 125-141). Routledge.

Gabaccia, D. R. (2016). Feminization of migration. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies*, 1-3.

Good, A. (2011). Tales of suffering: Asylum narratives in the refugee status determination process. *Line*, 44(4), 78-87.

Goodman, S., Sirriyeh, A., & McMahon, S. (2017). The evolving (re) categorisations of refugees throughout the "refugee/migrant crisis". *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 27(2), 105-114.

Halkias, A. (2012). Alzheimer's, national bankruptcy, and hegemonic masculinities in Greece. *Medische Antropologie*, 24(1), 97-114.

Hammonds, E. M. (2006). Προς μια γενεαλογία της σεξουαλικότητας των μαύρων γυναικών: Η προβληματική της σιωπής (μτφρ. Π. Μαρκέτου). Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική* (σσ. 167-187). Αθήνα: Νήσος.

Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies*, 14(3), 575-599.

Hathaway, J. C. (1991). Reconceiving refugee law as human rights protection. *Journal of Refugee Studies*, 4(2), 113-131.

Herzfeld, M. (2002). The absent presence: Discourses of crypto-colonialism. *The South Atlantic Quarterly*, 101(4), 899-926.

Kamaratou, I. (2020). Seeking asylum in Greece: Institutional and social responses to African migrant women in Athens. (Unpublished master thesis). University of Birmingham, Birmingham.

Lawrance, B. N. (2017). Unfreedom Papers: Trafficking, Refugee Protection, and Expertise after Neo-Abolitionism. *Journal of Global Slavery*, 2(1-2), 139-161

Lea, S., & Auburn, T. (2001). The social construction of rape in the talk of a convicted rapist. *Feminism & Psychology*, 11(1), 11-33.

McMahon, S., & Sigona, N. (2018). Navigating the Central Mediterranean in a time of 'crisis': Disentangling migration governance and migrant journeys. *Sociology*, 52(3), 497-514.

Nightingale, A., Quayle, M., & Muldoon, O. (2017). "It's just heart breaking": Doing inclusive political solidarity or ambivalent paternalism through sympathetic discourse within the "refugee crisis" debate. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 27(2), 137-146.

Peterson, C. L. (2001). Foreword. In B. Michael & V. Dickerson. *Recovering the Black Female Body: Self-Representations by African American Women*. New Brunswick: Rutgers UP

Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon.

Seiler, C. (2020). The origins of white care. *Social Text*, 38(1), 17-38.

Sirriyeh, A. (2018). *The politics of compassion: Immigration and asylum policy*. Policy Press.

Taliani, S. (2012). Coercion, fetishes and suffering in the daily lives of young Nigerian women in Italy. *Africa*, 82(4), 579-608.

Tastsoglou, E., Petrinioti, X., & Karagiannopoulou, C. (2021). The Gender-Based Violence and Precarity Nexus: Asylum-Seeking Women in the Eastern Mediterranean. *Frontiers in Human Dynamics*, 27.

Ticktin, M. I. (2011). *Casualties of care*. University of California Press.

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2013). *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*. Available at: <https://www.refworld.org/docid/51ffdca34.html>

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2002). *Guidelines on International Protection: "Membership of a particular social group" within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. Available at: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58de2da/guidelines-international-protection-2-membership-particular-social-group.html>

Wetherell, M., Stiven, H. & Potter, J. (1987). Unequal Egalitarianism: A Preliminary Study of Discourses Concerning Gender and Employment Opportunities. *British Journal of Social Psychology* 26, 59–71.

Wood, L. A., & Rennie, H. (1994). Formulating rape: The discursive construction of victims and villains. *Discourse & Society*, 5(1), 125-148.

Yousafzai, M. (2013). *I am Malala: The girl who stood up for education and was shot by the Taliban*. Little, Brown.

Yuval-Davis, N. (1993). Gender and nation. *Ethnic and Racial Studies*, 16, 621-632.

Παράρτημα Α

Πρωτότυπα αποσπάσματα από τη συνέντευξη της συμμετέχουσας Α1(σ.51). As a human rights lawyer, my job is often to be the voice of those who have been silenced: the journalist behind bars or the victims of war crimes fighting for their day in court. There is no doubt that ISIS tried to silence Nadia when they kidnapped and enslaved her, raped and tortured her, and killed seven members of her family in a single day. But Nadia refused to be silenced. [...] Over the time I know her, Nadia has not only found her voice, she has become the voice of every Yazidi who is a victim of genocide, every woman who has been abused, every refugee who has been left behind. Those who thought that by their cruelty they could silence her were wrong. Nadia Murad's spirit is not broken, and her voice will not be muted. Instead through this book, her voice is louder than ever.

Α2(σ.52). When we were introduced [she and Nandia Murad] in London, she asked if I could act as her lawyer. She explained that she would not be able to provide funds, that the case would likely be long and unsuccessful. But before you decide, she had said, hear my story

Α3(σ.52). She has defied all the labels that life has given her: Orphan. Rape victim. Slave. Refugee. She has instead created new ones: Survivor. Yazidi leader. Women's advocate. Nobel Peace Prize nominee. United Nations Good Will Ambassador. And now author.

Α4(σ.54). The main reasons that I left Cameroon to come to Greece was because of political issue that my mum was the one involved in it but she always carries me along. That's why I also was implicated because I was distributing flyers. One reason is the political issue, another reason was for the lesbian reason. Because of distributing of flyers - with the case of my mum being involved in the political issue - I was also raped. So the main reason that I left – the reasons that I left Cameroon was not just one reason; it was first for political issue that my life was in danger. Secondly I was a lesbian and my life was also in danger and I was raped and I had a kid through rape.

Α5(σ.58). I was born; at the age of one year and eight months my mom gave me out to one uncle. An uncle that the wife never had a child and she needed a child to stay with him for a few days: the present of a child so that she can have a baby of her own. So my mom gave me out, I grew up

to know that the woman was my mom. I went through hell in the hands of that woman because I was very far away from my mom. [...] So when we go out my mom sensitizes about southern Cameroonian issue and also sensitizes about female condom and we were distributing flyers. That is how they came to me and I was raped. I was raped by my uncles that united to do this to me, because my mom was trying to show me love by then, since I never grew up with her. [...] People stayed there for two, maybe some will stay one day, they take you to the main cell. But I was there for almost a week. For almost a week I was being raped by day. The military people raped every time they come, someone they come and knock, have to give you food, take your food, I couldn't eat food I was so desperate. [...] Told me about all those things and I told him that I had no money for that and he told me that if I could also give myself to him he would help me. And I was like oh my god what is really happening to me. That is how I managed to go Ismir, arrived there, I cried for people that were struggling to cross.

A6(σ.66). I told you that my mom was in the organization called SCNC which stands for southern Cameroonian, Cameroon's, national council. It was created in order for them to fight for their independence. My mom told me that, because of the language, they were being discriminated with the French Cameroon. So when she always goes out to sensitize on the southern Cameroonians' issue, talk about how we gained our independence to the British, I also go with her to sensitize on the female condom project that I had.

A7(σ.67). I didn't really fight with anybody. I was going out to sensitize: when my mom is having flyers I had flyers also. I was distributing flyers while she holds the microphone and begin to talk about the southern Cameroonians.

A8(σ.70). He gets up first every day and prepares breakfast for me, my mother and my brothers Atal and Khushal. He doesn't let his work go unnoticed, of course, going on about how he squeezes fresh juice, fries eggs, heats flat bread and takes the honey out of the cupboard. [...] For the first time in his life, he also does the shopping, although he hates doing it. The man who didn't even know the price of a pint of milk is such a frequent visitor to the supermarket that he knows where everything is on the shelves! "I've become like a woman, a true feminist!" he says.

Παράρτημα Β

Άρθρα της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης που αναφέρονται στις διαδικασίες ασύλου

B1.Άρθρο 60 – Αιτήματα ασύλου με βάση το φύλο

1)Τα Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι η βία κατά γυναικών με βάση το φύλο μπορεί να αναγνωριστεί ως μορφή διωγμού στο πλαίσιο της ερμηνείας του Άρθρου 1, Α (2) της Σύμβασης του 1951 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων και ως μορφή σοβαρής βλάβης που επιζητά συμπληρωματική/βοηθητική προστασία.

2) Τα Μέρη θα διασφαλίσουν ότι καθένας από τους λόγους της Σύμβασης ερμηνεύεται λαμβάνοντας υπόψη την ισότητα των φύλων και ότι όπου έχει καθιερωθεί ότι η εκδίωξη για την οποία υφίσταται φόβος οφείλεται σε έναν ή περισσότερους από αυτούς τους λόγους, οι αιτούντες θα πρέπει να λαμβάνουν την ιδιότητα του πρόσφυγα σύμφωνα με τα σχετικά ισχύοντα κείμενα.

3) Τα Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να αναπτύξουν διαδικασίες υποδοχής σε σχέση με το φύλο και υπηρεσίες υποστήριξης για τους αιτούντες άσυλο καθώς και οδηγίες ανάλογα με το φύλο και διαδικασίες ασύλου σε σχέση με το φύλο, περιλαμβανομένου του καθορισμού του καθεστώτος πρόσφυγα και την αίτηση για διεθνή προστασία

2.Άρθρο 61 – Μη επαναπροώθηση

1)Τα Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα σεβασμού της αρχής της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις υπάρχουσες υποχρεώσεις βάσει της διεθνούς νομοθεσίας.

2) Τα Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα θύματα βίας κατά γυναικών που χρειάζονται προστασία, ανεξάρτητα από την κατάσταση ή το καθεστώς διαμονής, δεν θα επιστρέφονται σε καμία περίπτωση σε οποιαδήποτε χώρα όπου θα διέτρεχε κίνδυνο η ζωή τους ή όπου μπορεί να υποβληθούν σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Παράρτημα Γ

Γ1. Informative letter

Research topic: Discourse analysis in the asylum decisions of African women who have suffered gender-based violence in their country of origin.

This research is conducted by Ms Irini Kamaratou (contact details below) under the supervision of Prof. Alexandras Halkias (contact details below) within the framework of the Interdepartmental Postgraduate Program "Gender, Society, Politics" of Panteion University of Social and Political Sciences. This study examines the justifications for asylum decisions issued in Greece from 2015 until today in order to draw conclusions about the discourses that construct gender-based violence against African women, as well as how the intersection of gender, ethnicity and sexuality is constructed in the asylum decisions. Specifically, it will be investigated which women are accepted for international protection and which are not and why? In order to examine this research questions, the researcher will analyze the asylum decisions, the justification of each decision as well as the interview's transcript (if available).

If you wish to participate, please read the following points carefully.

1. I have been informed of the purposes and procedure of this research.
2. I had the opportunity to ask questions before making the decision to participate.
3. I understand that my participation is completely voluntary and I have the right to terminate it at any time, if I so wish.
4. I understand that the data collected from the Decisions and during the interview will be used exclusively for research and educational purposes.
5. I understand that my anonymity in the research will be ensured by using the pseudonym:.....
6. I understand that the material collected will be used only for the purposes of this research and in publications of the supervisor and / or the researcher for research or educational purposes only.
8. I understand that the documents I will deliver will be stored in a safe place, to which no one has access other than the researcher and the supervisor of the research.

Researcher's name and contact details: Kamaratou Irini, Student of the Master Program: Gender, Society, Politics, Panteion University. Tel:, email:

Name of Supervisor: Professor Alexandra Halkias, Department of Sociology, Panteion University. Tel., email:

(Copy is given to the participants)

Γ2. Informed Consent for the Storage and Processing of Personal Information

Research topic: Discourse analysis in the asylum decisions of African women who have suffered gender-based violence in their country of origin.

I,, agree to take part in this research conducted by Irini Kamaratou, under the supervision of Professor Mrs. A. Halkias and includes the provision of a copy of the asylum decision and transcript for storage and analysis. I also confirm that I have read and understood the informative letter about the project.

I declare that I agree to participate in the research.

Participant Signature:..... Date:

Researcher's signature:

Researcher's name and contact details: Kamaratou Irini, Student of the Master Program: Gender, Society, Politics, Panteion University. Tel., email:

Name of Supervisor: Professor Alexandra Halkias, Department of Sociology, Panteion University. Tel., email:

(Copy is given to the participants)